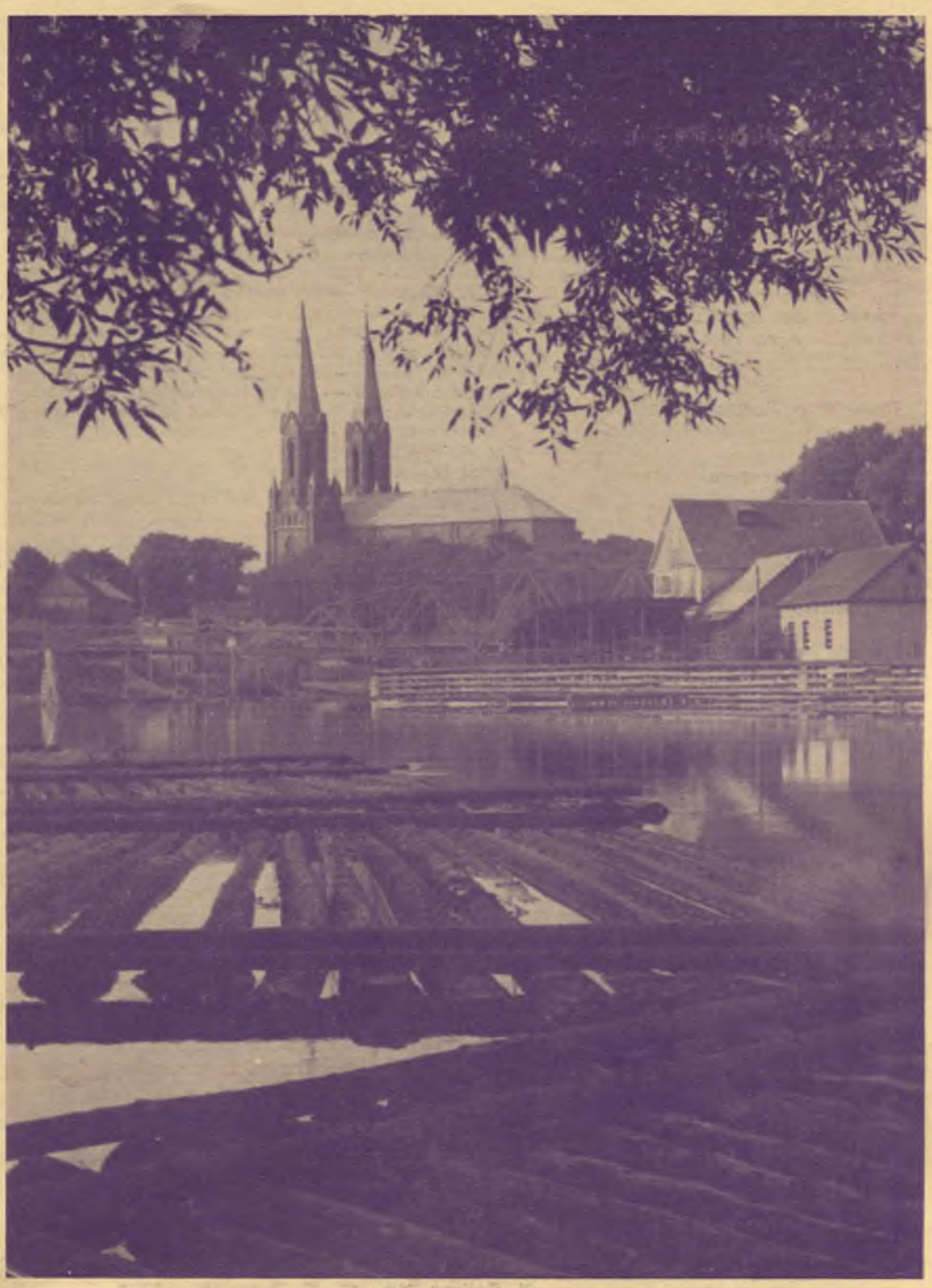

KARYS

BIRŽELIS
Nr. 6 1955

KARYS

THE WARRIOR

magazine for the veterans of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly by "KARYS", 680 Bushwick Ave., Brooklyn 21, N. Y. Subscription .5.00 per year. Single copy 50 cents. Entered as second-class matter at the Post Office Brooklyn, N. Y. OFFICE OF PUBLICATION: 680 Bushwick Ave., Brooklyn 21, N. Y.

*

Redaktorius **Zigmas Raulinaitis**

Redaktoriaus pavaduotojas **Stasys Butkus**

Kalbinę dalį redaguoja **Kazys Kepalas**

*

Atskirus skyrius redaguoja:

Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje,

Romas Kezys — Kariai ir Jaunimas,

Justinas Liaukus — Karinės žinios

*

Bendradarbiai

K. Ališauskas, J. Apyrubis, P. Alšėnas, A. Balčiūnas, B. Balčiūnas, G. Botyrius, K. Jankūnas, V. Jonikas, V. K. Jonynas, J. Juodis, Dr. K. Jurgėla, P. Jurgėla, V. Karečkaitė, J. Kiaunė, P. Labanauskas, J. Lanskoronskis, J. Lukas, P. Mačiulaitis, Marių Žuvėdra, kan. J. Meškauskas, S. Miglinas, J. Mikštas, J. Mikuckis, Vl. Mingėla, T. Papartis, P. Plechavičius, A. Reklaitis, V. Raulinaitis, J. Skaržinskas, A. Sodaitis, A. Sperauskas, Dr. V. Sruogienė, V. Šventoraitis, O. Urbonas, kun. Dr. S. Valiušaitis, V. Vilkutaitytė-Gedvilienė, T. Žiūraitis, O. P.

*

Administratorius **Leonas Bileris**

*

Atstovai

Albinas Baranauskas, Kaiserslautern, Vokietija.
Balys Brazdžionis, Chicago, Ill.
Andrius Mart. Cieminis, Rochester, N. Y.
Petras Jaudegis, Omaha, Nebr.
Vytautas Kamantas, Cleveland, Ohio.
Morkus Šimkus, Baltimore, Md.
Kazys Trečiokas, Newark, N. J.

1955 M. BIRŽELIS, NR. 6 (1311)

T U R I N Y S

Z. Raulinaitis — Birželio žiauriosios naktys ... 161
Kun. Dr. St. Valiušaitis — O graži buvo mūsų Lietuva ... 162
Vladas Mingėla — Kristijonas Donelaitis ... 163
A. Reklaitis — Vakarų Europos gynyba ... 165
Dr. V. Sruogienė — Albrechtas Goštautas ... 168
Kpt. V. L. — Nuotykiai Lietuvos-SSR sieną nustatant ... 171
Matas K. — Birželio Tryliktoji prieš 15 metų ... 174
V. Augustinas — Nuotrauka: "Lietuvos Kalneliai" ... 175
H. Sienkievičius — Kryžiuočiai ... 176
Edvardas Šulaitis — Kariai filmose ... 180
J. Skaržinskas — Bertrand Russell pažiūros į karų priežastis ... 181
B. Vrublevičius — Kartą Indokinijoj ... 184
Karinės žinios ... 186
Kariai ir Jaunimas ... 187
1954 metų KARIO anketos daviniai ... 188
Karinė Spauda ... 189
Kuprinės Pabiros ... 191

PLATINTOJAI JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE:

Baltimore, Md.— K. Bradūnas,
Boston, Mass.— "Baltic Florists",
Brooklyn, N. Y.—"Laima"
Chicago, Ill.— J. Karvelis, P. Švelnis,
Cleveland, Ohio — V. Rocevičius,
Detroit, Mich.—"Neringa",
Grand Rapids, Mich.— J. Belinis,
Philadelphia, Pa.— A. Impulevičius,
Newark, N. J.— K. Trečickas,
Rochester, N. Y.— P. Saladžius,
Waterbury, Conn.— V. Vaitkus.

KANADOJE:

Hamilton, Ont.— J. Pleinys,
Toronto, Ont.— V. Aušrotas, A. Kuolas, "Tėviškės Žiburių" Knygynas,
Verdun, Montreal, Que.—"Parish Library".

ANGLIJOJE:

Nottingham — K. Bivainis,
London — D. Daunoraitė.

AUSTRALIJOJE:

Carlton, Vic.—V. Šalkūnas,
N. Geelong, Vic.—"L. K. Fondo Sp Kioskas",
St. Kilda, Vic.— N. Butkūnas.

VENEZUELA:

Caracas — Dr. V. Mažeika.

Įvairių autorių straipsniai, skelbiami KARYJE, nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.

*

KARYS išleidžiamas kiekviene mėnesio viduryje. Todėl jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją iki to mėnesio 1 dienos.

*

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

*

Leidžia Kario leidykla

*

Prenumerata JAV ir užsienyje:

Metams — $5.00, pusm. — $3.00, atsk. nr. — 50c. Skelbimai pagal susitarimą.

Adresas: KARYS, 680 Bushwick Aven., Brooklyn 21, N. Y.

Viršelyje:
ŠVENTOJI TIES ANYKŠČIAIS
V. Augustino nuotr.

KU biblioteka
093 00523490 7

Įsteigtas Lietuvoje 1919— Nepriklausomybės kovų— metais

KARYS

Atgaivintas Jungt. Amerikos Valstybėse 1950 metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 6 (1311) BIRŽELIS — JUNE 1955

BIRŽELIO ŽIAURIOSIOS NAKTYS

Nuo nepriklausomybės atgavimo laikų, Lietuva ir kitos dvi jos kaimynės, Baltijos valstybės, tikėjosi taikos iš didžiojo rytų kaimyno Sovietų Rusijos. Įvairios sutartys ir nepuolimo paktai buvo daromi ir pasirašomi. Tačiau didysis lokys tik žaidė ir laukė progos.

1940 metais birželio 14 d. Sovietų Sąjunga įteikė Lietuvai ultimatumą, kuriame tarp kitko buvo reikalaujama, kad būtų laiduotas laisvas praleidimas į Lietuvos teritoriją sovietų kariuomenės dalių ir leista joms pasiskirstyti svarbiausiuose Lietuvos centruose.

Lietuvos vyriausybė ultimatumą priėmė ir birželio 15 d. 15 val. per sieną patvino sovietų kariuomenės masė, užliedama Lietuvos teritoriją ir palaidodama Lietuvos laisvę. Tai įvyko prieš 15 metų. Panašiai atsitiko su Estija ir Latvija.

Naujo žiauraus rėžimo geležinę ranką lietuviai greitai pajuto. Tačiau pirmosios patriotų aukos, pirmoji politinių kalinių banga buvo tik įžanga į didįjį Tautos naikinimą. Lygiai po metų, nakčia iš birželio 13 d. į 14 d. 1941 metais, sovietai parodė kaip reikia tautą naikinti masiniais suėmimais. Tą naktį Lietuva neteko 40,000 savo geriausių žmonių. Pirmasis masinis lietuvių trėmimas į Sibirą palietė vyrus, moteris ir kūdikius.

Ta baisioji birželio naktis atvėrė mūsų Tautai akis. Buvo suprasta, jog laisvę reikia ginti, be aukų laisvas nebūsi. Tačiau jau buvo per vėlu; Lietuva pavirto žaisleliu II Pasaulinio Karo varžovų rankose. Ir viena ir antra pusė pasidavusią ir nuginkluotą tautą siekė išnaudoti ir pavergti.

Jau praėjo 10 metų po II Pasaulinio Karo pabaigos. Žmonija pažino tikruosius sovietų kėslus, tačiau tik dalinai. Vakarų pasaulio galiūnai dar vis tebekalba apie taiką ir sugyvenimą su į visas puses besiveržiančiu, kaip deginanti lava, komunizmu. Labai nedaug blaivių balsų šaukia: kol nevėlu organizuokime laisvės gynybą!

Kai augštesnės civilizacijos sienos sustoja plitę žemesnės civilizacijos sąskaiton, tuo metu susidariusi lygsvara niekada netampa pastovi ir, laikui bėgant, žemesnioji civilizacija pradeda nugalėti. Tokią išvadą apie civilizacijos žlugimą daro mūsų laikų garsusis istorikas A. J. Toynbee savo neseniai užbaigtame 10 tomų veikale "Istorijos Studija".

Gal vakarų civilizacija jau pasiekė tą lygsvaros tašką ir žemesnioji civilizacija, su visu jos žiaurumu, pradeda vykdyti savo naikinantį darbą?

Reikalas liečia žmonijos laisvę ir kovą už ją. Tos kovos priekinius postus sudarė trys Baltijos respublikos 1940 metais birželio mėnesyje.

Z. Raulinaitis

O GRAŽI BUVO MŪSŲ LIETUVA...

KUN. DR. ST. VALIUŠAITIS

"O, tėviške, koks mielas kraštas,
Kurio taip netekau ūmai,
To neišreikš nė vienas raštas,
Tą pasakys vieni jausmai".

Pr. Vaičaitis.

To mielo krašto ūmų netekimą panašiai šiandieną išgyvena tūkstančiai lietuvių, išblaškytų nedoro okupanto po visas pasaulio šalis.

Vieni, šią skaudžią mūsų tautos tragediją, Baisųjį Birželį, mini tėvų žemėje, sunkią priespaudą nešdami, kiti baisiose Sibiro vergų stovyklose, o dar kiti, klajodami po platųjį pasaulį.

Vieni ir kiti, šiandieną, jei ne viešai, tai bent širdies glūdumoje trauks "Lietuva, Tėvyne mūsų" ir drauge su Vaičaičiu kartos: "O, tėviške, koks mielas kraštas, kurio taip netekau ūmai".

Iš tolimiausių pasaulio kraštų tauriųjų lietuvių mintys plazdens šiandieną gražiosios tėviškės padange ir pro akis, lyg sapne, praleis gražiausius Tėvynės laisvės metus, pasiektą didžiąją pažangą, stebinusią net svetimuosius.

O, graži buvo mūs Lietuva! Jos paviršius, tartum mozaika, buvo išraižytas balto žvyro, lyg sesių austomis drobėmis, vieškeliais, plentais, geležinkeliais, kuriais lėkdami ugnį skėlė mūsų gražieji juodbėriai, greitieji automobiliai, gėrybių prikrauti sunkvežimiai, traukiniai.

Miestai puošėsi moderniškiausiais pastatais, o be pertraukos rūkstą savos pramonės fabrikų kaminai rodė ne tik pažangą, bet ir gerovę.

Mokyklose, akademijose, universitetuose, tartum bičių aviliuose, tūkstančiai gražiausio ir gabiausio Lietuvos atžalyno ruošėsi šviesesniam ir pažangesniam savo ir tautos gyvenimui.

Gražieji Lietuvos miškai, kadaise neišbrendamos pelkės su pravestais plačiaisiais melioracijos kanalais, viliote viliojo kiekvieną. Čia skambėjo tūkstančių įvairiausių paukštelių meliodijos, tartum norėdamos pritarti darbščiųjų lietuvių skambiai dainai. Čia augo ir žydėjo gražiausios gėlės. O putlios pievos su kviečių laukais, lyg aukso mūrais, puošė šventą Lietuvos žemę.

O, raskit gražesnę jūros pakrantę už Palangą, Birutės gimtinę?!

Tiesa, mes neturėjome didžių aukso lobių ar pasaulį stebinančių žemės turtų, bet taip pat tiesa, kad mums nieko netrūko. O jei ko patys neturėjome, už savo pagamintus produktus lengvai iš kitur gavome. Kada visame pasaulyje siautė krizė ir valiuta smuko, lietuviško sumanumo dėka, dailusis Lietuvos litukas, gal būt, vienintėlis išsilaikė nesusvyravęs.

Taip, graži buvo mūs Lietuva!

Bet... Deja. Šis gražus, net svetimųjų apdainuotas, o savųjų krauju aplaistytas ir laisve degąs kraštas neilgai džiaugėsi atgautos laisvės dovana.

Išaušęs 1940 metų pavasaris, grąžindamas gamtai gyvybę, nešė mūsų kraštui, Maskvos išsigimėlių rankomis, baimę, ašaras ir mirtį.

Raudonasis Maskvos tironas, sutrypęs visus tarptautinius ir tarpvalstybinius pasižadėjimus bei sutartis, paleido į darbą kraujo ištroškusias, sugyvulėjusias Azijos tyrlaukių ordas. Ir gražiausiame metų laike, kada visa gamta bujoja gyvybe, grožiu ir meile, atėjusios sovietinės gaujos ėmė griauti, plėšti, naikinti viska: laisvę, žmoniškumą, turtą ir net paskutini duonos kąsnį. Pasipylė dejavimai, ašaros. Pražydusios rožės pasrūvo nekaltu lietuvių krauju. Artėjo baisiausioji Lietuvių tautos agonija — Golgotos kelias. Visi, savo krašta, kalba, šeima, mylį lietuviai patriotai apšaukiami liaudies priešais, darbo žmonių išnaudotojais, neturinčiais teisės ne tik laisvai gyventi, bet ir savam krašte pasilikti. Prasidėjo areštai, kankinimai, sušaudymai, išvežimai visų, net invalidų, senelių, moksleivių, paprastų darbininkų, nuo operacijos stalo su mirtimi kovojančių ligonių ir net kūdikių, kaip pavojingų besielių kraugerių režimui.

Ir taip, vakar dienos darbščioji, žvdinti Lietuva pavirto siaubo, ašarų kraštu, žiauriausiu 20-jo amžiaus kalėjimu.

Minėdami šiandiena savo Tėvynės baisiaja tragediją, kad ir kraujuojančia širdimi, kad ir prie tokio tragiškai žiauraus dabarties jos vaizdo, neprivalome pasiduoti nevilčiai, tamsiam likimui, rezignacijai. Priešingai, paskatinti pirmosios Vasario 16-tos kovūnų dvasia, dar su didesniu ir kietesniu užsisprymu turime stoti i kova už greitesnį Lietuvos išlaisvinimą.

Darbas nelengvas, bet galimas, jei ji lydės pasiaukojimas, pakanta kitiems ir kilni artimo bei Tėvynės meilė.

Šiandieninėje kovoje už Tėvynės laisvę ir nepriklausomybe turi būti pažabota visa, kas mus gali skirti ir skaldyti.

Kiekvieno tauraus lietuvio šiandien yra šventa pareiga žiūrėti, kad kovoje su savo tautos priešu, Tėvynė Lietuva nebūtų skaldoma ir žudoma mūsų pačių rankomis. Kovoje su bendru Tėvynės priešu neturi būti vietos šmeižtams ar griovimui darbų tų, kurie vienokiu ar kitokiu būdu vykdo šventą tautos laisvinimo darbą. Ne susiskaldymas, bet jungimasis į vieną, galingą, kietą, kaip plienas lietuvišką vienetą, kuriam rūpėtų tik visiems bendras ir dabar vienintelis mūsų tautos išlaisvinimo reikalas, gali mums kovą laiduoti.

Sunkiausiais vergijos metais lietuvis nesiskundė, nesiskaldė, bet dirbo ir tikėjo, kad ateis diena, kada ir rusas ir prūsas žlugs, o jo gražioji Tėvynė pražys dar skaidriau, nes tautos dvasia nemirus ir nepavergta, kol laisvės troškimas ir noras už ją kovoti dega jos vaikų širdyse. Jis laimėjo! Laimėsime ir mes, jei Tėvynei reiškiama meilė bus paremta ne žodžiais, bet darbais. Tad, šiandieną, kada Nemunu, Nevėžiu, Dubysa ne vanduo, bet brolių lietuvių nekaltas kraujas,

KRISTIJONAS DONELAITIS

VLADAS MINGĖLA

Prie Vokietijos prijungtas Mažosios Lietuvos kraštas 17 a. buvo labai išvargęs ir ekonomiškai susmukęs. 30 metų užtrukęs karas ir dar, be to, maras labai sumažino gyventojus. Bet 18 a. pradžioje nors buras — baudžiauninkas dar neturėjo laisvės, bet palaipsniui jo gerbūvis kilo. Vokietijos kaizeris stengėsi Rusijos pasieny valdomas sritis pakelti aukščiau už čia pat Rusijos caro valdomas Žemaitijos sritis. Gyventojai nebuvo perdaug persekiojami. Nebuvo baidytąsi ir lietuvių kalbos. Vokiečiai suprato, jog lietuviškai prabilus į burus — kaimiečius galima bus kur kas lengviau juos laimėti.

Reikia atsiminti, jog 18 a. pradžioje beveik visose Mažosios Lietuvos bažnyčiose buvo meldžiamasi ir giedama lietuviškai. Kadangi nebuvo jaučiama perdidelė žmonių priespauda iš valdžios pusės ypačiai kultūrinėj srity, žmonės kažkaip savaime linko į kaizerį, į Vokietiją, nes vokietinimo akcija buvo planingai, apgalvotai, vykdoma iš centro, iš Berlyno. Pasiskubinta įvesti privalomas pradžios mokslas. Jaunimą ėmė į savo kariuomenę. Žodžiu, palaipsniui vokiečių kalba ėmė vyrauti visur ir bažnyčioje, ir gyvenime.

Pagaliau patiems vokiečiams ėmė rodytis, jog ne tik lietuviai, bet ir jų kalba galinti visiškai išnykti. Jiem rūpėjo bent kalbotyros mokslui — istorijai palikti tos įdomios kalbos žymių. Tuo laiku užplūdo Hummano ir Herderio romantinis sąjūdis, kuris turėjo jieškoti deimančiukų nykstančių tautų kapinyne.

Kristijonas Donelaitis neturėjo laimės... nes jo visa kūryba liko tik rankraščiuose. Jis rašė vokiškai ir lietuviškai. Rašė — kūrė ir bažnytinių giesmių. Tačiau etnologai ir kalbotyros mokslininkai K. D. kurtų bažnytinių giesmių neradę. Kiti rankraščiai K. D. 1780 m. mirus pasiliko pas jo žmoną našlę. Liudvikas Rėza, Karaliaučiaus u-to profesorius, susirado kalbamus rankraščius, kurie našlės Donelaitienės buvo išsaugoti iki gilios senatvės. Prieš savo mirtį perdavė juos artimam kaimynui ir bičiuliui, Valterkiemio klebonui, Jordanui. Taigi, Donelaitienei mirus, raštai nedingo. Liudo Rėzos rūpesčiu, 1818 m. Karaliaučiaus universitetas išleido "Metų" poemos pirmąją laidą. Nuo to laiko Kristijonas Donelaitis, kaip skaisti saulė užtekėjo lietuvių literatūros padangėj ir skleidžia šviesą dar ir šiandien.

Kaip žinia, rašė daug proza, be to, eilėraščių ir pasakaičių. Tačiau vienintelė knygutė tebuvo išspausdinta dar jam gyvam esant vardu — Gromata gaspadoriams apie ganyklų padalijimo naudą"; išleista 1769 m. Visi kiti Kristijono Donelaičio kūriniai buvo išleisti tik po jo mirties.

Liudvikas Rėza, išleisdamas "Metus", prakalboje sako: "Aš buvau turinio nemaža nustebintas ir pasiryžau tuoj išversti ir į vokiečių kalbą". Bet užėjo rusų — prancūzų karas... Tokiu tat būdu tepavyko išspausdinti vos 1818 m.

Ev. Liuteronių kunigas K. D. savo kūrybą mėgdavo paskaityti savo artimųjų susirinkimuose bei rateliuose: jis tuo ir pasitenkindavo. Gal būt ir nemanė, kad lietuvių kalba toks kūrinys gali būti spausdinamas? Mat, jis nebuvo religinio pobūdžio... Kai kada savo kūrybos įdomesnes vietas paskaitydavo iš sakyklos — bažnyčioje.

Grįždami prie jo kūrybos, ypačiai prie "Metų" poemos, stebimės jo talentu dar ir šiandien. Be to, K. D. daug dirbo, daug mokėsi lietuvių kalbos, nors tais laikais nebuvo pavyzdinės lietuvių k. kūrybos, nebuvo vienodos rašybos. Labiausiai jis pasinaudoja prof. Šulco lietuvių kalbos studijomis.

"Metų" poema sukurta eiliuota — hekzametro forma ir atvaizduoja Prūsijos lietuvių (burų) gyvenimą, jų laimę vargus ir skurdą. Kūrinys tikrai yra vertingas literatūros įnašas į lietuvių tautos kultūros lobyną. Be puikių, natūraliai pavaizduotų anų laikų gyvenimo bruožų ir gamtos vaizdų, be to, teisingo ano meto žmonių psichologijos pavaizdavimo bei supratimo, jų papročių ir būdo aprašymo, kūrinys prilygsta Virgilijaus, Teokrito, Hesiodo, Tamsono kūrybai. K. D. raštuose atsispindi didaktinė natūralistinė forma bei atspalvis, o juose taip pat aiškiai jaučiama tikybinė pasaulėžiūra. Pabrėžti tenka ypatingą K. D. sutapimą su to laiko žmonėmis, su vargšais baudžiauninkais — burais.

Poemos "Metai" turinys nėra sudėtingas. Čia nėra undinių ir mūzų; neskrajojama padangėmis, bet užtat kokių deimančiukų kūrėjas sugebėjo į ją įpinti iš tikros baudžiauninkų darbo buities. Ir viskas atlikta tokiais ryškiais vaizdais, sakytum, dailininko teptuko

---

pralietas už Tėvynės laisvę teka; kada kaulais keliai į Sibirą nuklojami, kiekvienas lietuvis laisvėje gyvenąs turi paklausti save, ką jis yra padaręs, kokias aukas yra sudėjęs jų ir motinos Tėvynės greitesniam išlaisvinimui. Tušti žodžiai, klykavimai salėse mūsų Tėvynei laisvės negrąžins!

Traukimasis iš žūtbūtinės šiandienės kovos lauko, vengimas aukos ir pasiaukojimo bendram, gyvybiniam savo tautos reikalui yra stojimas į bendrą platformą su mūsų Tėvynės tironu. Jis to tik ir laukia, kad mes kuo daugiausia susiskaldytume, kad jam lengviau būtų mus baigti naikinti.

Kas skaldo lietuvišką vienybę — padeda mūsų tautos priešui.

Baisusis Birželis turi sukelti kiekvieno lietuvio širdyje ne tik didesnę meilę laisvės troškimui, ne tik didesnę užuojautą skaudžiai kenčiančiai Tėvynei, bet ir ryžtą aukotis, aukoti ir kovoti prieš visa, kas kenkia vieningam jos laisvinimo darbui; kovoti, kaip sako Maronis:

"Už mūsų žemę numylėtą,
Už bočių-milžinų kapus,
Už brangų vardą paveldėtą,
Kursai garsus pasauly bus,
Palaimink, Viešpatie galingas,
Lietuvių pastangas teisingas".

spalvingais bruožais apipavidalintas. Čia viskas taip tikra ir realu, jog beskaitant nekyla jokių neaiškumų. Donelaičio burai — kaimiečiai sunkiai dirba ir net menko atlyginimo už tai negaudami, nes jie baudžiauninkai. Jie laisto savo prakaitu žemę, o jos vaisiais naudojasi vis tas žemių savininkas — dykaduonis ponas.

Vietomis Donelaitis pamoko burą, kaip gyventi, o ypačiai jis stengiasi išrauti su šaknimis girtavimą: girtavimas juk viso blogo šaltinis. Iš tos poemos sužinome taip pat, jog burų maistas labai blogas, nes jie misdavo varnomis.

Pagaliau Donelaitis turi lietuviško patriotinio jausmo savo širdy. Jis sako:

"Vokiečiai lietuvninką per drimelį laiko,
O prancūzpalaikiai į jį žiūrėdami šypsos,
Šypsos, rodos, o tik mūsų šaunią garbina duoną
Ir dešras rūkytas su pamėgimu sau valgo.
O štai jau lašinių lietuviškų prisiėdę,
Ir mūs alų su gvoltu jau visą sugėrė,
Viežlybus lietuvninkus išpeikti nesigėdi.
Tu prancūziškas žioply, su sveisteriu storu
Ir kas daugiau susibastėt Lietuvą varginti,
Kas jums liepė mus ir žmones mūsų paniekinti?
Ar negalėjot ten pasilikti, kur jus nuperėjo?
Ir varles bei rupūžes jus ėst pamokino? —

Jau piktai klausia Donelaitis.

Kristijonas Donelaitis — mūsų didysis rašytojas ir poetas gimė 1714 m. sausio 1 d. Lazdynėliuose, prie Gumbinės, kaip laisvojo valstiečio sūnus. Kristijonas neturtingų tėvų atiduodamas auklėti į prieglaudos mokyklą. Nors besimokydamas daug vargo patyrė, bet juos nugalėjo savo kieta valia ir nepaprastais gabumais. Būdamas uolus, gabus mokinys, jis galų gale baigė ir aukštąjį mokslą. Karaliaučiaus u-te jis studijavo tarp 1732—1737 m. Be teologinių studijų, Donelaitis mėgo kalbas ir poeziją bei literatūrą. Jis mokėjo lietuvių, prancūzų, vokiečių, graikų, lotynų ir žydų—hebrajų kalbas. Jo archyve rasta net tomis kalbomis sukurtos poezijos. 1740 m. paskirtas kantorium į Stalupėnus, o 1743 m. klebonu į Tolminkiemį, Goldapės apskritį. Čia jis išgyveno iki savo mirties. Mirė 1780 m. vasario 18 d.

Įžymusis mūsų rašytojas — poetas dirbo sunkų visuomeninį darbą, auklėjo žmones, skleidė aplinkui dorovingumą ir Dievo meilę. Jis tačiau mūsuose šiandien stovi kaip visų didžiausias lietuvių literatūros milžinas — pradininkas. Juk iš tikrųjų tokio pobūdžio kūryba iki jo, K. D., nebuvo žinoma. Ne veltui tad tie "Metai" yra išversti į kelias svetimas kalbas. Kiek man žinomi į latvių, vokiečių, rusų ir lenkų. Bet gal būt ir kitos tautos yra išleidusios.

Šiemet sukako 175 metai nuo Kristijono Donelaičio mirties.

V. K. Jonyno raižinys

"Rods", tarė Slunkius, "vėl bensyk su padėjimu
Išmiegot ir sąnarius atgaivinti galėjom.. [Dievo
Ak! kieksyk aš, rūpesčių visų neminėdamas,
Ištisas ir užklots krankiau pas kakalį šiltą.
Ak, kad būt ilgiau žiema pas mus pasilikus,
Ir kad vis miegot mums būtų sviete paskirta!
Ogi dabar, želėk, Dieve! jau vasara randas
Ir darbų naštas nusitvert vėl ragina rengtis.
Ak! man ašaros į akis jau pradeda trauktis;
O mano motė (žinot juk, koks moterų būdas)
Vis susiraukus ir, rankas grąžydama, verkia.
Aš, vaitodams vis ir tokią bėdą matydams,
"Ak, močiute", tariu, "bensyk ir verkusi liaukis;
Juk dar čėso yr, ir mes atliksime darbus.
Žinom juk, kad ratas sens, pamaži besisukdams,
Tą daugsyk apgauna, kurs vis ritasi šokdams;
O kieksyk sutrūksta, jis permier besisukdams!
Kuinas taipojau ramboks, vis žingine žengdams,
Kartais dar toliau uždėtą nuneša naštą,
Kaip tūls žirgs, durnuodams ir piestu šokinėdams,
O kiek sykių dar iškadą sav pasidaro!"

Iš Donelaičio "METAI"

VAKARŲ EUROPOS GYNYBA ATOMINIO KARO ATVEJU

A. RĖKLAITIS

(Pabaiga)

IŠSISKLEISK, JEI NORI LIKTI GYVAS. Imlumas atominio karo atveju yra sunkiai išsprendžiama ir labai komplikuota problema. Tos problemos išsprendimas sudaro NATO karinei vadovybei daug rūpesčio. Atominiame amžiuje imlumas reiškia žūt ar būt. Imlumas yra sugebėjimas arba galėjimas atlaikyti Sovietų atominius smūgius, neprarandant galimumo suduoti priešui lemiamą smūgį.

Aviacijos eskadrilė negalės pakilti nuo žemės, jei ji neturės pajėgumo imlumui. Ir JAV-bių divizija, neturėdama pajėgumo imlumui, negalės atsilaikyti prieš Sovietų pulką. Bendrai, jei NATO karinės pajėgos ir tarnybos neturėtų imlumo, tai jos galėtų būt išvestos iš rikiuotės pirmais Sovietų smūgiais.

Divizija, laikantis senos santvarkos, galėtų būti išvesta iš rikiuotės vienu atominio ginklo smūgiu. Vartojant naują santvarką nuostoliai yra žymiai sumažinami.

Imlumo problemą sprendžiant pirmiausia kyla reikalas sudaryti sąlygas, kad jėgos ir tarnybos galėtų būti taikos metu taip išskirstytos ir išdėstytos, kad vienu atominiu smūgiu būtų iš rikiuotės išvesta daugiausia vienas batalionas iš septynių ar aštuonių divizijoje esančių. New Approach studija nurodo, kad norint išlaikyti vadovavimo kontrolę bat. vado rankose, pėst. batalionas negali būti išsklaidytas didesniame plote negu apima mirtina zona atominiam ginklui sprogus. Vadovavimo kontrolės bataliono vado rankose išlaikymo principas atominiame kare laikomas būtinu. Todėl planuojama ir bandoma batalionus sklaidyti tiek plačiai, kad jie neišslystų iš bat. vado rankų. Tarp išsklaidytų batalionų paliekami dideli tarpai, kad vienu ir tuo pačiu atominiu smūgiu negalėtų būti išvesti iš rikiuotės du batalionai.

JAV-bių šarvuotos divizijos savo dabartine organizacija atitinka atominio karo reikalavimams. Šarvuotos divizijos gali ir be kelių laukais judėti. Jos gali greit išsiskleisti ir išvengti kelyje spūsties, palikdamos kelius. Jų tiekimo šarvuotos kolonos visada yra saugesnėje padėtyje, negu pėst. divizijos tiekimo ilga "uodega"

Dabartinės organizacijos pėst. divizija skaitytųsi išvesta iš rikiuotės, jei jos sutelkta artilerija, ar jos rezervinis pulkas, ar jos vadovietės rajonas būtų atominio smūgio sunaikinti. Numatoma, kad kiekviena naujos organizacijos divizija turės atsarginę vadovietę su sumažintos sudėties štabu. Divizijos artilerija bus suskaldyta į mažesnius vienetus, traktorine trauka aprūpintus, kad, esant reikalui, galėtų greit išsiskleisti arba susitelkti. Pėst. pulkas iki šiol mažiausias savarankiškas ūkiškai administracinis vienetas, turės užleisti savo vietą batalionui — kovos vienetui. Naujas batalionas bus pajėgus veikti savarankiškai.

Pilnos sudėties batalionai bus metami į kautynių lauką vietoj nukentėjusių nuo atominių smūgių. Apie smulkesnių dalinių panaudojimą tam tikslui nieko nesakoma. Naujo tipo batalionai bus pajėgūs greit susitelkti kautynėms ir greit išsiskleisti slėpimuisi. Jie galės geriau išnaudoti vietovę, ja prisidengti, maskuotis. O svarbiausia jie bus žymiai judresni, paslankesni. Vadovybės, komunikacijos, transporto, tiekimo ir reikmenų problemos laukia taip pat savo sprendimo. Atsakymai į tas problemas ieškomi, organizuojant eksperimentinius divizijų manevrus. JAV-bių divizijų Europoje perorganizavimą numatoma pradėti šių metų gale. Prancūzų dvi divizijos jau yra perorganizuojamos į 12.000 vyrų atominės eros vienetus.

"KOVOK IR SLĖPKIS" TAKTIKA

Vėliausi NATO manevrai V. Vokietijoje, dalyvaujant 140.000 vyrų kariuomenei parodė, kad judėsį ir slėpimąsi kombinuojant, kovos vienetai net prie senos divizijų organizacijos, būtų sunkiai pastebimi ir sunkiai surandami kaip vertingi taikiniai atominiam smūgiui. Viena 5.000 vyrų britų brigada, laikydama 3-jų mylių frontą, buvo išsidėsčiusi 15-kos mylių gilumon. Jos vienetai judėjo dieną ir naktį tai susitelkiami kautynėms, tai išskleidžiami slėpimuisi.

Šios taktikos dėlei abi kovojančios pusės šešių dienų laikotarpyje neturėjo galimybės panaudoti atominius ginklus. Mat, sunku vertingą taikinį surasti, o dar sunkiau į jį paleisti atominio ginklo sviedinį, kol dar jis (taikinys) nėra dingęs. Atominio smūgio reikalavimas iš divizijos štabo turi eiti per korpo ir armijos štabus ir turi gauti Fronto Vado patvirtinimą. Patvirtinimas duodamas įsitikinus, kad taikinys yra vertas atominio smūgio. Ši procedūra atima brangų laiką. Be to, laiką sutrukdo ir ekspertai, kurie turi nustatyti: 1) naudotino ato-

Atominis pabūklas šūvio metu

minio sviedinio rūšį ir 2) sprogimo aukštį ir vietą. Jei naudojamas lėktuvas atominei bombai mesti, tai visi pasirengimai uždaviniui įvykdyti turi būti ypač kruopščiai ir atsargiai atlikti. Nustatoma tiksli taikinio vieta, užtikrinamas kovos lėktuvų lydėjimas, apsauga ir priešo klaidinimas. Jei atominė artilerija yra naudojama, tai pabūklo tarnyba turi būti iššaukta. Tarnyba turi surasti pabūklui ugniavietę, pageidautina dienos metu, ją užimti pageidautina nakties metu. Apie viską, kiek tai reikalinga, turi būti įspėti artimiausi kaimyniniai daliniai. Ši procedūra įgalina atominę artleriją paleisti šūvį į taikinį greičiau negu su lėktuvo pagalba.

Įsidėmėtina, kad per minėtus paskutinius manevrus greičiausias atominis smūgis buvo suduotas praslinkus keturioms valandoms nuo taikinio suradimo. Kitiems smūgiams paleisti sugaišta trys ir keturius kartus daugiau laiko. Keturių valandų pakanka, kad pėst. divizija galėtų persikelti į kitą vietą 80 mylių atstumu. Paprastai pakanka toliau pasistūmėti dvi mylias, kad nuo smūgio išvengti didesnių nuostolių.

Vienas 280 mm batalionas "iššovė" keturius šūvius per keturias manevrų dienas. O tuzinu kitų iššaukimų atveju artilerija negalėjo "iššauti" nei vieno atominio šūvio, kadangi taikinys spėjo išnykti kol buvo pasirengta "šauti". Iš penkių A-Sviedinių ir keturių A-Bombų, "išsprogdintų" per šešias dienas, tik trys buvo pilnai veiksmingos. Kitos visiškai "nepataikė"arba padarė tik tiek nuostolių, kiek jų būtų galima padaryti su štandartiniais ginklais.

DVI DIDŽIOSIOS SILPNYBĖS

Jei visos imlumo (absorbavimo) problemos būtų taip lengvai sprendžiamos kaip divizijos skaidinyje, tai NATO karinė vadovybė galėtų lengviau atsikvėpti. Daugiausia rūpesčio vadovybei sudaro ne judrūs vienetai, bet pastovūs įrengimai. Atominių ekspertų studijos imlumo srityje nurodo dvi "gyvybines silpnybes", kurios daugiau silpnina NATO gynybą negu visi kiti trūkumai, paėmus juos kartu. Šios dvi silpnybės yra: 1) Aerodromų pažeidžiamumas ir 2) Kaiserlautern kompleksas.

Sakoma, kad Kaiserlautern kompleksas neturi nieko bendro su psichiatrija. Tačiau šių dienų žymūs karo vadai abejoja, kad tie, kurie tą kompleksą įsakė įrengti, yra būvę sveikos galvosenos. Kaiserlautern prieš keturius metus buvo apsnūdęs miestelis, 35 mylios į vakarus nuo Reino, Prancūzų zonoje. Per laikotarpį nuo Korėjos karo iki šių dienų tas miestelis ir jo apylinkės pavirto į triukšmingą, dulkėtą JAV-bių Vakarų Fronto Vadovybės administracinį Centrą, dažnai minimą geriausiu Europoje taikiniu A-Bombos.

Kaiserslautern rajono ribose už Reino upės, tariamai saugiai, turįs puikias komunikacijos linijas į Prancūzijos Atlanto uostus, yra įrengtas ir JAV-bių 7-tos Armijojs "arsenalas". Tai milžiniškas tiekmenynas, didžiausias tos rūšies Vakarų Europoje. 7-tos Armijjos du korpai ir penkios divizijos, esančios į rytus nuo Reino, turi su savim tiekmenų tik 10—14 kautynių dienų. Visą kitą, kas toms jėgoms būtų reikalinga 3-jų karo mėnesių laikotarpiui, yra sukrauta į vakarus nuo Reino V. Vokietijoje ir Prancūzijoje. Viso ko didžiuma yra Kaiserlautern komplekse. Čia, suspaustame 40 × 40 mylių plote yra sutelkta $^2/_3$ karo tiekmenų JAV-bių žemyno kariuomenei Europoje. Čia yra akrai sukrautų šaudmenų, gazolino, maisto, įvairiausių rūšių inžinerijos reikmenų, artilerijos parkai, auto mašinos, apranga, ryšių priemonės ir sanitarijos reikmenys. Bet tai dar ne viskas. 75 × 40 mylių keturkampyje, aplink Kaiserlautern, dar yra sutelkta: 1) Vienintėlė JAV-bių šarvuota divizija, 2) Keturi iš penkių JAV-bių atominės artilerijos batalionų V. Vokietijoje, 3) Šešios aviacijos bazės, į kurias įeina arti pusės JAV-bių taktinės aviacijos lėktuvų su tarnyba ir viena Kanados Aviacijos turbininių lėktuvų grupė, 4) JAV-bių taktinės aviacijos vadovybės būstinė Europoje, 5) Vienas iš dviejų Centrinėje Europoje NATO taktinės aviacijos vadovybės štabų, 6) JAV-bių radaro tinklo V. Vokietijoje kontrolės centras, 7) Visos JAV-bių aviacijos vairuojamos raketos V. Vokietijoje, 8) 50.000 JAV-bių kariuomenės ir 30.000 jos šeimos narių.

SVAJONĖ VIRSTA "VOTIMI"

Daugiau kaip 500 milionų dolerių iš Vokietijos Okupacijos Išlaidų Fondo buvo išleista keturių metų bėgyje pastatyti Kaiserlautern komplekso sandėlius, aerodromus, remonto dirbtuves, kelius, geležinkelius, kareivines, ligonines ir karių šeimų butus. JAV žemyno kariuomenės ir oro pajėgų įrengimų ir reikmenų vertė šiame rajone siekia daugelį bilionų dolerių. Visa tai puikiai suplanuota ir įrengta pasiruošiant kitam Pasauliniam karui. Tiekmenys yra pakankamai išsklaidyti, turint galvoje štandartinį bombardavimą (II pas. karo metu). Puikiai viskas išskirstyta ir kartu sukoncentruota taip, kad būtų galima išlaikyti vadovavimo kontrolę ir greitą išsiuntimą tiekmenų į frontą. Atsitraukę už Reino kariuomenės vienetai galėtų būti lengvai viskuo aprūpinti iš ten esančių sandėlių. Kautynių lėktuvai ir bombonešiai yra čia pat po ranka kovojančiai žemyno kariuomenei paremti arba ore priedangai sudaryti. Visais atžvilgiais Kaiserslautern kompleksas yra II pasaulinio karo vadų svajonė. Bet JAV atominio karo ekspertams, ruošiantis būsimajam karui, Kaiserslautern kompleksas yra "votis". Ekspertai yra apskaičiavę, kad užtektų gerai pataikytų trijų A-Bombų arba devynių atominių vairuojamų sviedinių (raketų), kad visiškai būtų sunaikytas visas šis kompleksas. Girdi, Sovietam nereikėtų panaudoti net lėktuvo, nes rizikuotų jo netekti. Jie turi V—2 raketas, pasiekiančias kompleksą iš savo nuolatinių ugniavičių.

IŠSISKLAIDYMAS ATBAIDO PRIEŠĄ

JAV karinė vadovybė priėjo išvados, kad Kaiserslautern kompleksas turi būti pagrindinai išsklaidytas. Bet tai įvykdyti nėra lengvas uždavinys. Ekspertai sako, kad Kaiserslautern komplekso išsklaidymo darbai gali užtrukti tiek pat laiko, kiek užtruko jo pastatymas, būtent — 4 metus. Bet, pirma negu pradėti išsklaidymą, reikia turėti vietą ir plotus, kur būtų galima išsklaidomo komplekso dalis perkelti, sutalpinti. Tam tikslui žemės gauti V. Europoje yra sunku, nes jos kiekvienas gabaliukas čia yra apdirbamas, išnaudojamas. Statyba būtų sunki ir eitų išlengvo. Statybos fondai yra sumažėję ryšyje su sumažinimu karo biudžetų Vakarų valstybėse.

Be grynai fizinių problemų, kylančių ieškant vietos komplekso išskleidimui, kyla strateginės tiekimo bei aprūpinimo problemos. Tiekimo ir aprūpinimo srityje yra ribos, nustatančios kaip toli tiekmenynai ir remonto dirbtuvės gali būti išsklaidytos, kad jų veikimas būtų efektingas ir jų kontrolė iš vadovybės rankų neišspruktų.

Išsisklaidymas reikalauja daugiau transporto ir tarnybos dalinių, sąskaiton kovos vienetų. Bet šiame klausime yra priešingų tendencijų. Šiuo metu JAVbių Armija bando sustiprinti savo kovos pajėgumą, padidindama kautynių vienetų ir tarnybų santykį iš dabartinio 50 : 50 į 60 : 40.

Atominiai planuotojai deda pastangas ir reikalauja, kad tiekmenynai būtų išsklaidyti iki maksimumo į skaitlingus duplikuotus sandėlius. Vieno gazolino arba ryšių priemonių sandėlio praradimas atominio smūgio pasėkoje būtų žymiai mažiau jaučiamas, jei dar pasiliktų keletas kitų, atominio smūgio nepaliestų.

Progresyvus tiekmenynų išsklaidymas gali pagerinti ir padidinti NATO bendrą imlumo pajėgumą. Tas savaime sudarytų Sovietams daugybę naujų taikinių, kurių sunaikinimui jie neužtektų turimų atominių sviedinių atsargų. Toji padėtis Sovietus veiktų atbaidančiai. Jų noras pradėti karą sumažėtų.

Nežiūrint į tai, kad kaikurie užplanuoti Kaiserslautern komplekso statybos darbai dar tik dabar varomi prie pabaigos, jau pirmieji to komplekso išmontavimo ir išsklaidymo darbai yra vykdomi. Ar išsklaidymas pareikalaus dviejų ar keturių metų, nesvarbu, bet jau pradėtas išsklaidymas bus įvykdytas. Bet NATO vadovybė turi kitą, žymiai sunkiau išsprendžiamą problemą, būtent: turbininių lėktuvų aerodromų pažeidžiamumas.

AERODROMŲ NEGALIMA PASLĖPTI

Divizijos gali savo nuostolius sumažinti vartodamos judrumą ir paslankumą. Tiekmenynai gali būti išsklaidyti ir paslėpti. Bet aerodromų negalima nei paslėpti, nei perkelti. Jų išsklaidymo galimumai labai riboti. Turbininių lėktuvų aerodromų Europoje pažeidžiamumo studijų išvadose prieita nuomonės, kad viena Hirošimos tipo A-Bomba galėtų tokį aerodromą paversti griuvėsiais. Tokia bomba pataikiusi galėtų nušluoti nuo žemės vienos eskadrilės 80% tarnybos ir 75% lėktuvų.

Vienas NATO karinės vadovybės augštų pareigūnų išsireiškė: "Jei Sovietai nieko daugiau savo atominėmis bombomis neliestų, o tik jomis sunaikintų visus NATO aerodromus pirmomis karo dienomis, tai tuo būdų jie pasiektų labai daug, kad užsitikrintų sau laimėjimą Europoje". Paskirti ekspertai išstudijuoti aerodromų išsklaidymo galimumus, su nusivylimu šios misijos atsisakė.

Vidutiniškai, vienas NATO turbininių lėktuvų aerodromas užima 1.100 akrų žemės ir turi betoninį pakilimo - nutūpimo kelią 1½ mylios ilgio. Tokiam aerodromui reikėjo nusavinti žemę iš apie 50 ūkininkų. Siekiant išsklaidymo, reikėtų daug naujų aerodromų, panaikinant nuo žemės paviršiaus ištisus kaimus ir perkeliant jų gyventojus. Tokio masto darbų vykdymas būtų labai sunkus, brangus ir pareikalautų net keletos metų laiko. Be to, būtų mažai laimėta, jei aerodromų išsklaidymo dėka nuostoliai būtų sumažinti pusiau pagal Hirošimos bombos mąstą. Panaudojus galingesnes bombas, tokiu išsklaidymu nieko nebūtų atsiekta, nuostoliai nebūtų sumažinti.

KAIP SUMAŽINTI NUOSTOLIUS?

Jau imtasi tam tikrų priemonių, siekiant sumažinti tarnybos ir lėktuvų nuostolius tokiais būdais, kurie reikalauja minimumo laiko ir išlaidų. Tos priemonės yra: siaurų apkasų naudojimas pavojaus metu, tarnybų mokymas užsidengti galvą specialiu uždangalu ir staigiai gulti ant žemės, kad tuo būdu išvengtų nudegimo kai esama už atominio sprogimo mirties ribos.

Yra siūlymų, kad, nežiūrint išlaidų dydžio, lėktuvų tarnybai būtų pastatyti daugelyje vietovių nedideli namai, keletas mylių atstume nuo bazės. Šis reikalas yra studijuojamas, kad sumažintų tarnybą, dabar laikomą sutelktą aerodrome. Vienas, viltį duodantis bandymas, yra daromas su žemo spaudimo didelėmis padangomis, lengvai užmaunamomis ant lėktuvo ratų. Ant ratų užmautomis padangomis lėktuvą greit ir lengvai galėtų ištempti iš aerodromo toli į laukus mažo tipo traktorius arba specialus vilkikas. Tik reikėtų išanksto išardyti ūkininkų tvoras, kad kelyje į laukus jos nesudarytų kliūčių. Toliau, pastatymas atsarginių kontrolės bokštų aerodrome, įgalintų dalinai sugriautą aerodromą greit atstatyti ir jį vėl panaudoti ilgai nesugaištant. Bet, iš kitos pusės technikos laimėjimai duoda pagrindo manyti, kad visos pastangos, dabar dedamos sumažinti aerodromų pažeidžiamumą, turės mažai praktiškos reikšmės Moderniškas turbininių lėktuvų aerodromas šiandieną jau laikomas savo amžių atgyvenęs, kadangi jau yra ginklas — požeminio sprogimo atominė bomba, kuri aerodromo takus ir kitus įrengimus gali taip sunaikyti, kad jų atstatymas bus neįmanomas. Tokia bomba aerodromą "paskandina" nelyginant vandenyno lėktuvnešį. Išvadoje reikia pasakyti, kad aerodromas dabar yra labiau atominės bombos pažeidžiamas negu lėktuvnešis dėl to, kad jis nejuda, yra nepaslankus.

PASLANKIOS PLATFORMOS YRA REIKALINGOS

NATO oro pajėgų planuotojai numato, kad ateityje reikės visiškai atsisakyti nuo aerodromų. Tolimo šaudymo raketos ir vairuojami sviediniai, kaip pav. Matador tipo bepilotiniai bombonešiai, gali perimti tam tikrus pilotinių lėktuvų uždavinius. Jų judrios platformos - ugniavietės yra apsaugojamos jų dažnu kilnojimu ir pasislėpimu.

Žinoma, dar bus reikalingi ir pilotiniai lėktuvai. Piloto ar žvalgo nuomonė yra lemianti vykdant žvalgybą, remiant žemyno kariuomenę, atakuojant judantį priešą ir smogiant kitus atsitiktinus taikinius. Šiems uždaviniams vykdyti turbininis lėktuvas turės pakilti vertikaliai arba iš paslankios platformos — lėktuvnešio. Yra konstruojama ir bandoma keli tokių lėktuvų prototipai čia, šiame krašte, Anglijoje ir Prancūzijoje.

Praeis mažiausiai 3—5 metai, kol minėti lėktuvai bus panaudoti veiksmams mažesniam ar didesniam skaičiuje. Tuo tarpu NATO turi pasikliauti savo dabartiniais lėktuvais ir aerodromais, rūpindamasi jų saugumo tobulinimu įmanomomis priemonėmis ir būdais.

ATITAISYMAS.

Pereitame KARIO numeryje paskelbtame Lietuvių Sąjungos "Ramovė" Centro Valdybos Bendraraštyje Nr. 20 buvo praleisti šie skirsniai:

3. Veikalo paruošimo —išleidimo darbams organizuoti, tvarkyti ir vykdyti sudaroma prie Centro Valdybos Komisija iš: Antano Reklaičio, Kazio Ališausko ir Alekso Siliūno.

4. Centro Valdyba, Komisija ir atskiri asmenys šio darbo, esamose sąlygose, patys vieni negali įvykdyti. Visu Skyrių ir visų Ramovėnų bendra talka būtina. Garbės ir pareigos jausmas mus visus įpareigoja darbu ir auka prisidėti prie šio veikalo paruošimo ir išleidimo.

ALBRECHTAS GOŠTAUTAS IR PIRMASIS LIETUVOS STATUTAS

DR. V. SRUOGIENĖ

Šešioliktame amžiuje Didžioji Lietuvos Kunigaikštystė buvo pasiekusi savo išsiskleidimo viršūnės. Didžiulė valstybė, išsiplėtusi nuo Baltijos iki Juodosios jūros, galėjo didžiuotis savo gera vidaus tvarka.

Mindaugui, Traideniui ir Gediminui pradedant, Algirdui su Kęstučiu jų darbą tęsiant ir Vytautui Didžiajam jį iš pagrindų pertvarkius, Lietuva tapo didžiausia valstybė Europoje. Vytauto nuopelnai mūsų kraštui buvo tokie dideli, kad ir šimtą, net du ir keturius šimtus metų po jo mirties Lietuva buvo apsaugota lygiai nuo azijatų įsiveržimų iš rytų, kaip ir nuo vokiečių spaudimo iš vakarų. Kad ir buvo kariauta, bet priešas į krašto vidų nebuvo įsileidžiamas, ir gyventojai galėjo ramiai dirbti, jaunimas vis gausiau vykdavo į Vokietijos, Italijos, Krokuvos ir kt. universitetus, įsijungdamas į Vakarų kultūrą.

Lotynų kalbos vartojimas, greta valstybinės slavų rašto kalbos, augo drauge su įsivyravusiu tada įsitikinimu esą lietuviai kilę iš romėnų.

Ne be pagrindo lenkų vyskupas Ciolekas rašė savo pranešime 1506 m. popiežiui Aleksandrui Borgijai:

"Lietuvai netrūksta žymių vyrų!"

Iš tikrųjų, pirmoje 16 a. pusėje joje matome visą eilę apsišvietusių, energingų valstybės vyrų, karštų Lietuvos patriotų lygiai katalikų, kaip ir stačiatikių tarpe, kurie sumaniai veikia, narsiai gina kraštą nuo maskviečių ir totorių, sąmoningai kovoja su lenkų pasikėsinimais ir praveda nuostabaus masto kūrybingas vidaus reformas.

Štai — monumentalinė Kunigaikščio Konstantino Ostrogiškio, etmono, kovotojo, didžiausio tų laikų autoriteto — asmenybė. Kiek anksčiau kaip meteoras švysteli savo neišnaudotais talentais totorių kilmės ir vakarietiškos kultūros garbėtroška Mykolas Glinskis. Gyvai reiškiasi Grigalius Astikaitis, Ivaška Sapiega, Hlebavičiai, Kęsgailai ir daugelis kitų, jau ima kilti Radvilai. Bet visus nustelbia Albrechtas Goštautas, Žygimanto II Senojo (drauge Lenkijos karaliaus ir D. Lietuvos kunigaikštis) viešpatavimo laikais (1506—1548 m.) faktinai valdęs Lietuvą kaip koks vicekaralius.

Paveldėjęs iš tėvo, Kijevo vietininko Martyno, milžiniškus dvarus, jų tarpe Geranainis, Dieveniškį, Žaslius ir kt., o per motiną, Alšėnų kunigaikštytę Oną, užvaldęs Alšėnus ir daug kitų plačių žemių, Goštautas tapo tuoj po kunigaikščio Ostrogiškio turtingiausiu žmogumi visoje Lietuvoje.

Kai visų to laiko didikų ir bajorų sodybos buvo medinės, jisai, kaip ir mūsų didieji kunigaikščiai, statydinasi mūrinę gynimosi pilį ir išdidžiai pasirašo "de murata Gieranonv" (nors jo gyvenamieji namai buvo mediniai su bokštais).

Jaunystėje važinėjęs į užsieni, jis ten ne tik susipažino su vakarietiškais papročiais, bet ir užmezgė ryšius su Vakarų didžiūnais. 1515 m. Goštautas atstovavo Lietuvą Vienos Taikos Kongrese ir mokėjo ten mūsų šalį gražiai reprezentuoti.

"Kai... į kongresą Vienoje atvyko gausi Lietuvos ponų delegacija, lietuviai buvo laikomi nežinomo ir kultūros požiūriu įtartino krašto žmonėmis. Bet ta nuomonė greit pasikeitė. Lietuvos magnatai sugebėjo užimponuoti ir turtais, ir puošnumu, ir visiškai vakarietiškais savo aplinkos papročiais. Visus nustebino didžiulis, net iš 100 muzikantų susidedąs M. Radvilos su Stanislovu Goštautu (Albrechto sūnus, V. S.) atsivežtas orkestras, kuris linksmino ne tik pačius lietuvius bei jų svečius, bet per vienas pamaldas griežė net dalyvaujant pačiam imperatoriui Maksimilijonui, jo dvarui ir visiems kongreso dalyviams".[1]

Gabus ir veržlus, Goštautas greit kilo augštųjų urėdų pakopose: Naugardėlio vietininkas, Lietuvos pataurininkis, o 1522 m. jau Vilniaus vaivada ir didysis kancleris su išimtina teise, ligi tol priklausiusia tik Lietuvos Didžiajam Kunigaikščui, naudoti raudono vaško antspaudą.

Goštautas — desperatiškas ir kietas žmogus. Jis nesugyvena su kitais didikais, veda net kartais kraštui žalingą kovą su Radvilais, nors apvesdina savo vienintelį sūnų Stanislovą (paskutinį iš Goštautų giminės) su Jurgio Radvilos Laimėtojo dukterimi gražuole Barbora, kuri Stanislovui mirus vėliau ištekėjo už Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Žygimanto Augusto. Tik gyvenimo pabaigoje jis susitaikė su Radvilais ir su Jonu bei Jurgiu sudarė galingą triumviratą, prieš kurį buvo bejėgiai ir pats Didysis Kunigaikštis Žygimantas II ir net jo žmona — taip pat didelė diplomatė, politikė ir reformatorė — italė Bona Sforza.

Niekam tais laikais nebuvo paslaptis, kad karalienė buvo tikroji valdovė. Žydinčio tada Italijoje renesenso gadynėje ji ir buvo auklėjama taip, kad būtų pasiruošiusi valdyti valstybę ir nuolat girdėjo iš savo mokytojo Galateo pamokymus:

— Atsimink, kad esi gimusi tam, kad valdytum vyrus! [2]

Raita ant puikaus balto žirgo su sunkiu brokato drabužiu atlikusi kelionę iš Italijos iki Krokuvos (tik nuo Italijos krantų iki Fiumės ji plaukė laivu ir kurį laiką iš Vienos važiavo karietoje) ši karališkoji ama-

16-17 amž. didiko pilis Vilniaus krašte.

zonė, atsivežusi su savimi pasakiškai turtingą kraitį, tikrą pritaikomojo meno parodą, atgabeno į Lenkiją ir į Lietuvą auksinio renesanso dvasią. Bona netrukus taip įsigalėjo ir Krokuvoje, ir Vilniuje, kad apie ją sakė Lenkijos vienas senatorius:

— Karalienė tiek reiškia, kiek ji to pati nori, o nori tiek, kiek jai patinka; jos valdžios niekas negali aprėžti!

Pajutęs Bonos galią, Albrechtas Goštautas ėmė su ja bendradarbiauti ir tuo būdu dar labiau iškilo.

Ambicingoji karalienė, vos gimus sūnui Zygimantui Augustui, stengėsi užtikrinti jam ateičiai tėvo valdomus kraštus. Kadangi žinojo lietuvius siekiant turėti atskirą nuo lenkų valdovą, ji pasiūlė Lietuvos vyriausybei išrinkti jos sūnų Didžiuoju Lietuvos Kunigaikščiu dar prie tėvo gyvos galvos. Goštautas jos sumanymą palaikė ir pats jai apie tai rašė:

"... aš dėjau visas pastangas brolių ir bičiulių tarpe, kalbindamas juos su tuo sutikti. Ir man tai pavyko, nors keli (Lietuvos didikai) trukdė ir klausė mano priešo (K. Ostrogiškio)."

Nors ir lenkai protestavo, nes Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio iškėlimas be jų dalyvavimo buvo priešingas visoms unijų sutartimis, vis dėlto, 1522 m. gruodžio mėn. 4 d. Vilniaus seimas Žygimantą Augustą pripažino sosto įpėdiniu po tėvo mirties ir Lietuvos Ponų Taryba prisiekė jam Žygimanto II vardu ištikimybę.

Nuo to laiko Albrechtas Goštautas pasidarė visagalis Lietuvoje. Jo šūkis buvo:

Lietuva — lietuviams!

Jis rūpinosi neprileisti svetimųjų, ypač lenkų prie augštų urėdų, neleisti jiems įsigyti dvarus Lietuvoje, energingai šalino lenkų kunigus ir vienuolius iš Lietuvos, tuo reikalu net siuntinėjęs savo pasiuntinius pas popiežių į Romą. Goštautas priklausė partijai, kuri griežtai siekė nutraukti bet kuriuos ryšius su Lenkija ir reiškėsi kaip lietuvių kalbos teisių gynėjas. Jo žodžiais — lenkų kalba ir papročiai tinka tik lenkams, bet ne lietuviams.

Tačiau visais kitais atžvilgiais Goštautas, kaip ir kiti to laiko lietuviai, ir toliau tęsė garbingąją Gediminaičių tolerantingumo tradiciją — krašte gyvenančių svetimšalių neskriaudė ir jų teisių nesiaurino.

Bona su Žygimantu dažnai lankėsi Lietuvoje ir kunigaikščio rūmai Gedimino kalno papėdėje Vilniuje skambėjo muzika ir linksmumu ir spietė apie save visos šalies didžiūnus ir daugelį užsienio svečių. Bet karalienė, Goštauto padedama, ne tiek linksminosi, kiek rimtai dirbo. Ji kėlė ūkį krašte mokė dvarininkus ir valstiečius geriau ūkininkauti. Tai ji pravedė savo nuosavuose dvaruose garsiąją valakų reformą, kurią vėliau jos sūnus radikaliausia praplėtė visoms Didžiojo Kunigaikščio žemėms. O tai buvo ir drasiausia nuo Karolio Didžiojo laikų (9 amž.) žemės reforma Europoje.

Goštautas su kitais lietuviais nebuvo pamiršęs, kad Vytautas ir Švitrigaila siekė Lietuvai karališkojo vainiko. Kai 1526 m. pasimirė paskutinysis Mazovijos kunigaikštis ir kraštas leno teisėmis teko Žygimantui, pačios Mazovijos didikams pritariant, mūsiškiai nutarė šias Didžiojo Kunigaikščio paveldėtas žemes prijungti prie Lietuvos. Tuo buvo siekiama ir padidinti Lietuvos teritoriją, ir neduoti Lenkijai sustiprėti, jei Mazovija būtų priskirta prie Lenkijos. Lietuvos vyriausybė nusiuntė pas Žygimantą į Krokuvą Jurgį Radvilą ir Vilniaus vyskupą Joną II iš Lietuvos kunigaikščių, kurie paprašė Žygimanto pasinaudoti savo teisėmis ir Mazoviją prijungti prie Lietuvos.

Kartu Goštautas pasinaudojo ta proga prašydamas Žygimantą iškelti Lietuvą iki karalystės rango, kartu su kitais Ponų Tarybos nariais šitaip motyvuodamas savo žodžius:

"Nes jeigu ši valstybė, Jūsų Didenybės tėviškė, Didžioji Lietuvos Kunigaikštija, turės karališkąjį vainiką, lenkai negalės jos savintis".

Albrechto Goštauto antkapis Vilniaus Katedro'e, darytas italo skulptoriaus Giovani Cini iš Sienos 1529 m.

Jie čia pat užtikrino, kad jeigu reiktų vainiko reikalu rūpintis pas popiežių ir jeigu tai pareikalautų išlaidų, jie yra pasiruošę parūpinti tiek lėšų, kiek tai reikės.

Jie net pareikalavo, kad lenkai grąžintų Lietuvai tą vainiką, kuris Vokietijos imperatoriaus 1430 m. buvo siunčiamas Vytautui Didžiajam ir kurį jie pakeliui pavogę, sutrukdydami vainikavimąsi...[3] Taip tai mūsų valstybės vyrai 16 a. gynė Lietuvos garbę!

Betgi lenkai ir šį kartą sutrukdė Lietuvai tapti karalyste, paveikė senstantį karalių priskirti Mazoviją prie Lenkijos ir neleido jam vainikuotis Lietuvos karaliumi, kad tik saitai su Lietuva nebūtų nutraukti (nors nuo 1440 m., nuo Kazimiero Jogailaičio išrinkimo LDK iki Liublino unijos 1569 m. Lietuva su Lenkija tiek bendra teturėjo, kad išsirinkdavo sau vieną ir tą patį valdovą iš Gediminaičių dinastijos, o šiaip gyveno kaip du visiškai atskiri valstybiniai organizmai. [4]

Albrechtas Goštautas energingai tvarkė kraštą viduje. Lietuvos paiždininkis, atseit, finansų ministe-

ris, Abraomas Ezofavičius (žydas, kilęs iš Lietuvos Brastos) greit atstatė dar kunigaikščio Aleksandro išeikvotą iždą. Ponų Taryba iškėlė sumanymą padaryti visuotinį gyventojų ir turto surašymą. Jis buvo įvykdytas 1528 m. — tas "Popis Zemskij" yra pirmasis Europoje statistinis cenzas. [5] Kiekvienas bajoras ir žemės savininkas turėjo priesaika patvirtinti savo parodymų teisingumą: kiek jis valdo nejudomojo turto, kiek turi priklausomų valstiečių, kiek "dūmų" ir kokis yra jo gyvasis ir negyvasis inventorius ir tt. Gautos žinios davė pagrindą karo jėgų surašymui ir patvarkymui, kas buvo padaryta 1528—9 m.

Tokios plačios reformos turėjo paliesti visus gyventojų sluogsnius. Jų pravedimas buvo griežtas ir išsaukė krašte didelio nepasitenkinimo. Kieta Goštauto ranka skundėsi valdovui ir didikai ir bajorai ir net valstiečiai. Yra net žinomas Stanislovo Orvido vadovaujamas valstiečių sukilimas, kuris tačiau buvo numalšintas, kaip ir kiti bandymai priešintis galingojo kanclerio valiai. Bet ilgainiui visa Lietuva turėjo pripažinti Goštauto reformų naudingumą.

Goštautas ypač pagarsėjo savo didžiuliu darbu: pilno Lietuvos įstatymų rinkinio sudarymu, garsaus Lietuvos Statuto išleidimu.

Dar Vytauto laikais veikė papročių teisė, vėliau augo kunigaikščių privilegijos, skaičius įvairiais gyvenimo klausimais, bet jo nebuvo sutvarkytas. Kazimieras Jogailaitis (1440—1492 m.) buvo bandęs kodifikuoti veikiančius įstatymus, bet jo Teisynas (Sudebnik) apėmė tik jų dalį. 1514 m. Lietuvos seimas kreipėsi į Žygimantą II prašydamas išleisti pilną įstatymų rinkinį. Buvo sudaryta komisija ir pirmoji redakcija jau buvo baigta 1522 m., o galutinai Statutas buvo paskelbtas 1529 m. Toks ilgas paruošimo darbas jau liudija mums kaip rimtai ir rūpestingai jis buvo atliekamas.

Vilniaus vaizdas iš Seb. Munsterio "Kosmografijos" 1556 m.

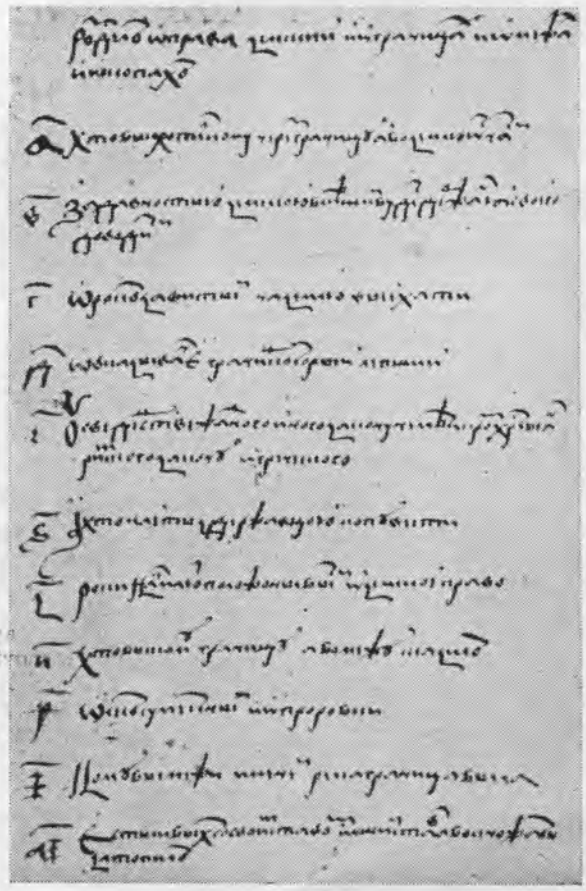

Pirmojo Lietuvos Statuto (1529 m.) puslapis

Lietuvos Statutas yra sudarytas sistematingai: 13 jo skyrių apima civilinę, baudžiamąją, iš dalies ir viešąją teisę, o taip pat ir teiseną. Matyti, kad jo autoriai turėjo labai didelį patyrimą, ir buvo puikiai susipažinę su visų kaimynų, taip pat ir Vakarų Europoje veikusiais įstatymais.

Nors Statuto kalba slaviška, bet jo dvasia grynai lietuviška.

Jeigu mes dažnai pabrėžiame kad Lietuva yra kraštas, kuriame susikerta dvi kultūros — Rytų ir Vakarų — tai Lietuvos Statutas yra geriausias to įrodymas. Jo pagrindą sudaro senų senovės lietuvių papročių teisė. Greta pastebimos įvairios įtakos: lenkų, rusų, vokiečių, o taip pat ir romėnų teisės, nes ištisi Statuto straipsniai yra visai artimi Justinijono teisyno atitinkamiems skyriams.

"Lenkdami galvas prieš didįjį įstatymdavystės darbo paminklą... Lietuvos Statutą, turime pažymėti, kad, jeigu italai pasididžiuodami vadina romėnų teisę "il diritto nostro" (visiškai mūsiške) ... ir mes lygiai taip pat galime romėnų teisę vadinti sava, ne svetima". [6] Taip išsireiškė lenkų tyrinėtojas Bossowski, bet jo žodžiai, kiek jie liečia Lietuvos Statutą, tinka tiktai mums, lietuviams, bet ne lenkams...

Statute greta Vakarų ir Rytų kultūros pradų atsispindi ir susikirtimas tų epochų, kurių sąvartoje jisai atsirado: viduramžių ir naujųjų laikų dvasios. Žinovai nurodo, kad Goštautas ir kiti Statuto autoriai buvo gerai susipažinę ne tik su to laiko Vakarų Europos įstatymdavyste, bet ir su jos tendencijomis ir nesirėmė kuriuo nors vienu įstatymų rinkiniu, tik iš daugelio pavyzdžių savarankiškai rinkosi tai, kas jų nuomone mūsų kraštui geriau tiko. Jie visur parodo labai pažangų savo laikui nusistatymą.

NUOTYKIAI LIETUVOS - SSSR SIENĄ NUSTATANT

Kpt. V. L.

Kai 1939 m. Lenkija buvo pasidalinta tarp Vokietijos ir SSSR, buvusios Lenkijos rytinės sritys, tame skaičiuje ir Vilniaus kraštas, tapo bolševikų užgrobtas ir Lietuva pasidarė betarpė SSSR kaimynė. Nors tolimesnis Lietuvos valstybės likimas (kaip ir kitų Baltijos valstybių) buvo jau anksčiau išspręstas garsiąja Ribentropo-Molotovo sutartimi ir pagal kurią Lietuva atiteko SSSR įtakos sferon, Maskvos valdovai, kaip jiems įprasta, norėdami pademonstruoti pasauliui savo "gerus ir taikingus" norus, gal ir norėdami laimėti kiek lietuvių prielankumo, nežymią dalį Vilniaus krašto "atidavė" Lietuvai. Teko išvesti sieną, bet ji buvo vienų rusų nustatyta, o mūsų speciali komisija, kuri tuo reikalu buvo Maskvon nuvykusi, tegalėjo kalbėtis tik techniškais sienos išvedimo klausimais. Naujoji siena buvo žemėlapyje nužymėta, o jos pravedimą vietoje, t. y. vals. sienos stulpų sustatymą bei reikalingus matavimo darbus atlikti, buvo sutarta atlikti pusiau pasidalinus. Tam reikalui buvo sudarytos dvi mišrios lietuvių — rusų pakomisijos, kurios turėjo žemėlapyje nužymėtą sieną išvesti vietoje.

Pagal pridėtas instrukcijas, tik ypatingais atvėjais pakomisijos turėjo teisės sieną kiek "pataisyti", tačiau tik sąlyga, kad jos pamatuotas pasiūlymas būtų vyriausios komisijos akceptuotas. Rusų pareigūnai labai vengė daryti bet kokių pakeitimų, nes pamatuoti pasiūlijimai Maskvos buvo sunkiai akceptuojami. (Tokiais atvėjais jie nevengdavo priminti, kad "dovanotam arkliui" į dantis nežiūrima.). Kiekviena pakomisija buvo sudaryta iš dviejų delegacijų. Prisimenu, kad pirmos pakomisijos pirmininku buvo plk. lt. Andrius ir nariais mjr. Krištapavičius ir inž. mjr. Šiurna. I pakomisijos ruože visą techninį darbą atliko rusų topografai. Čia noriu tik atpasakoti tai, kaip buvo vykdomas darbas toje sienos dalyje, kur visas techninis darbas buvo pavestas atlikti mums.

Antros pakomisijos sudėtin iš Lietuvos pusės įėjo: pirmininkas plk. lt. S. Kruvelis, nariai: majoras S. Uždavinys ir pasienio baro viršininkas Vaisiūnas. Iš rusų pusės: plk. Samarski, mjr. Samulcev, politrukas Charlamov, bei tech. patarėjas inž. kpt. Krutov. Techninio darbo priežiūra — t. y. sienos nuotrauku ir kroki sudarymas, pasienio stulpų pastatymas, trasos ir kampų matavimai — buvo pavesti man.

Visa siena nuo Latvijos iki Vokietijos buvo padalinta į du ruožus, kuriu pietinis, nuo Medininku plento iki Vokietijos, teko mums kartografiškai atlikti. Darbų vykdytojais buvo mūsų topografai, kurie atliko tą

Tai matome, be kito ko, jau ir iš Kazimiero Jogailaičio laikais pasireiškusio siekimo jei ne visai panaikinti, tai bent aprėžti taip giliai viduramžiais įsišaknijusią kolektyvinę atsakomybę už nusikaltimus.

Nors dar kai kurių Statuto nuostatų žiaurumas mus šiandien ir labai rėžia, vis dėlto jame visur žymus susirūpinimas apsaugoti silpnesnįjį nuo stipresniojo išnaudojimo. Pvz., už "khvaltovanie nevesty i devki" skiriama gerklės bausmė (horlom majet karan byti); kaltininkas jos gali išvengti, jeigu jis nuskriaustąją ves, bet tik su sąlyga, kad ji pati to panorėtų: "A jestliby ona shotela jeho sobie za muža meti: tohdy to u jeje voli". Tačiau, jeigu nuskriaustoji pati nepareikštų noro tekėti už suvedžiotojo — jis bausmės neišvengia. Taip pat įdomi Statuto globa seniems tėvams, jeigu juos vaikai skriaudžia.

Žinovų nuomone, lyginant Statutą su bet kuria anų laikų įstatymdavyste, mūsų Statutas yra už visus pranešesnis.

Lietuvos Statutas virto kaip ir Lietuvos Konstitucija. Prie jo buvo pridėta 1447 m. Kazimiero Jogailaičio privilegija, kuria apsaugojama Lietuvos sienų neliečiamybė ir draudžiama svetimšaliams, jų tarpe ir lenkams, pirktis žemės nuosavybę Lietuvoje. Tuo būdu Lietuvos Statutas tol apsaugojo lietuvių teises savąjai žemei, kol jisai veikė, t. y. iki 1840 m., kada jo trečioji laida buvo rusų caro pakeista rusiškais įstatymais. Ir Goštauto bei kitų Statuto leidėjų vyriausias tikslas buvo apsaugoti Lietuvą nuo svetimųjų, ypač lenkų, veržimosi į ją ir nuo kišimosi į jos vidaus reikalus. Statutu ne be pagrindo mūsų protėviai didžiavosi ir laikė jį savo tautos brangenybe.

Albrechtas Goštautas globojo mokslo žmones, rūpinosi švietimu Lietuvoje. Jo ir karalienės Bonos globojamasis Abraomas Kulvietis išėjo augštuosius mokslus Vokietijoje ir Italijoje ir 1539—40 m. įkūrė pirmąją Lietuvoje augštąją mokyklą, tikrąjį Vilniaus universiteta, kaip tai tvirtina Prof. Vaclovas Biržiška savo studijoje apie šį mūsų didįjį humanistą. [7]

Ir pats Goštautas buvo labai apsišvietęs žmogus. Apie jo gerą meno skonį liudija jo paties užsakytoji renesanso stiliaus maldaknygė, kuri iki šiol yra saugojama Muencheno Tautos muziejuje. [8] Taip pat ir jo antkapis, iškęs Vilniaus katedroje italų skulptoriaus Giovani Cini iš Sienos darbo (1529 m.) yra didis ir retas renesanso meno paminklas Lietuvoje.

Įtakingas ir smarkus žmogus buvo Albrechtas Goštautas. O su juo kaip atrodo, lenktyniavo ir jo žmona. Kai jis mirė 1539 m., ji atsisakė grąžinti Didžiajam Kunigaikščiui Vilniaus vaivados valdytus dvarus (tais laikais iki gyvos galvos skiriamiems urėdams algos dar nebuvo mokamos, tik atlyginama valstybiniais dvarais). Žygimantas Augustas tada apie ją rašė:

— Ir vyrui mirus ji dar nori valdyti!*)[3]

Taip virė ir kunkuliavo gyvenimas Lietuvoje toje tolimoje, mažai mums žinomoje ir taip garbingoje bei turtingoje 16 amžiaus epochoje ...

---

1. A. Šapoka. Kur senovėje lietuviai mokslo ieškojo, Židinys, 1935 m. 418 psl.
2. W. Pociecha, Krolowa Bona. 1942
3. Prof. I. Jonyno str. "Goštautas", Lietuviškojoje Enciklopedijoje.
4. L. Kolankowski, Polska Jagiellonow.
5. A. Rimka, Statistikos pagrindai, 1925, 16-17 psl.
6. Fr. Bossowski, Nowela Justynjana, 121 psl. Księga pamiątkowa ku uczczeniu 400-setnej rocznicy wydania Statutu Litewskiego pod redakcią Dr. S. Ehrenkreutza, Wilno, 1935
7. V. Biržiška, Abraham Kulvietis, The First Lithuanian Humanist; Pinneberg, 1947.
8. V. Lozinski, Życie polskie w dawnych czasach, 1948.
9. V. Lozinski, Życie polskie w dawnych czasach.

kruopštų ir atsakingą darbą prie visiškai anormalių sąlygų.

1939 m. lapkričio mėn. buvo atliktas visas paruošiamasis darbas, kaip tai instrumentų patikrinimas, planšetų koordinačių užnešimas, darbininkų pasirinkimas ir daug kito. Pakomisija apsistojo Varėnoje, prie gelž. stoties ir pradėjo savo darbą, o aš su savo draugais nuvykau į Medininkus. Čia kiekvienam buvo paskirta sienos dalis ir pradžioje gruodžio mėn. prasidėjo sienos nuotraukų darbai. Pačios darbo eigos neminėsiu, ji įdomi gal specialistui. Pažymėsiu tik darbo sąlygas, kurios buvo tiesiog žiaurios: Sniego laukuose virš 1 metro, šaltis apie 20—30°, kaimai rusų apiplėšti, kurie ir prieš rusų okupaciją nei turtu, nei prabanga negarsėjo, tad rasti net paprasčiausią prieglobstį dažnai sudarydavo rimtų sunkumų. Be minėtų aplinkybių buvo ir dar viena, bene pati nemaloniausia, tačiau jau kitokio pobūdžio Čia reikia pastebėti, kad SSSR kariuomenė buvo maždaug užėmusi liniją, kur menama turėjo būti išvesta siena. Gi pagal sienai išvesti tech. instrukcijas reikėjo padaryti topografinę nuotrauką 1 km. pločio ruožo, t. y. po ½ km. abiejose sienos pusėse. Tad reikėjo daryti nuotrauką taip pat raudonosios kariuomenės saugomoje srityje ir neišvengiamai teko dažnai susidurti su sovietiniais pareigūnais. Todėl visiems topografams buvo išduoti specialūs sienai pereiti liudijimai, abiejų, t. y. Lietuvos ir SSSR užsienio reikalų ministerių pasirašyti. Tačiau, darbą pradėjus, greit pasirodė, kad net toki liudymai nevisuomet galioja, nes kaip iš patyrimo žinoma, kad jokiem sovietų pareigūnam (ir rodos niekur) tarptautinės santykiavimo taisyklės neprivalomos ir negalima numatyti kur kas gali nutikti.

Vis dėlto visas nuotraukų darbas buvo atliktas gerai, nes visi darbuotojai buvo geri savo amato žinovai ir niekam netrūko nei iniciatyvos, nei profesinio atsakomybės jausmo.

Čia noriu suminėti keletą tokių nuotykių.

Viena karta Varėnoje pas mane atvyko kpt. V. ir pranešė, kad vienas rusų pakomisijos narių siūlė jam "pereiti" į rusų pusę, kur jam bus leista įstoti į raud. armiją, net majoro laipsniu. Kpt. V. sakėsi, kad turįs apie tai pagalvoti ir nurodinėjo rusui, kad kapitonų Lietuvoje yra maždaug tiek, kiek raud. armijoje generolų, reiškia, jie maždaug yra vienas kitam lygūs. Atsakyma žadėjo duoti vėliau. Apie įvyki pranešiau viršininkui, kuris patvarkė tuo tarpu palikti kpt. V. savo vietoje, o jei rusas jį pradės spausti, tai V. bus iš darbo atšauktas. Turėjau pasirūpinti V. saugumu, paskirdamas jam papildoma darbininka Antaną, neva dėl nuotraukų pagreitinimo. Jam buvo duotas ginklas, turėjo būti visuomet prie kpt. V. ir gavo teise griebtis visu priemonių, jeigu V. grėstų pavojus. Antanas buvo labai sumanus žemaitis ir aš buvau tikras, kad jisai greičiau žūtų, negu leistų bent vienam plaukui nuo V. galvos nukristi. Rusas prie kpt. V. daugiau nekibo, matyt, kapitono palyginimas su rusų generolais buvo suprastas!

Kpt. A. dirbant rusų pusėje, prie jo atėjo keli rusų pasieniečiai, nuvarė jį į jų sargybos būsta. Nors A. turėjo liudijima, net paties Molotovo pasirašyta, bet rusų kareiviai buvo, matyt, beraščiai. Kai aš skubėjau A. gelbėti, sutikau jį grįžtant. Pasirodo, rusai tikrai nemokėjo skaityti. Jų viršininkas atsiprašė ir maldavo reikalo viešai neskelbti, nes jam už tai galėtų gerokai kliūti. Kpt. A. sutiko nutylėti, bet pareikalavo, kad rusų viršininkas prie jo duotų savo kareiviams įsakymą jam jo darbe netrukdyti. Rusas viską išpildė pagrasindamas kiekvieną nusikaltėlį tučtuojaus išsiųsti į "tėvynę". Vėliau nuo kpt. A. rusų sargybiniai bėgo. Matyt, baimė pamatyti savo tėvynę buvo didesnė už jų aklą pareigų ėjimą.

Panašus įvykis atsitiko ir su ltn. L., kai jis dirbo prie Nemuno už Druskininkų m. Ir jį rusai suėmė, liepė rankas aukštyn iškelti ir varė apie 1 km iki savo būstinės. L. nemokėjo rusiškai, todėl iškoliojo sargybos viršininką lietuviškai, o savo pasipiktinimą užbaigė tuo, kad sudavė kumščiu į stalą, kad net rusų puodukai nubyrėjo žemėn. Kai rusai pamatė L. liudijimą su Molotovo parašu, jų veidai pabalo. Sargybos viršininkas siūlė L. papirosų, patį jį palydėjo atgal ir vis prašė įvykį nuslėpti. Nors ltn. L. buvo linkęs aziatui atleisti (sargybinis buvo totorių kilmės ir mokėjo rusiškai tik: rankas aukštyn), bet aš padaviau raportą dėl tokio vandališko pasielgimo. Rusų pakomisijos nariai gavo iš Maskvos barnio ir nuo to laiko darbas ėjo netrukdomai.

Siena buvo pradėta žymėti nuo Medininkų, t. y. nuo šiaurinio jos galo Vokietijos sienos link. Pasistūmėjus nuo čia vos keletą kilometrų, priartėjom kaimą, kuris buvo maždaug 100 metrų nuo numatytos sienos. Kaimas paliktas rusų pusėje, nors beveik visi jų laukai atiteko Lietuvai. Kaimo sodybos buvo ant kalvelės, o už 100 metrų čiurleno mažas upelis, kuriuo ir turėjo eiti siena. Ties kaimu prie upelio buvo susirinkusi žmonių minia. Kai pakomisijos nariai, eidami paupeliu, priartėjo kaimą, iš minios išėjo keli jau senyvo amžiaus žmonės, matyti, kaimo įgalioti, ir pradėjo prašyti, kad jų kaimas būtų priskirtas prie Lietuvos, nurodydami, kad visi jų laukai lieka Lietuvos pusėje, kad jų bažnyčia yra Lietuvos pusėj, kad ten palaidoti jų visų artimieji ir kitokių jau mažiau svarbių argumentų. Rusu delegacijos nariai pareiškė, kad jie to padaryti negali, nes siena taip yra nustatyta Maskvoje. Tuomet tie kaimo atstovai puolė ant kelių prieš sov. delegacijos narius, bandė griebti bučiuoti rankas ir maldauti, kad kaima priskirtų Lietuvai. Iš minios prasidėjo įvairios replikos sovietų adresu.

Kai sienos išvedimo darbai jau buvo gerokai įpusėje, reikėjo rasti vietą kampiniam stulpui, ženklinančiam trijų valstybių—Lietuvos, Sov. Sąjungos ir Vokietijos — sienu susikirtima. Ta darba atlikti buvo paskirtos visu trijų valstybių specialios komisijos.

1940 m. vasario 17 d. plk. lt. Kruvelis ir aš sėdom į roges ir iš Varėnos pasileidome Igorkos upės link, kur turėjo būti pastatytas tas stulpas. Oras pasitaikė neblogas, bet šalčio būta apie 25° ir mes apsivilkome ilgiausiais kailiniais, lyg kelionė būtų į šiaurės ašigalį. Regis Merkinėje pakeitėme arklius ir vakare atvykome į miestelį, kuris buvo apie 7 km nuo numatytos stulpo vietos. Teko važiuoti rogėmis, nes ir ant plentu bei kelių buvo tiek sniego, kad automobiliu išvažiuoti nebuvo galima.

Pagal numatyta programa visos komisijos turėjo susirinkti rytdienos 12 val. toje vietoje, kur visos trys sienos susikerta. Mes, kaip atstovai mažiausios valstybės, norėjome atvykti kiek anksčiau dar ir todėl, kad pats technikinis darbas turėjo būti mūsu atliktas. Norėjome apsižiūrėti, gal teks padaryti kai kuriu matavimu. Pasikvietę pasienio rajono viršininka išvažiavome, kad būtume vietoje apie ½ val. anksčiau. Stulpo menama vieta turėjo būti ant Igorkos upelio, giliai miške. Paskutinius pora šimtu metru teko bristi per gilų sniega, kurio čia būta iki diržo. Atvyke į vieta radome, kad jokiu papildomu darbu nebeturėsime ir turėdami laiko nutarėme užkurti lauža ir pasišildyti.

Prie laužo buvo visai jauku ir laukdami spėjome, kurie gi atvyks pirmi — rusai ar vokiečiai. Gal apie pusę pirmos pamatėme du vyrus ateinant, kurių vienas mums rusiškai suriko: gerą dieną! Vadinasi, turėjo būti rusai. Kai tie vyrai prie mūsų priėjo, pasirodė, kad tai buvo vokiečių atstovai: generalinis konsulas Weiss's ir policijos inspektorius Espe. Ir jie pamanę, kad mes esame rusai, todėl ir rusiškai tarė. Vokiečiai atsiprašė už pavėlavimą ir dabar mes visi, susėdę prie laužo, bešnekėdami laukėme rusų. O laukti teko dar gerokai, nes rusas atbrido gal apie 3 val. Per tą laiką mes su vokiečiais jau ir stulpui vietą buvome sutarę. Murmtelėjęs kažką dėl savo pavėlavimo, rusas apžiūrėjo mūsų parinktąją vietą ir pradėjom tartis, kur važiuosim rašyti aktą, kuris turėjo būti formalus, trijomis kalbomis rašytas. Kadangi tiek mūsų, tiek vokiečių teritorijose arti nebuvo jokių gyvenviečių, tai sutarėm važiuoti į ruso pasiūlytą rusų užimtą kaimą, kuris buvo netoli, o be to, rusas aiškiai nenorėjo pasirinkti kitos vietos.

Privažiuojant kaimą, prie mūsų priėjo keletas rusų pasieniečių ir apsupo. Tai jų eskortas. Kaimas lyg ir išmiręs, gatvėje nė vieno žmogaus. Privažiavus kiek geresnį namą (nors visi buvo pusiau sulūžę), rusai paprašė vidun. Įėję į kambarį radome ilgą stalą, ant kurio buvo padėtos kelios lėkštės, du peiliai ir 4 šakutės. Rusas iškarto paprašė prie stalo ir išdidžiai pasakė: tuojaus užkąsime. Plk. lt. S. K. ir Weisas atsakė, kad gal būtų geriau pirma surašyti aktą, o paskui užkąsti. Rusas nenoroms, bet sutiko. Kai visi formalumai buvo atlikti, pradėjome "užkąsti". Kai atnešė ant stalo valgį (kelis gabaliukus virintos mėsos, vieną—dvi silkutes ir karafkutę vodkos), paaiškėjo, kad prie stalo yra apie 10 žmonių, o ant stalo buvo tik 2 peiliai, 4 šakutės ir 3 stikliukai. Kadangi tokio pobūdžio darbą ir vaišes galima priskirti prie "lauko apystovų", tai šis įvykis būtų seniai išnykęs iš atminties, jeigu rusas, pamatęs mūsų kiek besišypsančius veidus, nebūtų pasakęs: Maskvoje mes jų turime daug — tai ir Weisas gali paliudyti (mat, p. Weisas yra buves Maskvoje ir rusas tai žinojo). Tik dar nespėjome atvežti. Įsitikinom, kad kišeninis peiliukas, kuris ir šį kartą išgelbėjo padėtį, tikrai pravartu visada turėti.

Padėkoję už vaišes (nors ir neperdaug pasisotinę), kartu su vokiečiais išvažiavom namų link. Reikėjo važiuoti kartu su vokiečiais, nes artimiausias galimas kelias ėjo per vokiečių užimtą plotą. Kelias visą laiką ėjo mišku, o šaltis spaudė visai žiemiškai. Kai pagaliau privažiavome mūsų sieną ir stabtelėjome atsisveikinti bei padėkoti vokiečiams už palydėjimą per jų valdoma plota, mes ištraukėm savo pasiimtą maista, kurio iki šio laiko nebuvo kada valgyti. Kai mūsų lietuviškus lašinukus, dešras, sviesta, bulkutes ir dar "skaidriosios" buteliuka pamatė vokiečiai, kurie jau seniai iš korteliu maitinosi, atrodė, kad jie tikrai nesigailėjo palydėję mus per savo teritorija, nes mūsų vaišės jiems atrodė karališkos, — taip bent jie tvirtino.

Sienos matavimo darbai galutinai buvo baigti 1940 m. apie gegužės mėnesio vidurį ir visa matavimo medžiaga su surašytais aktais buvo pergabenta karo topografijos skyriun, bet po rusu okupacijos, tais pačiais metais birželio mėnesyje nieks jais toliau, matyti, nesidomėjo. Karo metu būnant karta Kaune, buvusiose karo topografijos skyriaus patalpose mačiau daug krokiu lapu mūsų pagamintu, išmėtytu ir iš dalies sunešiotu. Tuo metu K. T. S. patalpos buvo užėmusi vokiečių karo top. įstaiga ir jai tie dokumentai nebuvo įdomūs. Vokiečių teigimu, tie dokumentai, rusų palikti, laikomi "karo grobiu". Į prašymą atiduoti tuos dokumentus lietuviškoms įstaigoms, vokiečiai atsakė neigiamai. Kad tie dokumentai rusų nebuvo savo laiku sutvarkyti ir atatinkamai saugomi, rodo, kiek reikšmės rusai skyrė tos sienos nustatymui.

Sieną tarp vokiečių ir rusų per likusią Lenkijos dalį tuo pačiu laiku ir tais pačiais metodais vedė rusai ir vokiečiai, taip pat pusiau pasidalinę. Darbas visur buvo labai skubinamas, kad būtų užbaigta "pagal planą". Siena, išvesta pagal Ribentropo—Molotovo įtakos sferų pasidalinimo planą, nesiskaitė nei su nuosavybe, nei su administracijiniu suskirstymu, nei su jokiom kitom aplinkybėm. Atrodė, lyg siena būtų vedama kur neapgyventuose plotuose. Ir pats sienos žymėjimo technikinis metodas geriau tiktų Azijos stepėms, negu Vidurio Europai.

O vis dėlto toji siena turi Lietuvai istorinės reikšmės, nors ji ir nėra taip išvesta, kaip turėtų būti, nes dar daug plotų, su grynai lietuviškais gyventojais, liko anapus sienos, jau nekalbant apie etnografines ribas.

Lietuvių Sąjungos "Ramovė" Memmingeno Skyriaus nariui — Savanoriui Kūrėjui

JONUI GIEDRAIČIUI

š. m. gegužės 2 d. mirus, jo artimiesiems ir giminėms gilią užuojautą reiškia:

Lietuvių Sąjungos "Ramovė"
Centro Valdyba

Lietuvių Sąjungos "RAMOVĖ" nariui leitenantui

JONUI BRAZDŽIONIUI

mirus, jo žmonai Onai, dukrelėms, broliui ramovėnui Baliui ir giminėms gilią užuojautą reiškia

Lietuvių Sąjungos "Ramovė"
Centro Valdyba

Lietuvos Kariuomenės ats. leitenantui

JONUI BRAZDŽIONIUI

mirus, jo žmoną, dukras ir brolį, KARIO Atstovą Čikagoje, Balį Brazdžionį nuoširdžiai užjaučia

Bičiuliai **KARIO Redakcijoj ir Administracijoj**

ADMINISTRACIJOS PRANEŠIMAS.

Iš Australijos yra gauta tarptautinė pašto perlaida sumoje $8.36, kurioje trūksta tikslaus adreso. Siuntėjas, Jonas Strumilas, St. Kilda, Vict. Australia, prašomas pranešti tikslų adresą ir už ką pinigai mokami.

BIRŽELIO TRYLIKTOJI PRIEŠ 15 METŲ

1941 m. birželio mėn. 13 d. Raseinių valsčiaus savivaldybės sekretorius Antanas D. vardadienio proga, savo bute, savivaldybės name, surengė vakarienę. Važiavau iš Viduklės drauge su B. į Raseinius vieno arklio vežimu. Apie 9 val. vakaro, prie valgiais ir gėrimais apkrauto stalo, susėdome 12 svečių, dauguma valsčiaus savivaldybės raštinės tarnautojai.

Atvyko ir, tuo metu buvęs, valsčiaus komiteto pirmininkas Orentas su žmona. Jis skaitėsi ir LTSR Augščiausiojo Prezidiumo narys. Prie švarko atlapo turėjo prisegtą raudoną skardelę su užrašu "Augščiausias Prezidiumas".

Vakarienės metu, nuotaika buvo prislėgta ir kalbos nesirišo. Drg. Orentas laikėsi išdidžiai, nieko negėrė ir mažai valgė. Dažnai žvelgė į laikrodį. Tarp kitų, buvo ir valsčiaus raštininkas Milaševičius (pavardė netikra) su žmona ir apie vienerių metų sūneliu. Dar 12 val. nepasibaigus, Orentas pradėjo savo žmoną raginti eiti namo. Šeimininkui Antanui D. prašant dar pabūti drg. pirmininkas, teisinosi, kad girdi, šiąnakt turėsiąs daug darbo ir labai svarbų posėdį, todėl turįs neatidėliotinai eiti. Atsisveikino ir abu su žmona išėjo.

Mes, likę be svarbaus "pono" pasijautėm lyg drąsiau ir dar pasėdėjome apie valandą su viršum. Apie 2 val. su B. pajudėjome ir mudu į namus. Tik išvažiavus iš valsčiaus savivaldybės namo kiemo į gatvę, tuoj pamatėme kelis milicininkus ir NKVD būrį su užmautais ant šautuvų durtuvais.

Kol išvažiavome iš miesto tokių būrelių radome 5-se vietose. Mūsų nestabdė, tik prieidavo arti prie vežimo ir pažiūrėdavo. Mudu su B. važiuodami sprendėme, kas čia per pavojus, kad toks sustiprintas patruliavimas gatvėse išstatytas. Gal jau karas prasidėjo, kurio visi taip laukėme? Važiuojant plentu, ties Varnėnų kaimu, mus pralenkė kariškas rusų sunkvežimis. Ant užpakalinio sunkvežimio krašto sėdėjo du uniformuoti NKVD nariai su šautuvais rankose. Po kelių minučių mus pavijo ir kitas toks pat su užpakaly sėdinčiais NKVD pareigūnais sunkvežimis, bet jau pamatėme, kad jo vidury sėdi su baltom skarelėm moterys. Ties Sujainiais mus pavijo iš karto du sunkvežimiai, taip pat su sėdinčiais vyrais ir moterim. Iš paskiau važiuojančio sunkvežimio buvo girdėti mažo vaiko verksmas. Mudu su B. supratome, kad čia darosi kas tai nepaprasto. Man prisiminė, slaptai ėjęs gandas, kad rusai nori iš Lietuvos išvežti trečdalį lietuvių į Sibirą, ar tik ne tas jau ir prasidėjo?

Kol davažiavome iki Viduklės miestelio, sunkvežimiai su civilių žmonių kroviniais mus lenkė, kas 10—15 min. ir ant kiekvienos mašinos vis vienodai sėdėjo po du NKVD pareigūnus. Įvažiavus į Viduklės miestelį, pastebėjome, kad dar ankstyvam rytui esant, bėginėjo žmonės. Vienos moterėlės užklausiau, kas atsitiko, kad ji taip skuba, jinai tik susijaudinusi riktelėjo: "Veža, veža, slėpkitės!", ir dingo už kapinių mūro.

Mudu daugiau nebevažiavome plentu, bet pasukome į lauko keliuką ir palikę arklį lauke, pažemiais pasilenkę, slinkome prie B. trobėsių. Jo name aš turėjau butą. Prislinkę prie tvarto, po kelių minučių išgirdome, kad kažkas iš gyvenamo namo per duris išeina. Palei namo sieną pastebėjome juodą, lyg žmogaus pavidalą. Įsižiūrėius, atrodė, lyg uniformuotas. Bestebint tą, iš dešinės pusės pamatėm dar vieną vyrą, kuris priėjęs prie palei sieną stovinčio, pašnibždomis kalbėjosi. Iš namo vidaus išėjusieji ir šiedu suėjo į krūvą, truputį pasikalbėjo ir visi nuėjo plento link, kur valsčiaus savivaldybės name buvo milicijos būstinė.

Mums pasidarė aišku, kad ir čia jau "veža". Sutūpę už malkų palei tvartą, su B. sutarėme, kad į namus rodytis pavojinga ir kad, atrodo, jog milicininkai kurio nors iš mudviejų ieško. Kol dar galutinai neišaušo, reikia pasislėpti. Jis nuėjo į lauką prie palikto vežimo, o aš, aplenkdamas miestelį, laukais, nuėjau pas nuošaliau gyvenantį ūkininką X.

Jo šeima buvo sukilusi ir apie išvežimus jau žinojo. Apie 9 val. ryto, ūkininko 12 metų mergaitė nuėjo į miestelį, pasiteirauti, pas mano buto šeimininkus. Grįžusi atnešė iš buto šeimininko sūnaus gimnazisto laiškutį, kuriame jis pranešė, kad naktį manęs ieškojo milicininkai. Rašė nesirodyti, nes namas sekamas komjaunuolių žydukų. Milicininkams jie pasakę, kad aš negrįžau iš Raseinių. Taip pat pranešė, kad naktį išvežę Macaičio ir Atkočaičio šeimas su mažais vaikais.

Būdamas pas ūkininką X labai gerai mačiau plentą ir netoli esančią Viduklės geležinkelio stotį. Plentu nuolat važiavo kariški rusų kariuomenės sunkvežimiai su civiliais žmonėmis. Stotyje stovėjo ilga eilė prekinių vagonų ir atvažiavusieji sunkvežimiai privažiuodavo prie vagonų, žmonės buvo suvaromi į juos. Apie vagonus vaikščiojo žaliom kepurėm rusų kariškiai.

Antradienį, birželio 16 d. 2 val. po pietų, visas ešalonas pajudėjo Šiaulių link. Nors tuo laiku nebuvo matyti nė vieno žmogaus laukuose, bet iš pravažiuojančio traukinio, per mažyčius langelius, mojavo tūkstančiai rankų ir baltų skepetaičių, amžinai atsisveikindamos su savo gimtosios tėvynės laukais, pievomis, kalneliais ir giriomis, kurių savo gyvenime daugiau nebematys.

Vakare, slaptai parvykęs į butą, radau iš Raseinių atvykusi gimnazistą L. Jis papasakojo apie išvežtuosius iš Raseinių miesto ir kad vyriausiu išvežimų tvarkytoju buvo Orentas, o visą darbą atliko specialiai į Raseinius atsiųstas rusų NKVD dalinys, talkininkaujant vietos milicijai. Taip pat pasakė, kad vardinėse buvęs Milaševičius, grįžęs iš baliaus, rado prie durų belaukiančius NKVD pareigūnus ir po pusvalandžio, su žmona ir mažyčiu vaikučiu, įmestas į sunkvežimį, buvo išvežtas. Turbūt, tas pats vaikutis verkė, kurį, grįždami iš Raseinių, girdėjom pravažiuojančiame sunkvežimyje.

Tada supratau drg. Orento varduvių pobūvyje susirūpinimą dėl jo laukiančio daug darbo, kurį, iš tikrųjų, jis ir atliko tą birželio naktį iš 13 į 14.

Birželio 22 d. 4 val. ryto, vokiečių patrankų griausmas sutrukdė planuotą birželio 24 dienos antrą masinį išvežimą. Tą jų planą teko matyti, vokiečiams užėjus Raseinių kompartijos paliktose bylose. Gi, draugas Orentas pelnė atitinkamai užtarnautą "atlyginimą".

Matas K.

"Lietuvos kalneliai, sveikiname jus".

Vyt. Augustino nuotr.

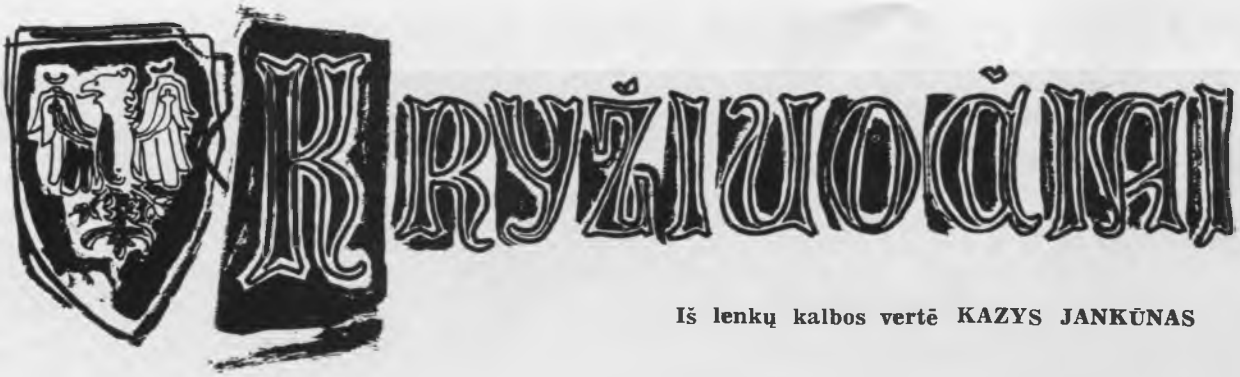

Iš lenkų kalbos vertė KAZYS JANKŪNAS

HENRIKAS SIENKIEVIČIUS

SANTRAUKA IŠ PRAĖJUSIŲ NUMERIŲ:

Lydėdami Kęstučio dukrą kunigaikštienę Danutę į Krokuvą, į karaliaus Jogailos laukiamo įpėdinio gimimo šventę, Macka ir jo brolvaikis Zbyška pakeliui pavijo būrį karių. Jų tarpe buvo kryžiuotis. Zbyškai, kuris savo širdies damai Danutei, keliaujančiai su kunigaikštienės dvaru, buvo pažadėjęs tris povo plunksnas nuo kryžiuočio šalmo, pasitaikė puiki proga pažadą ištesėti. Tad nieko nelaukdamas jis atstatė jietį ir paleido žirgą šuoliais. Būtų pervėręs kryžiuotį, bet buvo staiga sulaikytas garsaus riterio Povalos iš Tačevo, kuris tose vietose, karaliaus pavestas, žiūrėjo taikos ir tvarkos.

Pasirodė, kryžiuotis — komturas Lichtenšteinas — vyko kaip Ordino pasiuntinys ir apsaugos buvo lydimas į Krokuvą. Pulti pasiuntinį reiškė mirtį. Toks buvo karaliaus įsakymas ir krašto paprotys. Povala gavęs iš Zbyškos garbės žodį, kad nebėgs nuo teismo už pasiuntinio puolimą, jo nesuėmė. Ir taip keliaudami jie visi netrukus pasiekė Krokuvą.

—o—

Ir buvo tiesa: Didžiajam Lietuvos kunigaikščiui tapus Lenkijos karaliumi, neišmatuojamos Lietuvos ir rusų žemės pasidarė atviros Krokuvos prekybai. Dėl to šis miestas dienomis augo ir žmonių skaičiumi, ir turtais ir statyba ir virto vienu didžiųjų pasaulio miestų.

— Kryžiuočių miestai taip pat neprasti, — atsiliepė vienas dvariškių.

— Kad tik mes ten kaip nors įsigautumėm, — atsakė Macka, — būtų gražaus grobio.

Povala galvojo ką kita, būtent, kad jaunasis Zbyška tik dėl savo jaunuoliško pasikarščiavimo nusikaltęs, eina dabar tiesiog lyg vilkui į gerklę. Griežtas ir kietas karo metu, bet stambioje savo krūtinėje turėjo iš tikrųjų balandžio širdį: jis suprato geriau už kitus, kas laukia nusikaltėlio, todėl gailestis dėl jaunuolio neramino riterį.

— Galvoju ir galvoju, — kalbėjo vėl kunigaikštienei, — ar sakyti karaliui, kas įvyko, ar ne. Kryžiuočiui nepasiskundus, jokios ir bylos nebūtų, bet, jei pasiskųs — gal geriau iš anksto viską papasakoti, kad paskui karalius staigiu pykčiu neužsidegtų...

— Galėdamas ką nors pražudyti, kryžiuotis visuomet pražudys, — atsakė kunigaikštienė, bet aš iš anksto noriu jaunuoliui patarti įstoti į mano dvariškių tarpą, gal tada ir karalius ne taip žiauriai baustų mano dvariškį...

Tai pasakiusi, ji pašaukė Zbyšką, kuris, patyręs apie dalykus, nušoko nuo arklio, apkabino jos kojas ir džiaugdamasis sutiko būti jos dvariškiu. Tai darė ne tiek dėl didesnio saugumo, kiek dėl to, kad galės būti arčiau Danutės.

Tuo tarpu Povala paklausė Macką:

— O kur sustosite?

— Smuklėje.

Smuklėse seniai nebėra laisvų vietų.

— Tada vyksime pas pažįstamą pirklį Amilejų, gal mus galės apnakvidinti.

— O aš jums štai ką pasakysiu: būkite mano svečiais. Jūsų brolėnas, kaip kunigaikštienės dvariškis, galėtų ir pilyje sustoti, bet būtų geriau, kad jis nesimaišytų karaliui po kojų. Neabejoju, kad jums teks pasidalyti turtus, vežimus ir tarnus, o šitai atlikti pareikalaus laiko. Žinote, kad jums bus gera ir saugu pas mane.

Macka buvo kiek neramus, kad Povala tiek daug apie jų saugumą kalba, bet padėkojo labai nuoširdžiai ir įžygiavo į miestą. Ir čia vėl abu su Zbyška, stebėdami juos apsupančius daiktus, trumpam užmiršo savo sielvartus. Lietuvoje ir pasienyje jie buvo regėję tik atskiras pilis, o iš

miestų — tik vieną Vilnių, nevykusiai pastatydintą ir sudegintą, su griuvėsių ir pelenų kauburiais. Čia gi ir pirklių mūriniai namai ir daugelis medinių namų buvo ištaigingai pastatyti, su aukštai iškilusiais ir išraitytais stogais, stikliniais langais, įrėmintais švininiuose rėmuose, kurie dėl atsimušančių saulės spindulių sudarydavo degančių namų įspūdį. Gatvėse prie turgaviečių pilna buvo raudonų plytų ir net akmeninių namų, aukštų, priestatais paįvairintų. Stovėjo jie vieni šalia kitų, kaip kareiviai gretose: vieni platūs, kiti siauri, besistiepią į viršų, dažnai Kristaus kančia ar Šv. Mergelės paveikslu viršum vartų padabinti. Buvo gatvių, kurių abiejose pusėse stiepėsi namai, o pačios gatvės buvo akmenimis grįstos. Iš abiejų pusių tebuvo tik vienos parduotuvės, pilnos įvairiausių ir retai sutinkamų ir net nežinomų prekių, kurios masino prie karo grobio įpratusias Mackos akis. Tačiau juosius dar labiau stebino viešieji pastatai: Šv. Mergelės bažnyčia aikštėje, austinių medžių prekyvietė ir miesto rotušė su milžiniška aline, kurioje buvo pardavinėjami įvairūs svaiginantys gėrimai; didelis mercatoriumas — iš užsienio atvykusiems pirkliams pastatas, — kuriame taip pat buvo laikomos ir miesto svarstyklės; kirpyklos, pirtys, vario liejyklos, vaško tirpyklos, auksakalių dirbtuvės, bravorai — žodžiu turtai ir reikmenys, kurie neįgudusiai prie miesto akiai kėlė nuostabą ir tam tikrą jaudinimąsi.

Povala nusigabeno Macką ir Zbyšką į savuosius pastatus, esančius Šv. Onos gatvėje, ir paskyrė jų reikalams atskirą namą su reikalingais tarnais, o pats patraukė į pilį, iš kurios grįžo tik vėlybajai vakarienei naktį. Kartu su juo atvyko ir keletas jo bičiulių, kurie, girkšnodami vyną ir užkąsdami mėsa, gerokai įsilinksmino. Tik pats šeimininkas atrodė kiek susirūpinęs. Išsiskirsčius svečiams, jis kreipėsi į Macką:

— Kalbėjau su vienu kanauninku, rašto ir teisės žinovu, kuris tvirtino, kad pasiuntinio įžeidimas esąs labai sunkus nusikaltimas. Maldaukite Dievą, kad kryžiuotis nesiskystų.

Nors ir buvo patraukę nemaža vyno, juodu nuėjo poilsio su nelabai linksmomis širdimis. Macka net ir užmigti negalėjo ir todėl kreipėsi į broliavaikį:

— Zbyška?

— Na, kas?

— Taip viską apsvarstęs galvoju, kad nusiris tavo galvelė.

— Manote? — paklausė Zbyška mieguistu balsu.

V.

Kitą dieną abu riteriai iš Bogdanieco kartu su Povala nuėjo į katedrą ankstyvųjų mišių, kad pasimelstų ir kartu pamatytų į pilį susirinkusius svečius ir karaliaus dvariškius. Pakeliui Povala sutiko daug pažįstamų ir daug vietinių ir svetimų kraštų riterių, kuriuos Zbyška ypatingai stebėjo ir galvojo širdyje, kad, laimingai pasibaigus bylai su Lichtenšteinu, jis stengsis prilygti šių riterių vyriškumą ir kitas dorybes. Vienas tų riterių, Krokuvos kašteliono giminaitis, Kirvelis, jiems pranešė, kad iš Romos yra grįžęs scholastikas Vaitiekus, kuris su karaliaus raštu buvo nuvykęs pas popiežių Bonifacą IX pakviesti jį į Krokuvą, į krikštynas. Bonifacas pakvietimą priėmęs, bet abejojęs, ar galėsiąs pats atvykti. Todėl jis paskyrė pasiuntinį, kuris popiežiaus vardu laikysiąs kūdikį rankose prie krikšto, ir kartu prašė, kad būsimasis kūdikis dėl abiejų valstybių gerovės būtų pakrikštytas Bonifaco ar Bonifacijos vardu.

Taip pat buvo kalbama, kad netrukus atvyksiąs ir Vengrijos karalius Zigmantas, kuris čia ir taip dažnai atvykdavo prašomas ir neprašomas. Jis mielai dalyvaudavo riterių rungtynėse ir geidė išgarsėti pasaulyje ne tik kaip krašto valdovas, bet ir kaip dainininkas ir kaip vienas pirmųjų riterių. Povala, Zaviška ir Dobka, Našanas ir kiti panašaus garso vyrai su juoku prisimindavo, kad, paskutinį kartą čia lankantis Zigmantui, karalius Vladislovas prašė jų, jog turnyre nepultų per smarkiai "vengrų svečio", kurio tuščias didžiavimasis buvo pagarsėjęs visame pasaulyje ir kuris nesekmės atveju net apsiverkdavo. Bet didžiausią riterių dėmesį keldavo Vytautas. Stačiai stebuklai buvo pasakojami apie iš gryno sidabro nulietą lopšelį ir atgabentą kaip Vytauto ir jo žmonos Onos dovaną. Prie katedros prieš pamaldas susidarė žmonių grupelės, besidalijančios įvairiomis naujienomis. Vienoj vietoj Macka, nugirdęs pasakojant apie lopšelį, ir pats pradėjo jį girti, tačiau daugiausia pasakojo apie numatomą Vytauto žygį prieš totorius. Žygis buvo jau beveik paruoštas, nes daug kariuomenės pulkų žygiavo į Rusijos rytus. Laimėjimo atveju karaliaus Jogailos valdžia apimtų beveik pusę pasaulio ir siektų iki šiol dar gerai nežinomą Azijos gilumą, Persijos sienas ir Aralo krantus. Macka, ankstyvesniais laikais trynęsis netoli Vytauto ir girdėjęs apie Vytauto siekimus, sugebėjo juos tinkamai ir iškalbingai nušviesti, todėl apie jį susidarė nemažas klausytojų būrelis. Čia eina kalba, sako, apie tikrą kryžiaus

Riteris, Kunigaikštis, Riteris vienuolis
VIDURAMŽIŲ RITERIAI

žygį. Pats Vytautas, nors ir vadinasi didžiuoju kunigaikščiu, bet Lietuvą valdo tik Jogailos vardu, todėl ir šio žygio garbė atiteks Jogailai. Kokia bus garbė neseniai pakrikštytai Lietuvai ir pačiai Lenkijai, kai jungtinė kariuomenė nuneš Kryžių į tokias tolimas šalis, kur Išganytojo vardas buvo tik nepadoriai tariamas ir kur iki šiol jokia lietuvio ar lenko pėda nebuvo įžengusi. Lietuvių ir lenkų kariuomenei grąžinus vėl atgal išvytąjį totorių chaną Tochtamišių į sostą, jis prisieks karaliui Vladislovui ištikimybę ir, kaip buvo žadėjęs, kartu su visa Auksine Orda nusilenks Kryžiui.

Visi klausėsi šitų žodžių dideliu dėmesiu, tačiau daugelis nesuprato, apie ką yra kalbama, todėl pradėjo klausinėti:

— Sakykite aiškiai, prieš ką bus kariaujama?

— Prieš ką? Prieš Timurą Raišąjį — atsakė Macka.

Visi valandėlei nutilo. Iš vakarų atvykusiųjų riterių ausims dažnai pasigirsdavo "Auksinės Ordos", "Mėlynosios Ordos", 'Azovo Ordos" vardai, tačiau jie mažai tesuprato apie naminius tarp įvairių ordų vykstančius karus. Tačiau tuo metu visoje Europoje galbūt nerastumei žmogaus, kuris nieko nebūtų girdėjęs apie baisųjį Timurą Raišąjį, arba Tamerlaną, kurio vardas būdavo ištariamas su lygiai tokia pat baime, kap kadaise Atilos. Jis, mat, buvo 'pasaulio valdovas" ir "laikų valdovas", turįs savo valdžioje dvidešimt septynius užkariautus kraštus — maskvinės Rusijos, Sibiro, Kinijos, Bagdado, Ispahano ir Damasko — ir jo šešėlis per arabų smėlynus gulė ant Egipto ir per Bosforą ant Bizantijos imperijos. Tai žmonių giminės naikintojas, piramidžių iš žmonių kaukuolių statytojas, visų karų laimėtojas ir niekur nenugalėtas "sielos ir kūno valdovas".

Jis pasodino į Auksinės ir Mėlynosios Ordų sostą Tochtamišių ir pripažino jį savo "sūnumi". Bet Tochtamišius valdžiai išplitus nuo Uralo iki Krymo, jo "sūnus" panoro pasidaryti savarankišku valdovu ir dėl to vienu savo "tėvo" pirštu buvo nušluotas nuo sosto ir pabėgo pas Lietuvos valdovą prašyti pagalbos. Vytautas ir buvo numatęs grąžinti jį atgal į sostą, bet prieš tai jis norėjo išbandyti savo jėgas su pasaulio valdovu — Raišuoju.

Dėl tos priežasties dažnas jo vardo paminėjimas ir sukėlė didelį klausytojų dėmesį. Nutraukdamas tylą, vienas vyresniųjų riterių, Vaitiekus, tarė:

— Ne su bet kuo reikalas.

— Vistiek su kuo, — atsiliepė Mikalojus iš Ilgamiškio. — Ar už dešimties žemių ten bus Tochtamišius, ar kokis kitas valdys Belialo sūnus — kas mums rūpi?

— Tochtamišius apsikrikštytų,—atsakė Macka.

— Apsikrikštytų, ar ne. Ar galima šunsnukiui tikėti, kuris Kristaus mokslo neišpažįsta.

— Bet dėl Kristaus vardo yra verta ir galvą padėti, — atsikirto Povala.

— Ir dėl riterio garbės, — pridūrė Kirvelis, kašteliono giminaitis. — Yra mūsų tarpe ir tokių, kurie eitų. Spytka iš Melštyno turi jauną ir mylimą žmoną, bet vis dėlto patraukė pas kunigaikštį Vytautą.

— Ir nenuostabu, — įsiterpė Jaska iš Nešano, — nors ir sunkiausios nuodėmės atleidimas ir išganymas dėl tokio karo yra tikras.

— O garbė — per amžius, — vėl prašneko Povala. — Karas — tai karas ir ne bet su kuo — juo geriau. Timuras pasaulį nukariavo ir valdo dabar 27 kraštus. Tai būtų mūsų žmonėms garbė, jį sunaikinus.

— Kodėl ne? — atsakė Kirvelis, — nors ir 100 kraštų valdytų, tegu jo kiti vengia, bet ne mes! Tik sudaryk dešimt tūkstančių gerų ietininkų, tai visą pasaulį pereitume.

— Taip kalbėjo riteriai, o Zbyška net nusistebėjo, kad anksčiau jam neatėjo noras patraukti su Vytautu į laukines stepes. Bet pabuvus Vilniuje, jis troško ir Krokuvą pamatyti ir dalyvauti riterių rungtynėse.

O dabar pagalvojo, kad čia jį gali negarbė ir teismas ištikti, o ten ir blogiausiu atveju sutiktų garbingą mirtį...

Bet šimtametis Vaitiekus, kuriam iš senatvės galva drebėjo, ir kurio išmintis prilygo jo metų patyrimą, riterių pasiryžimą lyg šaltu vandeniu perliejo:

— Kvailiai jūs visi, — tarė. — Argi kiekvienas iš jūsų negirdėjote, kad Kristaus paveikslas prakalbėjo į karalienę? O jei pats Išganytojas rodo tokį didelį jai pasitikėjimą, kodėl Šventoji Dvasia, trečiasis Trejybės asmuo, neturėtų būti jai lygiai paslaugi. Dėl to ji būsimuosius įvykius mato, lyg jos pačios akyse jie būtų atsitikę, ir taip sakė...

Čia jis nutilo ir, valandėlę drebinęs galvą, pagaliau tarė:

— Užmiršau, ką ji sakė, bet greit atsiminsiu.

Jis pradėjo galvoti, o kiti nekantraudami laukė, nes buvo paplitusi nuomonė, kad karalienė numato ateitį.

— Aha! — pagaliau tarė, — jau žinau! Karalienė sakė, kad tik tada pagoniška galybė būtų sunaikinta, kada visa krašto riterija žygiuotų su kunigaikščiu Vytautu prieš Raišąjį. Bet tai negali įvykti, nes negalima pasitikėti krikščionimis. Reikia sienas saugoti ir nuo čekų, ir nuo vengrų ir nuo ordino, nes nieku negalima pasitikėti. O jei tik saujelė lenkų žygiuos su Vytautu, nugalės jį Timuras Raišasis, nes jo kariuomenė nesuskaičiuojama...

— Bet gi dabar taika, — atsiliepė Kirvelis, — ir pats Ordinas, atrodo, teikia Vytautui tam tikrą pagalbą. Net ir kryžiuočiai, nors tik iš gėdos, šį kartą negali kitaip elgtis, kad Šventajam Tėvui parodytų, jog jie yra pasiruošę su pagonimis kariauti. Dvariškiai pasakoja, kad ir Lichtenšteinas ne tiek dėl krikštynų, kiek dėl pasitarimų su karaliumi čia buvoja...

— O štai ir jis! — stebėdamasis sušuko Macka.

— Teisybė — pritarė dairydamasis Povala. Dėl Dievo — jis! Trumpai beviešėjo pas vienuolyno viršininką ir prieš dieną turėjo iš Tyneco išvykti.

— Kaip jam patiko, — susisvajojęs atsakė Macka.

(Bus daugiau)

Vavelio pilies vaizdas Krokuvoje 16 amžiuje.

Klišė iš spausdinamos knygos "Šv. Kazimieras".

A. Murphy savo "priešų vokiečių" tarpe, Yakimos, Wash. apylinkėse. Kairėje stovi Edvardas Šulaitis.

T Ē V Y N E I

Liūdi nusiminęs ąžuolas prie kelio,
Tiesdamas padangėn degančias šakas,
Kai po juo, tarytum po mirties šešėliu,
Lietuva parpuolus laužo sau rankas . . .
Kur pradingo šiandien šviesus laisvės rytas,
Pilnas sidabrinių džiaugsmo spindulių?
Kas pravirkdė tylų Panemunės šilą?
Kas krauju aptaškė žiedus pakelių?
Šimtmečiais kovojo narsūs krašto vyrai,
Gynė tėvų žemę, jos žalius laukus.
Bet šiandien ją griauna, griauna atėjūnai,
Sibiran ištrėmę Lietuvos vaikus.
Lyg girdžiu, kaip rauda šiandien šaly kelio
Priešų iškankinta kryžių Lietuva . . .
Bet žinau dar kartą suliepsnos pašvaistė,
Ir brangi tėvynė vėl alsuos laisva . . .
Ir suneš vėl vėjai, iš pasaulio plotų
Blaškomus benamius Lietuvos vaikus.
O pūslėtos rankos iš kančios lelijų
Vėl supins tėvynei laurų vainikus . . .

Romualdas Kisielius

Filmos didvyris Audie Murphy su žmona Pamela ir sūnum Terry, filmavimo metu, Yakimoje.

Nuotraukos E. Šulaičio.

KARIAI FILMOSE

"TO HELL AND BACK" PASIRODYMO PROGA

Edvardas Šulaitis

Paskutinieji metai į rinką atnešė daug filmų, kuriuose vaizduojami kariai, kariuomenė, arba karas. Vieni iš jų, kaip "From Here to Eternity" susilaukė kritikų ir publikos gero įvertinimo, kiti liko mažiau pastebėti ir įvertinti.

Atrodo, jog žiūrovai nesenai praėjusių karų pavaizdavimus stebi su nemažu atidumu, kas filmų bendroves skatina duoti daugiau tokių paveikslų, patenkinti jų pageidavimus. Be minėto "From Here to Eternity", kelių metų laikotarpy gimė šie su karių gyvenimu bendro turintieji filmai: "Take the High Ground", "Cease Fire"', "Battle Taxi," "Battle Cry", "Strategic Air Command" ir kt. Paskutinis iš jų yra "To Hell and Back', kuris šioms eilutėms pasiekus skaitytojus, galimas daiktas, jau bus pasirodęs krašto kino ekranuose.

Kituose panašaus pobūdžio filmuose matydavome vaizduojamas karių grupes, arba kariuomenės vienetus bei dalinius; čia pastebėsime skirtumą, nes "To Hell and Back" filmas yra pašvęstas tik vieno žmogaus kariniams žygiams atžymėti. Be abejo, fone yra sutelkta ir daugiau jo bendro likimo draugų, bet jie tik paryškina ir pastiprina filmo idėją.

Tas žmogus apie kurį sukasi minėtas filmas yra II Pasaulinio Karo didvyris — Audie Murphy, šiuo metu Hollywoodo filmų aktorius. Jis pats ir vaidina savo išgyvenimus karo metu Europoje ir šiaurės Afrikoje, kurie yra paimti iš jo paties knygos pavadintos tokiu pat vardu: "To Hell and Back".

Filmos gaminimo teises nupirko Universal—International filmų studija, kuri ir paskyrė su ja kontrakte esantį aktorių Audie Murphy, iki šiol daugiau pasireiškusį vakarietiškose filmose, atvaizduoti savo išgyvenimus karo frontuose, dar jo gerai atsimenamus iš netolimos praeities.

Patys pagrindiniai šio filmo gaminimo darbai buvo atlikti pereitų metų rugsėjo mėnesį Yakimos apylinkėse, Washingtono valstybėje. Be Universal—International studijos aktorių, dalyvavo ir grupė kareivių iš Fort Lewis karinės stovyklos, kurie dalyvavo įvairiose scenose. Vieni iš jų vaidino amerikiečių karius, kiti vokiečius ir anglus. Šių talkininkų tarpe buvo ir Jūsų bendradarbis, todėl čia patiektos mintys yra iš asmeniškų išgyvenimų.

Keletas žodžių apie patį didvyrį Audie Murphy, daugiausia apdovanotą kareivį II Pasaulinio Karo metu. Jam čia teko tikrai sunkus vaidmuo, nes be vaidinimo tekdavo atlikti ir eilė kitokių darbų: patikrinti sprogmenų išdėstymą, uniformas, dialogus ir kt. Ir šitas malonios išvaizdos, visada besišypsantis aktorius turėdavo visur suspėti. Tarp scenų jam užtekdavo dar laiko ir pajuokauti, o savo kareivišku humoru jis tikrai būdavo nepralenkiamas.

Jess Hibss režisavo filmą, kuri apima kovas Italijoj, Sicilijoj, Prancūzijoj, Vokietijoj, Šiaurės Afrikoj ir savo klasiškais karų vaizdais tikriausiai bus stipriausia nuo filmos "All Quiet on the Western Front" laikų.

Taip, reikėjo nemaža vargo ir prakaito išlieti begaminant šitą augštos vertės karinį filmą, kuriame ne iššaukiančios moterų linijos (kaip "Battle Cry"), bet purvini, išvargę ginklo vyrai su Audie Murphy priekyje, patrauks žiūrovų dėmesį.

BERTRAND RUSSELL PAŽIŪROS Į KARŲ PRIEŽASTIS

J. SKARŽINSKAS

(Pabaiga)

Ko verta taika, jei Lietuva yra pavergta? (Red.)

Mokslinimasis, stengimasis įsigyti žinių, aš galvoju, pagrinde yra skatinamas valdžios noro. Nuo to pareina ir visa pažanga, atradimai mokslinėje technikoje. Ir politikoje reformatorius gali taip pat trokšti valdžios kaip ir despotas. Nuo socialinės sistemos ir jūsų pajėgumo priklausys ar valdžios noro motyvas ves jus naudingon ar žalingon veiklon. Jei jūsų sugebėjimai yra teoretiniai ar techniniai, jūs padėsit mokslui ar technikai ir, kaip taisyklė, jūsų veikla bus naudinga. Jei esate politikas, jūs galite būti skatinamas valdžios noro. Didis karvedys kaip Alcibijadas, gali kovoti bet kurioj pusėj, tačiau daugumas generolų geriau pasirenka kovoti už savo kraštą ir todėl šalia valdžios motyvo turi dar ir kitų. Politikas gali keisti priešingas partijas taip dažnai, kad visuomet rastų save su dauguma, tačiau daugumas politikų duoda pirmenybe vienai kuriai partijai ir dėlto savo valdžios troškimą suvaldo.

Gryna valdžios meilė yra skirtinga įvairiuose žmonių tipuose. Vienas iš jų nuotykių ieškotojas, kuriuo, kaip nepakeičiamas pavyzdys, yra Napoleonas. Aš galvoju, kad Napoleonas nedavė didesnės pirmenybės Prancūzijai ideologine prasme, kaip Korsikai. Tačiau jei jis būtų pasidaręs Korsikos imperatorium, jis nebūtų buvęs toks didelis, koks jis pasidarė pavaizduodamas prancūzą. Pats gryniausias tokio nuotykininko tipas yra taip vadinamas "pilkoji eminencija" — jėga už sosto, kuri niekada nepasirodė viešai ir vis būna apimta minties: "Kiek maža šitos marionetės žino, kas trauko jas valdančius siūlus. Baronas Holštein, kuris kontroliavo vokiečių imperijos užsienio politiką nuo 1890 iki 1906, vaizduoja tokį tobūlą tipą. Jis gyveno neturtingųjų kvartalo lūšnoje ir niekad nepasirodydavo bendruomenėje. Visada išvengdavo susitikti imperatoriu, išskyrus vieną kartą, kai imperatoriaus akiplėšiškumui nebuvo galima atsispirti. Jis atmesdavo visus pakvietimus teismo pareigoms, teisindamasis, kad neturi tinkamu teismui rūbu. Baronas Holštein savo rankose turėjo paslapti, kuri įgalino jį šantažuoti vokiečių kancleri ir daugeli kaizerio artimųjų. Šantažo jėga jis vartojo ne įsigyti turtu, ar garbės, ar kokios naudos ar pelno, bet tiktai priverčti priimti tokią užsienio politiką, kokios jis norėjo. Kytų istorijoje panašūs charakteriai dažnokai pasitaikydavo eunuchų tarpe.

Be augščiau minėtu motyvu yra dar ir kitų, kurie savo prasme yra mažiau reikšmingi, tačiau visdėlto svarbūs ir nepraleistini. Pirmas iš tokiu yra sujaudinimo pomėgis. Tyrinėjimai ir praktika rodo, kad noras išvengti nuobodulio, to savotiško slogučio yra labai galingas troškimas žmogiškose būtybėse. Betyrinėdamas zoologijos sode bezdžiones, aš kartais galvodavau, kad ir jos turi pradus šio varginančio ir slegiančio jausmo.

Sutike pirma nesugadintą laukiniu rase, baltieji žmonės siūlo jiems visokias savo gėrybes, pradedant evangelijos šviesa ir baigiant arbūzo pyragu. Tačiau laukiniai, dideliam baltųjų apgailestavimui, viską priima labai abejingai. Iš visų dovanų jie daugiausia vertina svaiginamuosius gėrimus, kurie įgalina juos pirmą kartą gyvenime susidaryti iliuziją nors ir keliems trumpiems momentams, kad geriau yra būti gyvu kaip mirusiu. Raudonieji indėnai, kol dar jie buvo nepaliesti ir nesugadinti baltųjų žmonių, rūkydavo savo pypkes netaip šaltai kaip mes darome, bet su tokiu atsidėjimu, taip giliai įtraukdami dūmus, kad net apalpdavo. O kai sujaudinimas nikotinu praeidavo, arba nepavykdavo, tai koks nors patriotiškas oratorius sukeldavo juos savo kalba pulti kaimyninę tautelę. Tas jiems duodavo to pobūdžio pasitenkinimą ir malonumą, kurį mes, pagal mūsų temperamentą jaučiame stebėdami arklių lenktynes, arba dalyvaudami visuotinuose rinkimuose. Azartiniai žaidimai kortomis beveik ištisai susideda iš sujaudinimo.

Monsieur Huc aprašinėja kiniečių pirklius žiemą žaidžiančius azartiškai, tol kol pralošia visus pinigus, visas prekes, o galų gale ir nuosavus rūbus ir kurie viską pražaidę išeina nuogi, kad mirtų sušalę. Aš manau civilizuotiems žmonėms atsitinka visai taip pat kaip ir primityviems indėnams, kai karas prasideda, sujaudinimo pomėgis pasireiškia minios pritarime. Tokiu atveju jausmas būna toks pat kaip futbolo rungtynėse, tik rezultatai kartais yra daug rimtesni.

Nelengva išspręsti iš kur atsirado tas sujaudinimo pomėgis. Esu linkęs galvoti, kad mūsų dvasinis formavimas yra palikimas tų laikų, kai žmogus, kad pragyventų, dar vertėsi medžiokle. Tada puslaukinis žmogus praleisdavo visą dieną sekdamas briedį vildamasis jį nukauti, kad turėtų gerus pietus, o paskui triumfuodamas parvilkdavo grobį į savo urvą, patenkintas išsitiesdavo savo guolyje; o jo žmona imdavo ruošti ir virti mėsą. Žmogus jausdavosi mieguistas, kaulai jam skaudėdavo, o verdamos mėsos kvapas pripildydavo kiekvieną urvo ir jo sąmonės kertelę. Galų gale, gerai pavalgęs jis paskęsdavo giliame miege. Šitaip gyvenant nebūdavo nei laiko nei energijos nuobodžiauti. Tačiau, kai žmogus perėjo prie žemdirbystės ir jo žmona atlikdavo visus sunkius darbus laukuose, jis jau turėdavo laiko pagalvoti apie žmogiško gyvenimo tuštumą išrasti mitologijas ir filosofines sistemas ir sapnuoti apie būsimą gyvenimą, kuriame jis amžinai medžios šernus Valhaloje.

Mūsų dvasinis išsivystymas yra pritaikintas ir tinka labai sunkaus fizinio darbo gyvenimui. Būdamas jaunas, įpratau savo atostogas praleisti keliaudamas pėsčias. Kasdien nužygiuodavau po 25 mylias ir kai ateidavo vakaras man nieko nereikėdavo nuoboduliui išblaškyti, nes vien tik malonumas atsisėsti būdavo džiuginantis ir visai patenkinantis. Tačiau modernus gyvenimas negali būti paremtas vien šiais fizinio įtempimo ar fizinės veiklos dėsniais. Daugelis įvairių darbų yra atliekama sėdint ir panaudojant kartais tik keleta raumenų. Minios susirinkę Trafalgaro aikštėje išreikšti savo pritarimą ir džiaugsmą vyriausybei, ku-

ri praneša siunčianti jas mirtin, to nedarytų, jei būtų nužygiavę 25 mylias.

VELNIAS GUNDO JAUNĄ

Karingumo gydymas, kaip taisyklė, yra nepraktikuojamas. Todėl jei žmonija nori išlikti, kas, galbūt, kaip kieno nepageidaujama, turi būti atrasti kiti būdai nekenksmingai sunaudoti fizinę energiją, kuri gamina ir iššaukia sujaudinimo pomėgį. Šitas reikalas yra per mažai svarstomas doros skelbėjų ir bendruomenės reformuotojų. Moralistai labai rimtai svarsto leistinus sujaudinimo pomėgio išreiškimus, tačiau visada galvoja apie nuodėmę. Šokių salės, kinai, visas šis džiazo amžius, viskas kartu, jei galime tikėti savo ausimis, yra kelias į pragarą ir mes geriau darytume sėdėdami namuose galvodami ir skaičiuodami savo nuodėmes.

Aš randu, jog nesugebu ir negaliu pritarti tiems rimtiems ir garbingiems vyrams, kurie skleidžia tokius įspėjimus. Velnias pasireiškia daugeliu formų, kai kurios iš jų suplanuotos suvedžioti jauną, o kai kurios apgauti seną ir rimtą žmogų. Jei velnias gundo jauną džiaugtis gyvenimo smagumais, tai ar ne tas pat velnias įtikinėja seną, kad jis smerktų džiaugsmą ir smagumą? Ar toks smerkimas nėra kaip narkotikai, kurie turi būti pastoviai priimami vis didesniais kiekiais, kad iššauktų pageidaujamą efektą? Ar nesibijoma, kad kino teatro pasmerkimu, žingsnis po žingsnio bus prieita prie priešingos politinės partijos pasmerkimo, tamsiaodžių, aziatų ir, trumpai, visų išskyrus savo klubo narius? Ir tikrai, iš tokių pasmerkimų, kai jie išsiplečia, kyla karai. Aš niekad negirdėjau, kad koks nors karas būtų prasidėjęs šokių salėje.

Rimta yra, kad daug sujaudinimo pomėgio formų yra griaunančios ir kenksmingos. Pavyzdžiui, perdidelis alkoholio naudojimas ar įsitraukimas į azartinius žaidimus kortomis. Ypač kai su šiomis silpnybėmis kartu eina dar ir jėga, smurtas ir prievarta, kai įsimaišo minios siautėjimas.

Šiuo metu turime ir nekenksmingų sujaudinimo pasireiškimų sporte ir politikoje, kol laikomasi konstitucinėse ribose. Civilizuotas gyvenimas yra taip išsivystęs, kad pastovus ir ramus jis gali būti tik tada, kai jame pasireiškia žalos nedarantys ir nekenksmingi sujaudinimo išsiliejimai ar impulsai. Mūsų prabočiai tokių jausmų patenkinimą rasdavo medžioklėje. Australijoj, kur gyvena nedaug žmonių, o triušių yra begalės, aš stebėjau primityvių žmogaus impulsų patenkinimą labai primityviu būdu, įgudusiai žudant tūkstančius triušių. Tačiau Londone ar New Yorke, kur yra begalės žmonių ir maža triušių, privalo būti surasti kitoki būdai tuos pirmykščius impulsus patenkinti. Mano nuomone, kiekviename dideliame mieste turėtų būti įrengti dirbtiniai kriokliai, kuriais žmonės, kurie nori, galėtų leistis žemyn greitai dūžtančiais laiveliais, o maudymosi baseinai būtų pilni mechaniškų ryklių. Kiekvienas asmuo surastas ir sugautas patariantis ir skelbiantis preventyvinį karą, turėtų būti nuteistas dvi valandas kasdien praleisti su tomis pabaisomis. Visiškai rimtai turi būti išgalvoti skausmai ir kančios, kad tą sujaudinimo pomėgį galima būtų išlieti konstruktyviai.

Su daugeliu kitų politinių motyvų yra dvi artimai giminingos aistros, į kurias žmogiškos būtybės yra apgailėtinai linkę. Tai baimė ir neapykanta. Normalu yra ir priprasta neapkęsti to ko bijome, ir dažnai atsitinka, kad bijomasi to ko neapkenčiama. Aš manau, kad kaip taisyklė, primityvių žmonių tarpe baimė ir neapykanta yra neįprasti ir nežinomi. Jų būrys yra dažniausiai mažas, ir jei nepasitaiko kokių ypatingų įvykių, visi jame yra draugai. Visi kiti būriai yra galimi ar tikri priešai. Svetimo būrio nuklydęs ar atsiskyręs narys dažniausiai būna užmušamas. Svetimo būrio bus vengiama, ar, pagal aplinkybes, su juo kovojama. Šitas primityvus mechanizmas, dar ir dabar kontroliuoja mūsų elgėsį kitų tautų atžvilgiu. Niekur nekeliavęs asmuo apie visus svetimšalius bus tokios nuomonės, kaip laukinis vertinąs kito būrio narius. Tačiau žmogus, daugiau keliavęs, studijavęs tarptautinę politiką atras, kad jei jo gentis nori augti ir tarpti, tai jai reikia tam tikrą laipsnį susijungti su kitom gentim.

Jei jūs esate anglas ir kas nors jums sako: "Prancūzai yra jūsų broliai", tai jūsų pirmoji instiktyvi mintis bus: "Nesąmonė, juk jie trauko pečiais ir kalba prancūziškai, net esu girdėjęs, jog jije valgo varles". Tačiau, kai jums bus paaiškinta, kad, galimas daiktas, turėsim kada nors kariauti su rusais ir bus reikalinga ginti Reino liniją, o tuo atveju prancūzų pagalba būtų labai svarbi, tada jūs pradėsite suprasti kas buvo manoma sakant, jog prancūzai yra broliai.

Mes mylime tuos, kurie neapkenčia mūsų priešų ir jei mes neturėtume priešų, būtų labai maža pasaulyje žmonių, kuriuos mes mylėtume. Galite laikyti žemę jūsų priešu, todėl kad ji suteikia tik šykštų pragyvenimą. Galite laikyti ir Gamtą-Motiną, bendrai paėmus, priešu, o žmogiško gyvenimo išraišką laikyti kova su ja, kad daugiau iš jos išgautume. Jei žmonija šitaip žiūrėtų į šitą gyvenimą tada žmonių rasės bendradarbiavimas pasidarytų lengvas. Mano nuomone, tokios pažiūros turėtų būti skiepijamos mokyklose, spaudoje ir politikai turėtų aukotis šitam kilniam tikslui. Tačiau, mokyklos moko patriotizmo, spaudos tikslas sukelti sujaudinimą, o politikų svarbiausias tikslas — būti perrinktiems. Ir taip niekas nieko nedaro, kad gelbėtų žmoniją nuo savižudystės.

Yra du būdai kovoti su baime: vienas — sumažinti išorinį pavojų, tarptautinių santykių įtempimą; kitas — ugdyti stoišką (nesutrikdomos ramybės) kantrumą ir ištvermę.

Baimės nugalėjimas yra labai didelės reikšmės. Baimė pati yra žeminanti ir ji lengvai tampa apsėdimu, įsikalta idėja. Ji iššaukia ir gamina neapykantą to ko mes bijome ir tas veda į neapgalvotą, pergreitą ir nenuosaikų žiaurumą. Niekas taip gerai, teigiamai neveikia žmogiškosias būtybes, kaip saugumas. Jei būtų galima sukurti tarptautinę sistemą, kuri pašalintų karo baimę, tai šiandieninis dvasios stovio pagerėjimas žmonėse būtų labai didelis ir greitas. Šiuo metu baimė temdo pasaulį. Atominė ar bakterinė bomba šiandien turima bedieviškų komunistų ar išnaudotojų kapitalistų yra pavyzdys dėl kurio ir Vašingtonas ir Kremlius dreba ir kuris varo žmoniją vis tolyn keliu į bedugnę. Jei norime šitą padėtį pagerinti, turime surasti kelią į baimės sumažinimą.

Šiuo laiku pasaulis yra apsėstas lenktyniaujančių ir besivaržančių ideologijų, viena to konflikto priežasčių, neabejotinai, yra pergalės troškimas savai ideologijai ir nugalėjimas priešingosios ideologijos. Mano nuomone, ideologijos yra vien tik būdas sugrupuoti žmones, tarp grupių kilę aistros ir piktumai yra besivaržymo išdavos.

Neapykanta, kurią mes jaučiame savo priešams, mano supratimu, yra daigas to senovinio genties jausmo. Žmogus su skirtinga teologija buvo skaitomas keistu, svetimu, o kas keista ir svetima yra ir pavo-

jinga. Ideologija, faktinai, yra vienas iš metodų, kuriais kuriami būriai ar grupės, ir psichologija jose yra tokia kokia tik gali grupėse atsirasti.

Neabejotina, kad užuojauta yra priežastis didelės humanitarinės pažangos atliktos paskutinio šimtmečio bėgyje. Mus sukrėsdavo istorijos apie žiaurų elgėsį su bepročiais ir dabar mes turime daugelį prieglaudų, kur su jais elgiamasi gerai. Belaisviai vakarų pasaulyje negali būti kankinami ir kai atidengiami priešingi faktai, girdime pasipiktinusios visuomenės šauksmus. Mes nesutinkame su priežiūra ir auklėjimu našlaičių kaip aprašyta knygoje "Oliveras Twistas". Protestantų kraštai peikia žiaurumą rodomą gyvuliams. Visuose šituose paminėtuose pavyzdžiuose parodyta užuojauta buvo veiksminga ir politiniu atžvilgiu, o jei karo baimė būtų pašalinta, tai jos veiksmingumas būtų dar didesnis. Gali būti, jog geriausia žmonijos ateities viltis glūdi būduose, kuriais galima būtų padidinti užuojautos apimtį, jos pritaikymą ir stiprumą.

Išvadoje matome, kad politika yra daugiau susidomėjusi būriais kaip atskirais asmenimis ir aistromis, nuotaikomis būrių narių daugumos, kurios svarbios politikoje. Politinio mechanizmo pagrinde yra bendradarbiavimas būrio viduje ir priešingumas kitiems būriams. Bendradarbiavimas būrio viduje niekad nėra tobulas. Visuomet yra tokių narių, kurie nesitaikys prie kitų ir bus "pasižymėję", arba išsiskyrę iš būrio. Jie yra tie būrio nariai, kurie yra kritę žemiau ar iškilę augščiau bendro būrio lygio: tai idiotai, nusikaltėliai, pranašai ir išradėjai. Protingas būrys išmoksta pakęsti kraštutinumus tų, kurie yra iškilę virš vidurkio ir apsieiti su minimumu žiaurumo su tais, kurie yra kritę žemiau bendro būrio lygio.

Senais laikais, kariaujant dviem tautelėm, viena iš jų sunaikindavo kitą ir užimdavo jos teritoriją. Nugalėtojo akimis žiūrint visa operacija būdavo pilnas pasitenkinimas. Žudymas buvo nebrangus ir sujaudinimas malonus. Nenuostabu, kad tokiose sąlygose karai nuolat vykdavo.

Nelaimei, mes dar turime jausmų, kurie pritaikinti tokiai primityviai karybai, tuo tarpu, modernios karinės operacijos visai pasikeitę. Paėmę davinius kiek vokiečių žuvo praėjusio karo metu ir kiek nugalėtojai moka pajamų mokesčio, galų gale, atrasite kiek išlaidų padaryta vienam negyvam vokiečiui. Ir jūs ta rasite svarstytinu. Tiesa, Rytuose vokiečių priešai užtikrino sau pelną ir naudą senovišku būdu, pašalindami nugalėto krašto gyventojus ir patys užimdami jų žemes. Vakariečiai sau tokios naudos neužtikrino. Iš to galime matyti, kad modernus karas yra menkas biznis, jei žiūrėsim į jį iš finansinės pusės. Nors mes laimėjome abu pasaulinius karus, tačiau būtume daug turtingesni, jei tų karų būtų nebuvę.

Jei žmonija būtų skatinama savo interesų, ko, gaila, niekas nepaiso, išskyrus keleta šventųjų, visa žmonija galėtų bendradarbiauti. Daugiau nebebūtų jokių karų, jokių armijų, jokių laivynų ir jokių atominių bombų. Nebūtų daugybės propagandistų nuodijančių tautos A proto, nuomonės ir palinkimų, kad nukreiptų ją prieš tautą B ir priešingai. Nebūtų daugybės pasienio pareigūnų, kad saugotų svetimų knygų ir svetimų idėjų įėjimą į kraštą, kurios gali būti labai vertingos. Galėtų nebūti muitų ir kitų užtvarų laiduojančių daugybės mažų įmonių egzistenciją, kai viena didelė įmonė būtų daugiau ekonomiška. Visa tas labai greitai įvyktų, jei žmonės trokštų savo laimės taip karštai, kaip jie trokšta savo kaimynų vargo ir skurdo.

Tačiau, jūs pasakysite, kokia iš tų utopinių sapnų nauda? Moralistai žiūrės, kad mes nepasidarytume savanaudžiais egoistais, o ligi taip nepasidarys, tai tūkstantmetė didelės laimės ir gerų laikų karalystė nebus įmanoma.

Nenoriu, kad manytume, jog baigiu cinizmo ženkle. Aš neneigiu, kad yra daug geresnių dalykų, kaip savanaudiškumas ir savimyla ir kad kai kurie žmonės šių dalykų siekia. Aš tvirtinu, kad kaip bebūtų, iš vienos pusės, yra aplinkybių, kur dideli žmonių susibūrimai, kur turima reikalo su politika, gali pakilti ir stovėti augščiau savanaudiškumo, bet iš kitos pusės, yra labai gausiai tokių aplinkybių, kuriose tauta kris žemiau savanaudiškumo, jei tik toks savanaudiškumas yra skaitomas neklaidingas ir rodo savo interesų saugojimo supratimą. Aplinkybės, kuriose žmonės krinta žemiau savanaudiškumo, daugiausia yra tokios kur žmonės yra įsitikinę, kad jie veikia idealistinių motyvų vedami. Daugelis dalykų, kurie skaitomi idealistiški yra tik užmaskuota neapykanta, ar pridengtas valdžios troškimas. Matant dideles žmonių mases apimtas lyg ir garbingų ir kilnių motyvų, reikia pasižiūrėti "žemiau paviršiaus" ir patyrinėti, kas tuos motyvus iššaukia. Daug kas lengvai yra pridengiama kilnumo fasadu.

Jei tai ką pasakiau yra teisinga, tai pagrindinis dalykas reikalingas atlikti, kad pasaulį padarytų laimingą yra pasiekti inteligencijos — supratimo, suvokimo, sugebėjimo spręsti ir savarankiškai galvoti. Taigi užbaiga yra optimistinė, nes inteligencija yra dalykas pasiekiamas ir gali būti palaikomas žinomais auklėjimo būdais.

LIETUVI - LIETUVE

Ar jau pagalvojai apie savo ir artimųjų gyvybės, sveikatos ir senatvės apdraudą, ar esi SLA narys?

Ilgiau Tu negali laukti be žalos sau ir artimiesiems. Rašykis nariu į **Susivienijimą Lietuvių Amerikoje (SLA)**, seniausią ir didžiausią lietuvių patriotų fraternalinę organizaciją Amerikoje, kuri

SIŪLO TAU IR TAVIESIEMS

Gyvybės apdraudą iki $10,000.00 asmeniui.
Nelaimingo atsitikimo ir ligos apdraudą iki $325.00 mėn.
Senatvės apdraudą iki $300.00 mėnesiui
sąlygomis Tau geresnėmis, negu bet kurioje komercinės apdraudos bendrovėje.

Įmokėjimai po 3 metų turi neprarastiną vertę.

SLA turtas virš 3 milijonų dolerių. Didžiausi Rezervai ir Mokamoji Galia.

Jeigu esi kitur apsidraudęs, stoki į SLA narių lietuvišką šeimą draugovės nariu už mokestį tik $2.04 į metus, nes visi mes esame vienos Motinos Lietuvos vaikai ir privalome išlikti Tėvynei lietuviais. Čia gali padėti Tau tik SLA.

Savaitinis SLA organas Tėvynė nemokamai.

Kviečiame Tave susipažinti su Susivienijimu Lietuvių Amerikoje per šios organizacijos 365 kuopas, esančias visose Amerikos valstijose ir Kanadoje.

Kasmet SLA kuopos minės kiekvienam lietuviui brangią **Vasario 16 šventę** savo narių susirinkimais. Šiemet per šitokį minėjimą atžymėjome ir mūsų organizacijos 70 metų Sukaktinio-Jubiliejinio Vajaus pradžią. Kviečiame Tave būk svečias ir dalyvauk šiame minėjime arčiausioje Tau SLA kuopoje, kur mūsų brolių-sesių būsi mielai sutiktas ir gausi žinių ar norimą literatūrą apie SLA

Šio vajaus metu prisirašiusieji SLA nauji nariai **nemokamai** gauna kiekvienam naudingą ir reikalingą Dr. S. Biežio parašytą knygą **Būkime Sveiki.**

Laukiame Tavęs, Mielas Broli - Sese,

jieškome pažinties su Tavim, o jeigu nežinai arčiausios SLA kuopos adreso, kreipkis į mūsų Centrą New Yorke, N. Y. Duosime tokį adresą ir nemokamai mūsų literatūrą be kurio įpareigojimo. Spręski ir veiki nedelsdamas. Iki pasimatymo!

307 West 30th Street, New York 1, N. Y.
Susivienijimas Lietuvių Amerikoje.

NUOTRAUKOSE LIETUVIAI LEGIONIERIAI INDOKINIJOJ 1954 M.

(Iš legionieriaus albumo)

KARTĄ INDOKINIJOJE

BRONIUS VRUBLEVIČIUS

Beniūniuojant dainų ir operų arijų posmus iš laisvųjų laikų, dar esant mielajame Vilniuje ir Čiurlionies Ansamblyje, ir bevartant savo dienoraščio jau senokai pageltusius lapus ir begalvojant apie praeituosius karo laikus, štai dar vienas ryškus įvykis stojasi prieš akis, kuris įvyko 1946 m. birželio mėn. naktį patruliavimo metu.

Stovėjome viename bažnytkaimy Hoc-Mon apie 25 km. nuo Cochinchino sostinės Saigon. Tai mūsų 13-sios brigados 3-čio batalijono štabas. Išvakaro atstovėjęs sargybą, privargęs atsiguliau užmigti, bet kur tau sutvėrimas užmigsi tokiame karštyje, lyg pragare. O dar priedo — tie nelaimingieji moskitai — uodai, pirmieji mūsų priešai, kurie prasiskverbdami pro ant lovos pritaisyto tinklo, zvimbdami be pasigailėjimo duria, kerta per visą kūną, atnešdami visokiausių, net pavojingų tropikų krašto ligų.

Ir taip bekovodamas su tais nelabaisiais, visas suprakaitavau lovoje. Po minutės girdžiu, kai mūsų seržantas tylomis šnabždėdamas kiekvienam, kelia visą pionierių būrį. Na, va, galvoju sau: jau galiu atsisveikinti su saldžiu miegu. Tučtuojau turėjome ruoštis žygin — patruliavimui.

Nors tylomis ir vidurnaktį, bet greitai susitvarkę, paėmėm lengvuosius automatus ir guminiais specialiais batais, kad nesukeltume triukšmo, 20 vyrų sustoję, lyg tie vidurnakčio vaiduokliai, laukėme įsakymo ir vado. Atėjęs mūsų leitenantas Bodua, patikrinęs bei apžiūrėjęs mus ir nusišypsojęs tarė: "Tres-Bien, En Avant" (prancūziškai). Tai reiškia: labai gerai ir pirmyn! Išėjome.

Mat, kątik atbėgęs šnipas, vietinis anomitas, kuris mums ištikimai tarnauja, pasakojo mūsų vadams, kad netoliese už miestelio vienoje pagodoje (kiniečių bažnyčia) yra susirinkę posėdžiui Vietminhų vyriausybė, kuriuos turėjome paimti gyvus. Jiems vadovavo japonų karininkas. Išsiskirstę į tris grupes, priešakyje mūsų šnipas su leitenantu, žygiavome tylomis. Buvo apie 24 val. nakties. O tokioj tamsioj birželio naktelėj, nors į akį durk — nesimato nieko. Už kilometro priėjome upeliūkštį su silpnu tiltu, o juk praeiti reikėjo.

Dvi grupės laimingai perėjo, na, o mano grupei nelaimė. Vos pasiekėme tiltelio vidurį, tik čiokšt, lūžo, ir visi įkritome. Nors upelis ir negilus buvo, apie 2 metrų su dumblu, bet lyg ančiukai šlapi, dumblini išsikrapštėme. Bet svarbiausia ginklai. Šovinius palaidojome, o mano vienas draugas lenkas Grajewski, aiktelėjęs ir riebiai nusikeikęs, skundėsi koją išsisukęs. O kiek vargo ir juoko pro ašaras. Kas mokėjo plaukti, greit iš-

lipo, bet blogiausiai buvo su tais, kurie bijojo vandens. Mudu su vokiečiu Hansu sužvejojome juos.

Vos išlindome, surankioję ginklus, nes kita ką nepasisekė dumbliname vandenyje sugraibyti. Palydėjome ir batus, tad ėjome basi, nešdami sužeistą lenką. Už dviejų kilometrų, prisiartinę prie taško, sugulę tyliai šliaužėme artyn. Nors ir kaip tyliai, lyg tie katinai, slinkome apsupti pastatą, bet mūsų lenkas, neištverdamas skausmo, aiktelėjo ir sugadino mūsų puolimo planą. Viet-Minhų slapukai, išgirdę įtartiną balsą, tuoj sukėlę aliarmą ir pradėjo šaudyti į mūsų pusę. Na, ir prasidėjo ginklų muzika—šaudymas iš abiejų pusių.

Turėjome veikti žaibo greitumu. Pabėgti, nors ir tamsumoje, nebuvo lengva, nes jau buvo mūsų apsupti. Leitenantas B. pasiuntė su granatomis vokietį H., kuris buvo Antrojo pasaulinio karo puskarininkis ir pancerfausto herojus, kad prislinkęs mestų granatas į vidų. Jam šis žygis gerai pavyko. Prislinkęs sviedė kelias granatas į duris. Staigumu mūsų būriui pavyko paimti priešo būstinę.

Įėję vidun pamatėme pasibaisėtiną vaizdą. Du iš jų buvo užmušti, kūnai sudraskyti, o japonas pats sau peiliu vidurius persipjovęs. Na, o tris gyvus paėmėme. Taip iš 6 vyrų štabą sunaikinome, radome nemažai visokiausių dokumentų ir kitokių popiergalių, bet ginklų nedaug, tik 5 pistoletus ir amerikonišką automatą. O sargybiniai, atrodo, pašaudę išbėgiojo tamsumoje. Iš mūsų buvo du sužeisti nesunkiai: vienam šūvis į koją kliudė, kitam per petį.

Po kelių valandų žygio grįžome su 3 belaisviais. Kitą dieną pradėjo juos tardyti. Tiesiog neįmanoma nė žodžio išgauti. Mušė juos, po to pakabinę už kojų tam tikra elektros mašinėle leido elektrą, tačiau nieko nekalbėjo, nors užmušk. Nieko neišgaudami, tuojau juos nuvedė ant upės kranto ir sušaudė. Prieš tai vienas jų atsistojęs sušuko kinietiškai: — "Tegyvuoja Ho-Ši-Min"!

Š. Afrika, Oran, 1955 m. vasario mėn.

JA VALSTYBĖSE

Įsteigta Aviacijos Akademija (Air Force Academy, Colorado Springs, Col.). Iki šiol akademijas turėjo tik armija — West Pointe ir laivinas — Annapolyje.

Joje bus ruošiami aviacijos karininkai. Mokslas tęsis 4 metus. Baigę gaus jaun. leitenanto laipsnį ir jiems bus pripažintas žemiausias mokslinis laipsnis—Bachalor of Science.

Akademijai pastatai bus pradedami statyti birželio mėnesį, numatoma baigti per 4 - 5 metus. Oficialus atidarymas įvyks 1957 m. Akademijai skirta 17,500 akrų žemės. Patalpos talpins 2.500 kadetų ir apie 5 - 7,000 mokomojo ir pagelbinio personalo.

Į pirmą laidą kanditatai jau parinkti. Mokslas prasidės šią vasarą laikinose patalpose Lowry Aviacijos Bazėje, 67 mylios nuo nuolatinės Akademijos vietos.

Kandidatus, 17 — 22 metų amžiaus, parenka kongresmanai. Kandidatai privalo išlaikyti konkursinius egzaminus. Į pirmą laidą buvo 6,500 kandidatų, priimta tik 300.

Kadetai gauna veltui mokslą ir patalpas. Iš mėnesinės algos $111. 15 turi apsimokėti už maistą ir rūbus.

Baigę Akademiją turi atitarnauti mažiausia 3 metus aktyvioj tarnyboj ir 3 metus rezerve.

Aviacijos Akademijos viršininkas yra gen. ltn. Harmon.

Išrastas prietaisas, kuris apsaugoja nuo sprogimo lėktuvo degalų baką, kai jį kliudo sviedinys. Tai yra mažas, lengvas prietaisas patalpintas degalų bake, kuris infraraudonųjų spindulių pagelba momentaliai "pamato" sprogimą ir tuoj pat paleidžia gesinantį skystį iš indo, kuris yra specialiai įtaisytas degalų bake. Tas visas gesinimas vyksta taip greitai (vienos milijoninės sekundės būvyje) kad galima sakyti sprogimas užgesinamas dar jam neprasidėjus.

Rotošiutas, vietoj parašiuto, yra naudojamas numesti tiekimo reikmenis žemėn iš lėktuvo, kuris timo taiklumas yra žymiai geresnis skrenda žemai ir greitai. Jo nukriuž parašiuto.

Jis susideda iš dviejų sparnų panašių į malūnsparnio sparnus. Tie sparnai susistumia iki pusės pilno savo ilgio. Virš sparnų yra lyg bombos vairuojamas įtaisas ir žemiau jų indas, kurin sudedamas krovinys. Rotošiutai sukabinami po lėktuvo sparnais ant bombų laikiklių.

Karinės žinios

Išmetus rotošiutą, jo sparnai pradeda suktis; iščentrinė jėga ištiesia juos iki pilno jų ilgio. Tas sukimasis labai sumažina kritimo greitį. Rotošiutai yra gaminami įvairių dydžių.

Atominiai bandymai

Šiais metais atlikta 13 atominių sprogdinimų (apie 50 iš viso), kiekvienam iš jų panaudotos skirtingos bombos, pritaikintos specialiems tikslams.

Šiais bandymais išspręsta keletas problemų:

a. Kaip apsiginti nuo didelių junginių greit skrendančių lėktuvų. Išbandyta pati skrendanti atominė raketa davė gerus rezultatus. Viena raketa gali sunaikinti visus lėktuvus esančius dviejų mylių raketos sprogimo spindulyje.

b. Atominė bomba gali būti panaudota sabotažo reikalams užpakalyje priešo linijų. Išbandyta atombomba, kuri gali tilpti į kelioninį čemodaną.

c. Išbandytos įvairių dydžių atombombos, kurios gali būti pritaikintos įvairioms taktinėms aplinkybėms.

d. Išbandytos specialios dūmų uždangos apsigynimui nuo šiluminių spindulių priešo atombombai sprogus.

e. Patikrinta kaip apsaugoja atskirą žmogų apkasas — duobė, įvairių rūšių slėptuvės; kaip veikia atominis sprogimas į ginklus, aprangą, maistą ir kitus reikmenis.

Skaitoma, kad JAV dabar turi apie 10,000 įvairių rūšių atombombų.

Amerikiečių nuomone Rusija tolokai atsilikusi, ji turinti tik dviejų rūšių bombas. Rusija padariusi mažiau kaip 10 sprogdinimo bandymų.

Karinio ūkio negerovės

Hooverio Komisija, kuri ieško būdų kaip pagerinti valstybės administracijos aparatą, rado nemaža trūkumų kariuomenės ūkyje.

Sandėliuose prikrauta perdaug turto, kuris genda, ir turi būti parduotas, kaip perteklius už labai žemas kainas. Pav. Laivynas turi dešrelių dėžutėse, kurių užteks 60 metų pagal dabartines sunaudojimo normas. Tuo tarpu sandėliavimo taisyklės sako, jog mėsa dėžutėse galima laikyti iki 24 mėnesių prie 40°F ir tik iki 12 mėnesių prie 90°F. Sandėliuose nėra žinių kaip senas yra tas maistas. Iki šiol buvo naudojamas toks metodas; jei maistas dėžutėje sugedęs jis išmetamas lauk, jei dar nedvokia —sunaudojamas.

Panašūs nesklandumai su rūbais ir kitais reikmenimis. Kariuomenė turi rūbų ir aprangos už apie 2.7 bilijonus dolerių, tą atsargą galima sumažinti pusiau.

Pirkimo būdai pasenę, negyvenimiški ir nuostolingi.

Komisija rado, jog kariuomenės išlaidos rūbams ir maistui 1951—1954 m. laikotarpyje galėjo būti sumažintos kasmet po 340,024,400 dolerių. **J. L.**

SOVIETŲ RUSIJA

Varšuvoje gegužės mėn. Rusija su savo pavergtaisiais satelitais sudarė karinį paktą panašų į NATO paktą. Juo apjungiama Europos komunistinių kraštų karinės pajėgos vienon vadovybėn, kurios priešakyje pastatytas rusų maršalas Konev.

Kariniu požiūriu šis paktas įneša mažai pakeitimų, rusai ir iki šiol buvo visų satelitų kariuomenių viešpačiai. Dabar rusai galės daugiau viešai valdyti satelitų karines pajėgas.

Šį paktą sudarydami jie turėjo daugiau psichologinių tikslų. Jeigu jūs kapitalistai nenorėtumėt priimti mūsų "taikingų" nusiginklavimo pasiūlymų mūsų sąlygomis, tai štai, mes sudarome dar didesnę pajėgą — baisesnį kumštį.

Iš kitos pusės, paktas leidžia laikyti rusų įgulas satelitiniuose kraštuose. Kitaip, pasirašius Au-

KARIAI ir jaunimas

strijos taikos sutartį, rusai privalėtų savo kariuomenę iš satelitinių kraštų atitraukti.

Satelitinių kraštų kariuomenės dydžiai yra sekantys: Lenkijos — 20—25 divizijos, Rytų Vokietijos — 6—9 div., Čekijos — 12—15 div., Vengrijos — 12 div., Rumunijos — 15—20 div., Bulgarijos — 11—16 div., Albanijos — 2—3 div. Be to, yra apie 600,000 viešosios ir slaptosios policijos; apie 2,000 lėktuvų ir 2,000 tankų.

Bendrai, atrodo, jėga nemaža, bet jos tikroji vertė, rusų atžvilgiu, yra abejotina, nes satelitų kariuomenėmis jie negali pasitikėti.

VAK. VOKIETIJA

Vak. Vokietija atgavusi nepriklausomybę, nors kariuomenės dar neturi, bet kaip priimta į NATO, paskyrė Vokietijos kariuomenę NATO štabe atstovauti gen. Hans Speidel. Jis laikinai uniformos nenešioja.

Gen. Speidel NATO štabe bus naudingas, nes jis jau 1942 metais planavo vokiečių žygį į Rusiją. Jis sako, kad tas žygis nepavyko, nes buvo per daug rusų, taipgi, buvo per daug vienu vokiečiu — Hitleriu. Jis dalyvavo atentate prieš Hitlerį ir buvo areštuotas. Po karo jis profesoriavo Tiubingeno universitete, dėstė moderniąją istoriją.

J. L.

MŪSŲ ŠEIMOJE

Sekminių savaitgalį Čikagoje įvyko Liet. Stud. Skautų Korp. "Vytis" sąskrydis. Jame dalyvavo Clevelando, Detroito, Urbanos, Čikagos ir JAV korespondencinis skyrius. Sąskrydyje buvo svarstomos įvairios akad. skautybei veiklos sritys, pobūdis, tradicijos ir t.t. Tuo pačiu metu Čikagoje įvyko Liet. Skaučių Seserijos vadovių sąskrydis, kur buvo gvildenamos temos apie skautybę Lietuvoje ir išeivijoje, skautės vadovės principą, santykius su tėvais ir kt.

-o-

Toronto studentų ateitininkų draugovė oficialiai įstojo į stud. at-kų sąjungą.

-o-

Rugp. 18—28 dienomis Kanadoje prie Niagaros įvyks 8-ji pasaulinė skautų jamboree. Dalyvaus skautai iš daugiau kaip 50 kraštų. Bus taip pat sudaryta dr-vė iš skautų, kurių kraštai yra už geležinės uždangos. Šiai dr-vei vadovaus kanadietis skautininkas, o jo adjutantas bus lietuvis vyr. sk. Piečaitis iš Montrealio liet. sk. tunto . Oficialiai lietuvius galės atstovauti 15 mūsų skautų.

-o-

New Yorko šviesiečiai ir santariečiai liepos 4 d. savaitgalyje rengia bendrą savaitgalio stovyklą.

-o-

New Yorke įsisteigė stud. at-kų inžinierių korporacijos "Grandis" skyrius. Pirm. — A. Sabaliauskas, sekr. — A. Ivaška ir ižd. S. Bobelis.

-o-

Bostono "Žalgirio" skautų tuntas šiemet nepaprastai aktyviai pasireiškė skautiškosios spaudos vajuje — visas tuntas prenumeruoja "Skautų Aidą" (100 nuošimčių!). "Senųjų lapinų" sk. vyčių būrelis surinko 138 prenumeratas, iš kurių 21 yra garbės prenumeratos. Tai sektinas pavyzdys visoms jaunimo organizacijoms kaip savo spaudą remti.

-o-

PAX ROMANA pasauliniame kongrese, kuris įvyks š. m. rugpiūčio mėn. Nottinghame, Anglijoje, SAS atstovaus Jonas Medušauskas iš Vokietijos.

Čikagos jūros skautai vieną savaitgalį drauge su amerikiečiais jūrų skautais viešėjo karo laivyno mokykloje, Waukegane. Buvo pravestos įvairios varžybos, kurias stebėjo JAV karo laivyno admirolas, augštieji karininkai ir skautų vadovybė. Mūsų jūrų skautai gavo 4 medalius už laimėjimus plaukimo varžybose ir 9 diplomus už pavyzdingą žygiavimą.

-o-

Dr. J. ir K. Aglinskai,, gyv. 5717 S. Richmond Ave.. Chicago, savo namo rūsį užleido Čikagos jūrų skautams, kur bus įrengtas jaukus būklas.

-o-

Korespondenciniame Lietuvos Skautų Brolijos posėdyje išrinkta nauja LSB vadovybė: Vyriausias Skautininkas — prof. St. Kairys, VS Pavaduotojas — Pr. Čeponis, LSB Garbės gynėjas — K. Grigaitis — visi iš Toronto, Kanados.

-o-

Dr. Mačiuikienė iš Čikagos, pagerbdama savo prieš 15 metų mirusio vyro atmintį paaukojo 100 dol. lietuviškai skautybei paremti. A. Mačiuika buvo vienas iš Lietuvos skautijos pionierių, buvęs Kauno tuntininku. Buvo sužeistas kovose su lenkais. Tarnavo 8 pėst. K. K. Vaidoto pulke, vėliau perėjo karo aviacijon, kur buvo karo lakūnas, eskadrilės vadas ir ėjo aviacijos viršininko pareigas.

-o-

Amerikos Lietuvių Inžinierių — Architektų S-gos Bostono skyrius ruošiasi įteikti "Žalgirio"' skautų tuntui vėliavą. Vėliavos projektą ruošia žymus architektas J. Okunis.

-o-

Clevelando skautų tuntas, kuriam vadovauja uolus "Kario"' bičiulis ps. V. Kamantas, išvyksta stovyklauti į skautų rėmėjo mielojo Dėdės Čiuto ūkį prie Painesville, Ohio. Stovykla vyks nuo liepos 9 iki 23 d. Jai vadovaus skautininkai V. Kizlaitis, V. Šenbergas, R. Bajoraitis ir Vl. Bacevičius.

—o—

Majoras Br. Bajerčius paaukojo 10 dol. Bostono "Kregždžių" skilčiai. Malonus rėmėjas buvo LK Birutės ulonų pulko karininkas. Ulonai per metų metus rėmė Alytaus skautų tuntą. Alytaus skautų raitelių šimtinė ulonų žirgais kas šeštadienį jodinėdavo gražiomis Alytaus apylinkėmis.

1954 metų K a r i o Anketos daviniai

Pereitų metų gruodžio mėnesį KARIO redakcija išsiuntinėjo savo skaitytojams anketą norėdama sužinoti jų nuomonę apie žurnalą ir jų pageidavimus ateičiai.

Nors užpildytų anketų grįžo tik apie 5% ir susidaryti pilną vaizdą apie mūsų skaitytojų pažiūras į žurnalą, jo geras ir blogas puses, negalima, tačiau tos grąžintos anketos duoda gerų minčių, pasiūlymų, pagyrimo ir pabarimo. Visi jose iškelti pageidavimai yra redakcijos svarstomi ir tie kurie yra įmanomi bus įvykdyti.

Tik apie 10% užpildžiusių anketas (juos toliau vadinsim trumpai — skaitytojais), atsakė jog KARIO turiniu jie nepatenkinti, tačiau net 75% atsakė, jog jiems turinys patinka.

Karo dalyvių prisiminimai yra straipsniai, kurių daugiausia norima, už juos pasisakė 70% skaitytojų, o apie 66% norėtų daugiau straipsnių iš karinių mokslų srities: karybos, karinės technikos ir karo istorijos.

Į klausimą kokių naujų skyrių pageidaujama, gauta visa eilė įdomių ir vertingų pasiūlymų: Gražioji Lietuva, geografinė kelionė po Lietuvą; Mūsų Lobynas, tautosaka; Gyvenimas Nepriklausomoje Lietuvoje; Lietuvos Atstatymas; Gyvenimas šių dienų kariuomenėje; Kitų tautų karių prisiminimai iš II Pas. Karo; Patarimai ir žinios besirengiantiems karinei tarnybai; Aktuali informacija; Lietuviškų karinių terminų žodynėlis; Skyrius ginti Lietuvos kariuomenę nuo šmeižtų; II Pas. Karo ir Korėjos Karo duomenys; Naujieji Ginklai; Šaudymo teorija ir lauko pratimų aiškinimas jaunuomenei; Vidaus, pasienio ir pajūrio policijos prisiminimai; Karinis romanas ar prisiminimai, vertimas ar originalas; Lietuvos karų ir sukilimų istorija; Lietuvos Didvyriai ir Narsieji Vyrai; Paskutinės Karo Technikos Naujienos; Karinių paveikslų ir straipsnių iš praeities skyrius; Patriotinis skyrius; Lietuvių Bendruomenės reikalai; Partizanų kovos ir jų karinė technika; Trimito skyrius (šauliams).

1954 metų geriausias straipsnis, gavęs 10% visų balsų yra plk. O. Urbono "Mirtis Lydėjo Visą Kelią" tilpęs KARIO 11 Nr. Sekantis — gaves 9% balsų — Marių Žuvėdros "Tragedija Kartojasi", tilpęs KARIO 6 Nr., po 6% balsų gavo gen. Plechavičiaus "Vergijai Siaučiant Taika Neįmanoma", KARYS Nr. 11 ir A. Žygmanto straipsnis "Karo Istorinė Raida", KARYS Nr. 10 ir Nr. 11.

Geriausiai pavykęs 1954 metų numeris

Geriausiai pavykęs 1954 metų KARIO numeris, gavęs 11% balsų yra gruodžio mėn. Nr. 11, sekantis Nr. 9 gavęs 10% balsų.

Gražiausio viršelio titulą laimėjo Nr. 2 gavęs 12% balsų.

Pusę skaitytojų norėtų vienos spalvos viršelio, kita pusė — keletos spalvų, tačiau dauguma, apie 66%, norėtų, kad viršelis būtų nuotrauka, bet ne piešinys (28%).

Gražiausias viršelis 1954 metais

Jie taip pat pageidauja KARIO skiltyse daugiau nuotraukų (65%). Dauguma nori KARĮ skaityti kartą per mėnesį (48%), tačiau apie 30% norėtų jį matyti išeinantį dažniau, kai kurie net kas savaitę.

Apie 51% norėtų KARIO didesnio nuo 32 psl., koks jis jau leidžiamas, iki 48 psl. ir tik 4% būtų patenkinti 24 psl. KARIU.

Linkėjimų, kurių būta labai malonių, ir pageidavimų gauta daug įvairių ir naudingų, nors kai kurie jų ir prieštarauja vieni kitiems:

Tapti KARIUI tokiu koks jis ir Lietuvoj buvo; nereikšti niekam pataikavimu, nedaryti niekam reklamos; nedėti žinomų informacijų; jokių pamokslų ir polemikos; nedėti modernių viršelių ir piešinių; nedėti ilgų straipsnių; duoti straipsnių, kurie ugdytų jaunimo karinę dvasią ir pasiaukojimą; nedėti žinių iš lietuviško vidaus politinio gyvenimo; yra perdaug žinių nieko bendro neturinčių su kariais; kovoti su "baronizmu"; atstoti "Mūsų Žinyną"; laiku pasiekti skaitytojus ir nesustoti; nekaitalioti formato; mažiau bendro pobūdžio straipsnių; duoti to ko nėra kituose žurnaluose ir laikraščiuose; kuo daugiau beletristikos; daugiau nuotraukų iš Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės; mokslo įvairenybių; daugiau kariško tautiškumo; nevėluoti; atsiriboti nuo partijų ir nepasiduoti per daug religijai; eiti krikščionišku, kariško teisingumo keliu; tapti kelrodžiu kovoje už laisvę ir atstatymą; nevengti ir nekarinių straipsnių; vengti vertimų, daugiau originalų; nekartoti tų pačių paveikslų; daugiau straipsnių iš kovų su bolševikais ir špionažo srities; apie KARĮ suburti be karių, policiją, šaulius ir ugniagesius; kad patrauktų jaunimą, dėti daugiau paveikslų; gera, kad nededat politinių pamazgų ir vengiat asmenų niekinimo; siųskit kvitą už prenumeratą; išspausdinti karių organizacijos statutą; skelbti demokratiška Lietuva su Vilniumi ir Karaliaučiumi; Leisti KARĮ kol grįšim į Lietuvą ir ten tęsti jo leidimą.

Įdomios yra žinios ir apie pačius KARIO skaitytojus, kurios yra anketos gale.

Iš atsakiusių anketas, tik 8% perka KARĮ atskirais numeriais, visi kiti jį prenumeruoja. Vieną KARIO egzempliorių, be savininko dar skaito ir jo šeimos nariai, viso 2,3 žmonės.

Truputį mažiau kaip 10% skaitytojų, (žinoma išskyrus jų šeimų narius) yra netarnavę kariuome-

ORDNANCE, Gegužės — Birželio mėn., 1955.

Plaukiojanti Ugnis, C. S. Thomas, Laivyno sekretorius. Įžanginiame straipsnyje, autorius nubrėžia karo laivyno programą: laivynas yra nuolat moderninamas; laivų statybai skirta bilijonas dolerių; statomas penktas 60,000 tonų lėktuvnešis, trys atominiai povandeniniai ir keletas vairuojamų sviedinių laivų. Viso statoma 24 nauji karo laivai ir 28 seni perstatomi naujom paskirtim, ypač šaudyti vairuojamus sviedinius.

Nauji orinlai Ginklai, Vern Haughland. Raketinio principo ginklai užviešpatauja erdvę. Jie pakraujami sprogstamosios medžiagos arba neša atominį sprogalą. Lėktuvai skrenda nepaprastu greičiu. Naujausias modelis Bell X-1A garso greitį pralenkė jau 2½ karto. Sperry Sparrow raketa, lengvai valdoma ir skrendanti greičiau už garsą yra lengva ir tinka apginkluoti bet kurio tipo lėktuvą. Sakoma, ,jog ta raketa pradeda naują erą išstumdama patrankas ir pastovias raketas. Kovos laivas Mississippi paverstas raketų šaudymo bandomuoju laivu ir šaudo Terrier raketas. Atominiui krūviui gerai tinka užsieninės kilmės Oerlikon raketa, kuri sveria 545 svarus ir skrenda 850 mylių/sek. Martin B-61 Matador, kurio dvi eskadrilės stovi Vokietijoj yra raketa iš sausumos į sausumą. Raketa Corporal su atominiu krūviu daug veiksmingesnė už atominį 280 mm pabūklą. Atominių pabūklų gamybos sustabdymas rodo, kad armija pereina prie valdomų raketų. Fantastišku greičiu šaudantis lėktuvinis pabūklas M39, išmėgintas baigiantis Korėjos karui, pasirodė nepaprastai veiksmingas. Jis sveria tik 170 svarų su revolverio tipo spyna. Amerikos pirmas vienvietis raketomis ginkluotas naikintuvas neša 224 "Mighty Mouse", 2.75 colių raketas ir gali jas šaudyti salvėmis nepaprastu tikslumu. Tų raketinio tipo orinių ginklų ir juos nešančių lėktuvų modelių yra visa eilė ir jie vis gerinami ir išrandami nauji.

Karjera Ginklavimo Tarnyboje, M. S. Watson. Išsamus straipsnis apie tarnybą ir galimumus armijos karininkams specializuojantiems ginklavimo srityje.

Jūrinės Galybės Progresas, Rear Adm. W. G. Switzer. Užtikrinti laivyno kontrolę jūrose, vandens, oro ir povandeninės jėgos turi būti integruotos į vieną jėgą. Korėjos karui prasidėjus laivynas turėjo 450 aktyvių laivų. Šiuo metu jų yra virš 1100. U.S.S. Forrestal, lėktuvnešis, neseniai nuleistas į vandenį, šį rudenį bus įjungtas į laivyną. Jis atitinka visus paskutinius technikos reikalavimus ir turi įrengimus reikalingus moderniškam karui. Dar keturi tokio tipo lėktuvnešiai yra statomi. Jie visi yra 60,000 tonų, 1036 pėdų ilgio ir jų motorai yra virš 200,000 arklio jėgų.

Po 10 metų bandymų vairuojamos raketos virto vienu iš pagrindinių laivyno ginklų. Raketa Regulus gali būti paleista nuo laivo (ir nuo povandeninio) į taikinį už 400 mylių. Sunkiausią problemą sudaro povandeniniai laivai, kurių sovietai turi 375. dvigubai daugiau už mus ir kelis kart daugiau už vokiečius, kai jie pradėjo II Pas. Karą.

Šiuo metu mūsų laivai turi geriausiai parengtas įgulas, kurių kasmet apmokoma apie 20,000 vyrų. Tačiau bloga yra, kad atlikę 4 metų karinę tarnybą, vyrai nenori pasilikti menkai apmokamoje jūrinėje tarnyboje, vos 4% iš jų pasilieka tolesnei tarnybai ir tik jie sudaro įgulų nugarkaulį.

Šarvai Atominiam Karui, Kpt. J. C. Burney, Jr. Geriausia apsauga nuo atominio ginklo yra greitis ir išsisklaidymas. Labai greitas tankas būtų idealus atomo partneris. Tankas atominio sprogimo yra nesunaikinamas. Tankų įgula yra saugiausia atominio karo kautynių lauke. Šarvo vertę atomas pakėlė nepaprastai augštai. Mūsų turimi tankai yra perlėti atominiam amžiui. Degalų tiekimas irgi sudaro didelę problemą. Žemės tiekimas bus per lėtas, tik lėktuvai pajėgs laiku aprūpinti tankus kuru. Šiuo metu reikia net 220 vadinamų skraidančiu vagonų, C-119 Flying Boxcars, aprūpinti parašiutais nuleidžiamais degalais vieną šarvuotą diviziją 100 mylių judėsiui. Tankas M48 sunaudoja 5—7 galonus degalų myliai eidamas laukais. Naujas ir sunkesnis tankas T43, kuris sveria 60 tonų, sunaudoja dar daugiau. Toks tankas yra nepakeliamas lėktuvui. Strateginiam judrumui reikės lengvesnių oru transportuojamų tankų.

Armijos skraidantis sunkvežimis, H. A. Jacobs. 1954 metų gruodžio 7 d. buvo atidarytas pirmas pasaulyje karinis helikopterių aerodromas Fort Eustis, Virginijoje. Helikopterio karinė istorija pilnai prasidėjo Korėjos kare. Pirmoji helikopterių transporto kuopa buvo įsteigta 1950 metais. 1952 m. lapkričio mėn. helikopterių 6 kuopa buvo išsiųsta į Korėją. Pradžioje, neturėdama pasitikėjimo, ji buvo naudojama smulkiems sužeistųjų gabenimo uždaviniams. Tačiau netrukus buvo pažinti galimumai ką helikopteris gali ir vienoj stambioj misijoj 6 kuopa atlikusi 843 skridimus perkėlė fronto diviziją reikalingus 600,000 svarų

---

nėje; 20% tarnavo eiliniais ir grandiniais ar buvo šauliai; apie 28% yra buvę puskarininkiai ir viršilos; 40% skaitytojų sudaro buvę Lietuvos kariuomenės karininkai.

Apie 26% skaitytojų priklauso Ramovės organizacijai ir 3% kitom veteranų organizacijoms.

Jauniausias atsakęs KARIO anketą yra 23 metų ir vyriausias 65 metų. Skaitytojų dauguma yra apie 40 metų amžiaus.

KARYS labai dėkoja visiems skaitytojams, nepagailėjusiems savo laisvo laiko atsakyti į anketos klausimus ir duoti naujų skaitytojų antrašus. Skaitytojai savo atviru minčių ir pageidavimų išreiškimu nutiesė nematomą, bet mus visus jungiantį tiltą, kurį redakcija visomis išgalėmis stengsis stiprinti. Dar kartą širdingas ačiū už tokį nuoširdų ir moraliai padrąsinantį bendradarbiavimą.

Naikintuvai F7U-3, ginkluoti 2.75 colių Mighty Mouse raketomis, pakilę nuo lėktuvnešio, pasiekia 650 m/val. greitį.

krūvio per tris dienas. Sekantys helikopterių žygiai buvo dar didesni.

Šiuo metu armija organizuoja 12 helikopterių transporto batalionų. Naujausi helikopteriai Sikorsky H-37 gali pakelti 3 tonas krūvio arba 24 kareivius, o Piasecki YH-16 kelia 5 tonas arba 46 kareivius.

Vairuojamųjų Sviedinių Priežiūra, C. C. Martin. Nauji raketiniai sviediniai yra labai komplikuoto mechanizmo ir jautrūs ginklai. Juos sviedžiantys ir jų skridimą vairuojantys instrumentai yra augštos precizijos įrankiai. Tokių ginklų ir reikmenų priežiūra, kad jie būtų tinkami greitam pavartojimui, reikalauja atidaus darbo ir ištisos sistemos saugumui ir jų tinkamumui užtikrinti.

Dešimtmilioninė Colio Dalis, Dr. I. C. Gardner. Moderni masinė gamyba reikalauja nepaprasto tikslumo matuojant — kalibruojant instrumentų ar ginklų dalis. Daromi mėginimai tokius matavimus padaryti dešimtmilioninės colio dalies tikslumu. Straipsnis duoda naujausių metodų, tokio augšto tikslumo matavimams atlikti, apžvalgą.

Kolonijiniai Ginklai, J. Weller. Senųjų Amerikos šautuvų apžvalga.

MŪSŲ MIRUSIEJI

VINCAS ŠČIUKA

Kovo 20 d. New Britain, Conn. (AJV) mirė Lietuvos kariuomenės kūrėjas savanoris Vincas Ščiuka.

Velionis buvo gimęs 1893 m. lapkričio 5 d. Kalvarijoje, Marijampolės aps. Savanoriu stojo pirmaisiais Lietuvos kariuomenės kūrimosi mėnesiais. Išėjęs iš kariuomenės į atsargą, tarnavo policijoje.

Į Ameriką atvyko su šeima 1949 m., priklausė lietuvių atsargos karių ir savanorių organizacijoms ir buvo "Kario" skaitytojas.

Palaidotas New Britain šv. Marijos kapinėse.

LTN. JONAS BRAZDŽIONIS

Gegužės 16 d. Chicagoje mirė Lietuvos kariuomenės leitenantas Jonas Brazdžionis.

Velionis gimė 1914 m. gruodžio 1 d. Žiaunių kaime, Subačiaus val., Panevėžio aps. Baigęs Pasvalio komercinę mokyklą, įstojo į Lietuvos Karo Mokyklą ir ją baigė. Vokietijoje 3 metus studijavo chemiją Bonnos universitete.

Velionis jau Lietuvoje buvo pradėjęs rašinėti į spaudą. Yra parašęs "Kariui" ir "Mūsų Žinynui". Čia, Amerikoje, buvo nuolatinis dienraščio "Draugas" bendradarbis. Rašinėjo politinius straipsnius ir reportažus.

CHICAGIEČIAI UŽSIBRĖŽĘ DIRBTI

Balandžio mėn. įvykęs L. S. "Ramovės" Chicagos skyriaus visuotinis susirinkimas pateikė savo darbų planą šiems veiklos metams. Skyriaus pirmininkas P. Dirkis savo pranešime pabrėžė, kad numatoma atlikti šie darbai: 1) suruošti keletą politinio, visuomeninio ir karinio turinio paskaitų; 2) pademonstruoti nariams karinio turinio filmų; 3) suruošti "Kario" naudai gegužinę ; 4) suruošti Lietuvos Kariuomenės šventės minėjimą; 5) plačiau nušviesti spaudoje kariuomenės reikšmę; 6) aukštesniųjų mokyklų jaunimui suruošti Lietuvos istorijos ar kariuomenės aprašymų konkursą. Už geriausiai parašytus rašinius skirti premijas; 7) surengti visų lietuvių krepšinio komandų rungtynes ir skirti skyriaus pereinamąją dovaną; 8) surengti gegužinę mūsų studijuojančiam jaunimui paremti; 9) rūpintis mūsų kovų invalidais ir kitais tremtyje esančiais sunkioje medžiaginėje būklėje; 10) aukštesniųjų mokyklų mokiniams bei studentams suruošti mūsų istorinių karo epizodų paskaitą; 11) stengtis kuo glaudžiausiai bendradarbiauti su kitomis mūsų organizacijomis bei įstaigomis.

Buvo svarstytas Chicagos vyrų choro prašymas būti jų globėjais. Choro prašymas patenkintas ir jis perimtas globoti.

Ir Kunigaikštienės Birutės draugija Chicagoje pasižymi savo veiklumu. Balandžio mėn. įvykusiame jos susirinkime taip pat paaiškėjo jos nuveikti ir užsibrėžti darbai. Jos užsibrėžusios remti į vargą atsidūrusius Lietuvos karius, padėti jų šeimoms medžiagiškai ir dvasiškai, rūpintis ir lietuviška kultūrine veikla bei lietuvybės išlaikymu tremtyje.

Praėjusiais metais birutietės aukojo: Lituanistikos Institutui, Lietuviškai bibliotekai Illinois universitete, skautams remti draugijai, Vasario 16 gimnazijai, Lietuvių Studentų Šalpos Fondui, A.L.T. konferencijos ir Vasario 16 proga. Nutarta ateityje daugiausia rūpintis ir šelpti Vokietijoje likusius karius invalidus ir karių vaikus našlaičius.

Praeitais metais ši draugija turėjo pajamų 2,489 dol. 42 ct. ir išlaidų 2,088 dol. 24 ct.

Naująją valdybą sudaro: S. Oželienė — pirmininkė, B. Gustaitienė ir G. Musteikienė — vicepirmininkės, S. Duobienė — sekretorė ir A. Vadopalienė — iždininkė.

KUPRINĖS pabiros

DIDELIS ŽEMAITIS

Povilas Višinskis, didelis Lietuvos patrijotas, veikėjas, kovotojas už lietuvių spaudos atgavimą (miręs 1906 m.), vienais metais mokė Kurtuvėnų dvaro grafo Plioterio vaikus (Šiaulių aps.).

Mano tėvukas buvo laiškanešis, bet vieną dieną jis neturėjo laiko ir pasiuntė savo žmoną nunešti į dvarą laiškus ir laikraščius. Prie dvaro rūmų mamytė susitinka gražų, malonaus veido poną, ir kaip anais laikais buvo priprasta, pasveikino jį lenkiškai: Garbė Jėzui Kristui!

— Per amžius! — nepažįstamas ponas atsakė lietuviškai.

Mamytei pritrūko kvapo, tiek ji nustebo, iš pono išgirdusi lietuviškai. Užmiršo toliau jį pakalbinti ir dvare atidavusi korespondenciją, skubėjo namo papasakoti savo vyrui. Bet tėvukas jau buvo su Višinskiu susipažinęs ir kalbėjęs.

— Et, tu varna! — Subarė žmoną. — Nustebai ir sumišai savo žmogų susitikusi. Tai yra didelis žemaitis, labai mokytas žmogus.

— Aa, dabar suprantu, — išeidama pro duris, pati sau tarė mamytė. — Nemokyti ir labai mokyti kalba žemaitiškai, o mokyti, bet nedamokyti — lenkiškai. **S. B-us.**

TRYS NEGRAŽVARDĖS

Buvo trys senmergės ir visos turėjo labai negražius senoviškus (pasak pasakotojos: pagoniškus) vardus: Degė, Mėšlė ir Kirmė. Nuėjusios kur į svečius, save vardais nesivadindavo.

Kartą nuėjo į vakaruškas. Kad netyčia kartais neprasitartų savo vardų, susėdo atskirai viena nuo kitos. Degė prie pečiaus, o kitos kampuose.

Iš pečiaus išlėkė kibirkštis, nukrito ant Degės sijono ir šis pradėjo degti. Tai pamačiusi ir užsimiršusi, Mėšlė pradėjo rėkti:

— Dege, degi!

Degė pamanė, kad Mėšlė nori pajuokti jos vardą. Užpykusi suriko:

— O kas tu! Mėšlė!

Užkaitusios Degė ir Mėšlė pakilo išeiti ir suriko trečiajai:

— Kirme, eik ir tu namo!

(Tai pasakojant girdėjau dar apie 1910 metus iš senutės Marės Dambrauskienės, buvusios baudžiauninkės). **S. B-us**

NIEKAIP NEĮTIKSI

Dar Stalino laikais viename sovietinių satelitų kraštų gerai įkaušęs pilietis gatvėje suriko: Šalin Staliną!..

Raudonoji milicija pagavo jį ir uždariusi į kalėjimą pralaikė 6 mėnesius.

Paleistas iš kalėjimo, pilietis galvoja, kad būt naudingiau geruoju su Stalinu gyventi. Eidamas gatve suriko: Tegyvuoja Stalinas!

Tai išgirdusi milicija vėl sučiupo pilietį. Girdi, tu juokauji iš "tėvo" Stalino. Anksčiau rėkei "šalin", o dabar "tegyvuoja". Vėl jį uždarė ir pralaikė kalėjime metus.

Paleistas iš kalėjimo pilietis eina gatve ir galvoja, kad jau geriau tylėti, negu rėkauti. Milicija ilgai jį iš paskos lydėjo ir sekė, ką jis dabar darys. Pagaliau ir šį kartą jį areštavo.

— Girdi, pirmą kartą tu rėkei "šalin Staliną!", antrą kartą "tegyvuoja Stalinas!", o dabar tyli. Matyt, jau kokį velnią galvoji apie "tėvą" Staliną.

Ir šįkart jau išvežė į priverčiamųjų darbų stovyklą. **P. M.**

TURBŪT, NEDRĮSTA

"Lietuvių Dienų" Nr. 5, pirmajame puslapyje, įdėta nuotrauka iš Vasario 16 d. minėjimo Romoje. Visi dalyviai žiūri tiesiai, tik pora nuleidę akis. Ir pasirodo, šiedu kaip tik yra lenkų atstovai.

— Ko jie tokie nedrąsūs lietuvių iškilmėse? — tuojau pat man kilo klausimas.

— Na, ir nesupranti, — atkirto mano bičiulis Anupras. — Čia visai aiškus reikalas. Padoriems lenkams, prisiminus savo tautos praeityje padarytas lietuviams šunybes, nedrąsu pažvelgti lietuviams į akis. **R. P-as**

POLITRUKAS TIKI Į VELNIĄ

1941 m. vasario 16 d. anksti rytą Kaune, gusarų pulko kareivinių aukščiausioj vietoj pro langą išlindo lietuviškoji trispalvė ir ėmė gražiai plevėsuoti. Tai pamatę bolševikų pareigūnai apstulbo. Vėliava kyšojo iš pulko raudonojo kambario (bolševikinės koplyčios).

Raudonieji pareigūnai be kvapo atbėgo prie raudonojo kambario durų, bet įeiti negali. Jis užrakintas, o jo raktą turi tik pulko politrukas. (Okupantai mūsų lietuviškuosius raitininkus buvo perorganizavę į savo raudonąjį 26 kavalerijos pulką). Politruko pulke neranda; jis išėjęs į miestą.

Raudonojo kambario durų laužti nedrįsta, nes bijo, ką gali pasakyti vyriausybė už liaudies turto žalojimą, o trispalvė plevėsuoja. Iš lauko prilipti negali, nes neturi tokių aukštų kopėčių.

Siunčia į miestą kareivį politruko pajieškoti. Pagaliau suranda jį ir papasakoja įvykį. Politrukas pabala ir rusiškai nusikeikęs sušunka:

— Tikrai velnias į kambarį įlindo, kitas kas nors juk negalėtų. Taip gerai užrakinęs jį palikau.

Kitą kartą vėl tame pat raudonajame kambaryje politrukas rado ant Stalino paveikslo rožančių pakabintą. O kambarys ir šįkart buvo gerai užrakintas. Supykęs politrukas suriko:

— Tikrai velnias čia įsimetė!..

Politruką išgirdęs, vienas lietuvis karys nusijuokė, kad čia velnias negalėjęs būti, nes jis rožančiaus bijąs. Greičiausiai angelas įskridęs.

— Išskyrus velnią, į kitokias dvasias aš netikiu! — ilgai negalvojęs atkirto politrukas.

O tasai politruko "velnias" atlėkdavo ne iš pragaro, bet iš tō pat pulko kalvės, kur pasidarydavo reikalingus raktus. **K. B-us**

LABAI PRAŠAU NEDEGINTI...

Spaudoje randame vis daugiau ir daugiau žinių apie istorinės medžiagos sunaikinimus. Seniau vienas laikraštis paskelbė, kaip vieno žymiausių veikėjų archyvas buvo parduotas makulatūrai, kitas — kaip vienas asmuo besikraustydamas spaudą paliko jėloje, kaip kitas didelį laikraščių rinkinį sudegino... Be to, daugelis veikėjų žodžiu papasakojo, kaip sunaikinti organizacijų archyvai, knygynai ir kita brangi istorinė medžiaga. Labai prašau jokiu būdu nenaikinti istorinės medžiagos. Naikinant daromas didelis nusikalstamas darbas prieš tautą, jos mokslą, jos kultūrą. Kiekvieną archyvinį lapelį, kiekvieną knygą ar laikraštį ir kiekvieną muzėjinį dalykelį siųskite Pasaulio Lietuvių Archyvui, 2601 W. Marquette Rd., Chicago 29, Illinois, U. S. A.

Vincentas Liulevičius, PLA Direktorius.

"LAISVOJI LIETUVA"

Lietuvos Atgimimo Sąjūdžio leidžiamas savaitraštis, yra paskelbęs platinimo vajų, kuris baigiasi gegužės 15 d. Iki to laiko užsiprenumeravę "LL" dalyvauja paskirstyme dovanų knygomis bei daiktais, vertės

DVIEJŲ TŪKSTANČIŲ ($2000) DOL.

Prenumeratos kaina $4.50 metams.

ADRESAS: 3157 So. Emerald Ave., Chicago, Ill.

IŠKIRPK IR PASIŲSK ŠĮ KUPONĄ:

Pavardė ir vardas .....

Adresas .....

Siunčiu $4.50 "LL" prenumeratai.

CLEVELAND, OHIO

LIETUVIŲ RADIJO KLUBAS

savo savaitinę programą transliuoja kiekvieną penktadienį 7:30 iki 8:15 per WDOK, banga 1260.

Klubo pirmininkas ir bendrųjų reikalų vedėjas Juozas Stempužis, 1152 Dallas Rd., tel.: SW 1-2245

Programos vedėjas

Balys Auginas, 1359 E. 94 St., Tel.: CE 1-5904

STONY BROOK LODGE

KAMBARIAI ATOSTOGOMS

Puikus Restoranas

ir

Kokteilių Menė

ATIDARYMAS

BIRŽELIO 11 DIENĄ

QUAKER PATH,
STONY BROOK,
LONG ISLAND, N. Y.

Tel.: Stony Brook 7-0586

Vedėja MRS. LAPĖ

DIRVA ★★★ THE FIELD

LIETUVIŠKAS SAVAITRAŠTIS

Prenumerata metams:

J. A. Valstybėse —	$5.00
Kanadoje —	$5.50
Kitur — —	$6.50
Atsk. Nr. kaina	10 centų

Adresas:
1272 E. 71st St., Cleveland 3, Ohio

LIETUVIŠKA ĮSTAIGA

SAFETY OF YOUR SAVINGS

CRANE Savings & LOAN ASS'N

INSURED UP TO $10,000

2555 West 47th Str. CHICAGO 32, ILL. LAF. 3-1083

B.R.PIETKIEWICZ PRES.

IR JŪS GALITE IMIGRUOTI
Į CANADĄ ARBA USA,
JEIGU TURITE VIZĄ

Oficialius dokumentus parūpina

Jonas J. Juškaitis, LL. B.,

diplomuotas teisininkas

Įstaigos adresas:

SUITE 5, TUNSTALL BUILDING,
709 DUNSMUIR STREET,
VANCOUVER 1, B. C., CANADA

(Apsimokėjusiems visas susirašinėjimo išlaidas, prisiunčiamos smulkesnės informacijos).

JONAS BUDRIKAS

Jaukus lietuviškas restoranas ir valgykla, biliardas ir stalo tenisas. Įvairūs gėrimai, šalti ir šilti užkandžiai. Tremtinių mėgstamiausia vieta. Erdvi salė įvairiems parengimams.

1442 SO. 49-TH CT., CICERO 50, ILL.
TEL. TOwnhall 3-9472

NEPRIKLAUSOMA LIETUVA

Redaktorius — **Jonas Kardelis**
Leidėjas — **Kanados Lietuvių Centro Taryba**
Adresas:
7722 George St., Ville Lasalle,
Montreal, P. Q. CANADA
Kaina metams:
Kanadoj—5 dol., Amerikoj—5.50 dol.

JURGIS REKEŠIUS

LIETUVIS LAIKRODININKAS

❖

65-39 A GRAND AVENUE,
MASPETH, L. I., N. Y.

TAUTIETĮ VOKIETIJOJ PAREMSI

ĮSIGYDAMAS BENT VIENĄ DAIKTĄ IŠ DAILIŲJŲ ODOS DIRBINIŲ

Rašyk:

A. MAŽEIKA,

Frankfurt a. M., Mainzer-Landstr. 50, Germany,
Kainos su persiuntimu ir įpakavimo išlaidomis:

1. Albumas, 32 x 24 cm., 20 lapų 12.00
   Didesni albumai — pagal susitarimą.
2. Piniginė (švarko kišeniui) 5.00
3. Piniginė (užpakaliniam kelnių kišeniui) 4.00
4. Portsigaras 2.00
5. Mokinio reikmenims etui (su turiniu) 5.00
6. Raktams etui 1.00
7. Skutimosi etui 10.00

Įspaudai: Lietuva — žemėlapis auksu, briedžio galva, Vikingų laivas, trijų arklių galvų kompozicija, skautų emblema (auksu ir tamsiai), Vytis ir Vytis auksu, Vytauto Didž. Kult. Muz. Kaune, Vilniaus Kat., Vargo Mokykla.

Oda: Raguočių, marmuro imitacija ir saffian (pietų Indijos ožkų).

Odos spalvos: ruda, vyninė, raudona, šviesiai ruda, žalia, mėlyna, juoda.
Monogramos raidės — pagal susitarimą (50c brangiau)

LIETUVIŲ RADIJO D-JOS PROGRAMOS

J. P. GINKUS, Direktorius

Šeštadieniais 1:30 p. p. — WWRL 1600 kc

Oro bangomis transliuojami įvairūs visuomenės pranešimai, naujienos, muzika (vietinės žinios, parengimai: koncertai, šokiai, ir t.t. Vestuvės, puotos, liūdni pranešimai).

495 Grand Street Brooklyn 11, N. Y.

Tel. EVergreen 4-7142

DARBININKAS

VISŲ LIETUVIŲ LAIKRAŠTIS!

Išeina du kartu per savaitę

Kaina metams	$6.00
Brooklyne	6.50
Užsienyje	6.50

680 BUSHWICK AVENUE,
BROOKLYN 21, N. Y.

TAUPYKITE

ateičiai. Pasiėkite taupomus pinigus į CHICAGO SAVINGS AND LOAN ASSOCIATION, kur kiekviena santaupa pilnai apdrausta iki $10,000.00 by an Agency of the United States Government.

KUR visada buvo ir yra išmokamas aukštas devidendas.

KUR pinigai buvo ir yra išmokami pagal pareikalavimą.

KUR tamsta gali atlikti visus savo ir savo šeimos finansinius reikalus.

KUR virš 30 metų patyrimas užtikrina visiems saugų ir teisingą patarnavimą.

Dėl paskolų geresnėm sąlygom, perkant arba statant namą, visada pasimatykite su mumis.

Mūsų turtas — 14,500.000

Chicago Savings & Loan Association

GRovehill 6-7575

6236 South Western Avenue, CHICAGO, ILL.

J. PAKEL — Prezidentas

Visko Užtektinai—Tuojau Pristatom

Baldus, šaldytuvus, pečius, skalbiamas mašinas, lovas, matracus, kilimus, radio, televizijos setus, vaikučiams baldus.

Žemos kainos, lengvi išmokėjimai. Turime didelį pasirinkimą. Mes pagaminame baldus ir pagal jūsų užsakymą

Roosevelt Furniture Co., Inc.

LIETUVIŲ KRAUTUVĖ

2310 W. ROOSEVELT RD., CHICAGO

Tel. SEeley 3-4711

Atdara pirmadienio ir ketvirtadienio vak. iki 9:30
Atdara sekmadieniais nuo 11 iki 4:30 val. popiet.

MODERNIAUSIA LIETUVIŲ BALDŲ ĮMONĖ CHICAGOJE

Lietuvių Prekybos Namai

Furniture Center, Inc.

Įmonės Vedėjas
JUSTAS LIEPONIS

3222-24-26 SO HALSTED,
CHICAGO, ILL.